

LUKIOPETUKSEN LAATU

Erityisopettajat, luokanopettajat, huoltajat ja oppilaat lukiopetuksen laadun arvioijina

Satu Koivumäki

Erityispedagogiikan pro gradu –tutkielma

Syksy 2002

Erityispedagogiikan laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Koivumäki, Satu. 2002. Lukioetuksen laatu. Erityisopettajat, luokanopettajat, huoltajat ja oppilaat lukioetuksen laadun arvioijina. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan pro gradu –tutkielma. 84 sivua + 16 liitettä.

Tutkimuksessa selvitettiin lukioettajina työskentelevien erityisopettajien, lukioppilaiden luokanopettajien, lukioppilaiden ja näiden huoltajien odotuksia laadukkaalta lukioetukselta sekä kokemuksia siitä lukioetukselta, jonka kanssa he ovat tekemisissä. Haluttiin selvittää, mitä tekijöitä eri arvioijaryhmät pitävät tärkeänä lukioetuksen laadun kannalta. Lisäksi tutkittiin sitä, kuinka laadukasta lukioetus on heidän kokemuksensa mukaan ja mitkä arvioijaan liittyvät taustatekijät vaikuttavat arviointiin. Aineisto kerättiin kyselylomakkeilla, jotka lähetettiin 112 erityisopettajalle 38:aan Suomen kuntaan. Tutkimukseen osallistui 32 erityisopettajaa, 28 luokanopettajaa, 26 oppilaan huoltajaa ja 26 oppilasta. Erityisopettajat jakoivat lomakkeet muille tutkimukseen osallistuville. Aineisto käsiteltiin määrällisillä menetelmillä. Analysointikeinoina käytettiin keskiarvojen vertailua t-testillä sekä varianssianalyysillä.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että lukioetukselta odotetaan varsin paljon. Tärkeimpinä tekijänä kaikki arvioijaryhmät pitivät oppilaan kouluviihtyvyyteen liittyviä seikkoja. Arvioijaryhmistä huoltajilla oli korkeimmat odotukset lukioetukselta sekä myös myönteisin kokemus siitä. Erityisopettajat olivat kriittisimpiä lukioetuksen toteutumisen arvioinnissa. Etenkään lukioetuksen resursseihin, sen riittävyteen, opettajien määrään ja tilaratkaisuihin ei oltu tyytyväisiä.

Tämän tutkimuksen tulokset vahvistavat sitä, että opetuksen laatu on riippuvaista arvioijasta. Vaikka tietyt perimmäiset ihmisarvot, kuten oppilaan yksilöllisyyden kunnioittaminen, heijastuvat tuloksissa kaikkien ryhmien kohdalla, oli ryhmien välillä ja sisällä myös suuria eroja laatutekijöiden arvottamisessa.

Asiasanat: lukioetus, laatu, laadun arviointi.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	6
2 LUKIOPETUS.....	7
2.1 Lukiopetuksen järjestäminen kouluissa.....	8
2.1.1 Lukiopetuksen varhaisvaiheet.....	8
2.1.2 Lukiopetuksen muodot.....	9
2.2 Lukioppilaan erityisyys.....	11
2.3 Lukiolettajan työ.....	12
2.4 Lukioletusympäristö.....	14
2.4.1 Lukiluokka.....	14
2.4.2 Lukioletuksen välineet.....	15
3 LAATU JA SEN ARVIOINTI.....	17
3.1 Laatu käsitteenä	17
3.2 Laadun arviointi.....	18
3.3 Laatu tässä tutkimuksessa.....	20
3.4 Laadun arvioijan merkitys.....	20
4 TUTKIMUSONGELMAT.....	23
5 TUTKIMUKSEN KULKU.....	24
5.1 Tutkimusasetelma ja koehenkilöiden poiminta.....	24
5.2 Mittari.....	25
5.3 Mittauksen luotettavuus.....	27
5.3.1 Reliabiliteetti.....	27
5.3.2 Validiteetti.....	28
5.4 Tulosten analysointi.....	29
6 TULOKSET.....	32
6.1 Laatuodotukset	32
6.1.1 Erityisopettajien odotukset laadukkaalta lukioletukselta....	32
6.1.2 Luokanopettajien odotukset laadukkaalta lukioletukselta..	35
6.1.3 Oppilaiden huoltajien odotukset laadukkaalta lukioletukselta.....	38
6.1.4 Oppilaiden odotukset laadukkaalta lukioletukselta.....	41

6.2 Lukiovetuskokemukset.....	41
6.2.1 Erityisopettajien kokemus lukiovetuksen todellisuudesta...41	
6.2.2 Luokanopettajan kokemus lukiovetuksen todellisuudesta...46	
6.2.3 Huoltajien kokemus lukiovetuksen todellisuudesta.....49	
6.2.4 Oppilaiden kokemus lukiovetuksen todellisuudesta.....52	
6.3 Lukiovetuksen laatu.....	54
6.3.1 Erityisopettajien kokema laatu.....	55
6.3.2 Luokanopettajien kokema laatu.....	56
6.3.3 Huoltajien kokema laatu.....	57
6.4 Arvioijaryhmien väliset odotusten ja kokemusten erot	59
6.4.1 Erot odotuksissa.....	59
6.4.2 Erot kokemuksissa.....	61
6.5 Taustamuuttujien vaikutus lukiovetuksen arviointiin.....	63
6.5.1 Erityisopettajan työkokemuksen vaikutus arviointiin.....	63
6.5.2 Luokanopettajan työkokemuksen vaikutus arviointiin.....	66
6.5.3 Oppilaan huoltajan lukiovetustietojen vaikutus arviointiin.	69
6.5.4 Oppilaan sukupuolen vaikutus arviointiin.....	72
7 POHDINTA.....	74
7.1 Tutkimuksen tuloksista.....	74
7.2 Tutkimusmenetelmien arviointia.....	75
7.3 Tulosten yleistettävyydestä.....	76
7.4 Jatkotutkimusaiheita.....	77
LÄHTEET.....	79
LIITTEET.....	85
LIITE 1. Erityisopettajien lähete ja kyselylomake.....	85
LIITE 2. Luokanopettajien lähete ja kyselylomake.....	89
LIITE 3. Oppilaiden huoltajien lähete ja kyselylomake.....	93
LIITE 4. Oppilaiden kyselylomake.....	97
LIITE 5. Erityisopettajien käsitys lukiovetuksen laadusta.....	99
LIITE 6. Luokanopettajien käsitys lukiovetuksen laadusta.....	101
LIITE 7. Huoltajien käsitys lukiovetuksen laadusta.....	103
LIITE 8. Erityisopettajien ja luokanopettajien lukiovetusodotusten erot.....	105
LIITE 9. Erityisopettajien ja huoltajien lukiovetusodotusten erot.....	107
LIITE 10. Luokanopettajien ja huoltajien lukiovetusodotusten erot.....	109

LIITE 11. Erityisopettajien ja luokanopettajien lukiopetuskokemusten erot...	111
LIITE 12. Erityisopettajien ja huoltajien lukiopetuskokemusten erot.....	113
LIITE 13. Luokanopettajien ja huoltajien lukiopetuskokemusten erot.....	115
LIITE 14. Erityisopettajien ja oppilaiden lukiopetuskokemusten erot.....	117
LIITE 15. Luokanopettajien ja oppilaiden lukiopetuskokemusten erot.....	118
LIITE 16. Huoltajien ja oppilaiden lukiopetuskokemusten erot.....	119

1 JOHDANTO

Jo kolmisenkymmentä vuotta on valtaosa erityisopetuksen asiakkaista ollut osa-aikaisen eli luokattoman erityisopetuksen piirissä. Osa-aikaiseen erityisopetukseen kuuluvat suurimpina ryhminä puhe- ja äänihäiriöiset oppilaat sekä oppilaat, joilla on lukemis- ja kirjoittamisvaikeuksia. Koska lukiopetus on suurin osa-aikaisen erityisopetuksen muoto, on kiintoisaa tarkastella niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat tällaisen tukitoimen suosimiseen. Tutkijat ovat viime vuosina alkaneet kiinnostua opetuksen ja erityisopetuksen laadusta (ks. esim. Puro 2000). Suomalaisen lukiopetuksen laatua ei liene tutkittu aikaisemmin. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, a) mitä odotuksia eri arvioijaryhmät asettavat lukiopetukselle, b) millaisia kokemuksia heillä lukiopetuksesta on, c) miten nämä arvioinnit vastaavat toisiaan sekä d) mitkä tekijät vaikuttavat laadun arviointiin.

Useimmiten erityisopetukselle on olemassa vaihtoehto vain teoriassa – ei tiedetä tarkasti, miten erityistä tukea tarvitsevan oppilaan yleisopetus käytännössä järjestettäisiin. Lukiopetukselle on kuitenkin aina todellinen vaihtoehto. Se on opiskelu omassa luokassa. Tällä tutkimuksella pyritään selvittämään, mikä tekee lukiopetuksesta niin hyvää, että sen ajaksi kannattaa erottaa lapsi omasta luokastaan siten, että hän mahdollisesti menettää samaan aikaan luokassa annettavan opetuksen. Aihetta käsitellään opetuksen antaja- ja saajapuolen näkökulmasta. Tutkimuksella pyritään selvittämään erityisopettajien, luokanopettajien, lukioppilaiden sekä heidän huoltajiensa odotuksia hyvältä lukiopetukselta ja kokemuksia sen toteutumisesta.

Laatukäsityksiä selvitettiin strukturoidulla kyselylomakkeella (liitteet 1–4). Siinä kysyttiin erillisillä sarakkeilla vastaajan odotusta hyvältä lukiopetukselta ja toisaalta todellisuutta hänen kokemustensa perusteella. Tässä työssä käytetään käsitettä *odotus* kuvaamassa vastaajien käsitystä hyvästä lukiopetuksesta sekä käsitteitä *kokemus* ja *todellisuus* kuvaamassa käsitystä siitä todellisuudesta, joka vastaajalla omien lukiopetuskokemustensa pohjalta

on syntynyt. *laatukäsitys*-termiä käytetään kuvaamassa odotusten ja kokemuksen vastaavuutta, lukiopetuksen laatua.

Vastaajaryhmät olivat suhteellisen tyytyväisiä lukiopetukseen. Eniten lukiopetukselle asettivat odotuksia oppilaiden huoltajat, mutta myös heidän kokemuksensa lukiopetuksen laadusta oli vastaajaryhmistä positiivisin. Kriittisin käsitys lukiopetuksen laadusta oli erityisopettajilla. Vähiten tyytyväisiä oltiin lukiopetuksen resursseihin: lukiopetuksen tarpeen ja määrän suhteeseen ja erityisopettajien määrään kouluissa. Tyytyväisimpiä oltiin erityisopettajien koulutukseen ja persoonaan liittyviin tekijöihin.

2 LUKIOPETUS

Sujuvan ja merkityksellisen lukutaidon saavuttaminen on yksilölle tärkeä asia elämässä. Siksi hyvä lukutaito kuuluu peruskoulun keskeisimpiin tavoitteisiin. (Linnakylä & Kankaanranta 1996, 408.) Lukemisen hallinta vaikuttaa vahvasti myös muuhun oppimiseen, sillä jo kolmannelta luokalta lähtien lukutaito on oppimisen ja tiedonhaun väline eikä enää pelkästään oppimisen kohde (Aro 1999, 279).

Mikäli lukemisen oppimisessa ilmenee ongelmia, turvaudutaan usein lukiopetukseen. Yleisimmin lukiopetusta annetaan niin kutsutussa osa-aikaisessa erityisopetuksessa, joka on tukea antavaa erityisopetusta pääasiassa yleisopetuksessa opiskeleville oppilaille (Kuusela, Hautamäki & Jahnukainen 1996, 137). Osa-aikaista erityisopetusta saavat sellaiset oppilaat, joilla on lieviä oppimishäiriöitä tai sopeutumisongelmia (Virtanen 2001, 61). Osa-aikaiseen eli luokattomaan erityisopetukseen kuuluvat lukiopetuksen lisäksi puheopetus sekä laaja-alainen erityisopetus, esimerkiksi sopeutumattomien opetus. Lukiopetus on yleensä peruskoulussa annettavaa täsmäopetusta oppilaille, joilla on erityisiä oppimisvaikeuksia lukemis- ja kirjoittamistaidoissa. Lukiopetuksen tehtävänä on tukea peruskoulun yleisopetusta. (Ahvenainen & Holopainen 1999, 128.)

2.1 Lukiopetuksen järjestäminen kouluissa

Koska lukiopetus on tarkoitettu yksilölliseksi opetuksiksi ja se useimmiten ”korvaa” samaan aikaan luokassa annettavan opetuksen, siltä myös odotetaan tuloksia (Ahvenainen & Ikonen 2001, 170). Ihannetapauksessa opettaja pystyy lukiopetuksessa keskittymään yksittäisen oppilaan erityisongelmiin ja laatimaan materiaalin tiettyä oppilasta kiinnostavaksi. Oppilaan motivoiminen onkin lukiopetuksessa keskeistä. Nuori oppilas ei aina ymmärrä, miksi hänen täytyy lähteä luokasta saamaan erityisopetusta. Optimaalinen tilanne on sellainen, jossa oppilas kokee oppimisen mielekkääksi, sitoutuu yhteisiin tavoitteisiin ja ponnistelee niitä kohti (Lahdes 1997, 143). Kuitenkaan lukioppilaan motivaatio ei ole välttämättä heikon lukutaidon vuoksi sisäistä, kun oppilas ei saa lukemisestaan samanlaista tyydytystä kuin hyvät lukijat. Ahvenainen & Holopainen (1999, 84) kehottavatkin lukiopettajaa antamaan oppilaalle aina välitöntä, positiivista palautetta sisäisen motivaation saavuttamiseksi.

Lukiopetuksen suunnittelua vaikeuttaa se, että yhtenäistä linjaa ei lukivaikeuksien kuntoutukseen vielä ole. Tämä johtuu siitä, että lukivaikeuden syyt eivät ole vielä täysin selvinneet tutkijoille. (Aro 1999, 274.) Usein on esitetty, että lukiopetus keskittyy liikaa oireenmukaiseen opetukseen prosessien korostamisen sijaan (Seiderberg 1993, 329). Mäki ym. (1999, 331) painottavat lukemisprosessien ja niiden itsesäätelyn ohjauksen merkitystä lukiopetuksessa. Lukemisprosessien tunteminen auttaa ymmärtämään lukemistapahtumaa ja myös kohdistamaan opetuksen olennaisiin taitoihin (Ahvenainen & Ikonen 2001, 169; Holopainen 1993, 43).

2.1.1 Lukiopetuksen varhaisvaiheet

Sotavuosien jälkeen koulun vaatimukset kasvoivat, mikä aiheutti yhä pienempien oppimishäiriöiden erottumisen. Samoihin aikoihin alkoi myös kasvatusneuvoloiden toiminta. 1940-luvun lopulla aloitettiin Helsingissä lukemis- ja kirjoittamishäiriöisten oppilaiden erityisopetus. Erityisopettajien koulutuskomitea mainitsi lukihäiriöisten opettamisen mietinnössään vuonna

1958 (Happonen 1998, 83). Aluksi lukiopetus oli luokkamuotoista, ja siitä vastasivat kasvatusneuvolat sekä kansakoulut. Myöhemmin lukiopetuksen muodoksi vakiintui osa-aikainen malli. (Kivirauma 2001, 30.)

1960-luvun koulu-uudistuksen perusajatuksena oli pyrkimys taata jokaiselle omia kykyjään vastaava koulutus (Lindström 1996, 37–41). Samaan aikaan lähinnä Yhdysvalloissa kritisoitiin osa-aikaista erityisopetusta jyrkästi. Vastustajien mukaan malli on omiaan leimaamaan oppilaita, ja myös oppimistuloksia pidettiin kyseenalaisina (Kivirauma 2001, 31).

Nykyisen muotonsa osa-aikainen erityisopetus sai pari vuosikymmentä sitten (Ahvenainen & Holopainen 1999, 128). Uudistus kasvatti erityisoppilaiden määrän moninkertaiseksi. Syitä tähän ovat esimerkiksi oppimishäiriöitä koskevan tiedon lisääntyminen ja vaikeuksien tarkempi seulonta (Lerner 1993, 16). Valtakunnallinen tavoite olikin, että ainakin puolet erityisopetuksen voimavaroista suunnattaisiin osa-aikaiseen erityisopetukseen (Happonen 1998, 138). Kun osa-aikaisessa erityisopetuksessa vuonna 1960 oli nelisen tuhatta oppilasta, oli heitä tämän vuosituhannen alussa jo yli 80 000 (Kivirauma 2001, 32). Lukiopetuksessa näistä oppilaista oli noin 40 % (Ihatsu & Ruoho 2001, 103–104).

2.1.2 Lukiopetuksen muodot

Klinikkamalli. Osa-aikainen erityisopetus järjestetään nykyisin yleisimmin klinikkamuotoisena (Ström 2001, 130). Siinä oppilas opiskelee etupäässä omassa luokassaan, mutta viettää joitakin oppitunteja erillisessä opetustilassa saamassa yksilöllistä opetusta. Lukemiseen ja kirjoittamiseen keskittyvää erityisopetusta annetaan klinikkamuotoisena yksilö- tai pienryhmäopetuksena koulun mahdollisuuksien ja oppilaiden erityisongelmien mukaan. Pieni ryhmä turvaa opetuksen yksilöllisyyden. (Ström 2001, 130.) Erityisopettajat itse pitävät klinikkamallia suhteellisen ongelmattomana (Ström 1996, 86). Myös käytettävissä olevien voimavarojen käytön kannalta se on joustava tapa hoitaa lukiopetus, sillä klinikkamallissa opettaja ja lukiopetustila ovat vuorollaan

kaikkien luokkien käytössä. Lisäksi se mahdollistaa integraation toteutumisen, kun erityisoppilas viettää valtaosan kouluajastaan yleisopetuksessa. (Lerner 1993, 156–157.)

Klinikkamuotoisen erityisopetuksen ongelmana pidetään sen leimaavuutta (Ström 2001, 130). Kun yksi tai muutama oppilas luokalta lähtee tiettyjen oppituntien ajaksi saamaan erityisopetusta toiseen tilaan, se herättää tietenkin mielenkiintoa muissa oppilaissa. Lisäksi klinikkamuotoisena järjestettävä erityisopetus vaatii jonkin verran enemmän resursseja kuin muut luokattoman erityisopetuksen muodot.

Samanaikaisopetus. Toinen tavallinen lukiopetuksen toimintamalli on samanaikaisopetus. Siinä erityisopettaja menee luokkaan avustamaan oppimisvaikeuksista kärsivää lasta luokanopettajan opettaessa luokkaa kuten muulloinkin. Kaikki opettajat eivät pidä tästä mallista, sillä koulutettua erityisopettajaa ei tyydytä apuopettajan rooli (Ström 1996, 83). Samanaikaisopetuksen hyvä puoli on se, että erityisoppilaaksi leimautumisen riski on pienempi kuin klinikkamallissa (Ström 2001, 130). Samanaikaisopetuksessa erityisopettaja keskittyy kyllä niihin oppilaisiin, joilla on todettu oppimisen ongelmia, mutta auttaa tarpeen tullen muitakin oppilaita, jolloin hän toimii luokassa yhteisenä voimavarana.

Työtiimi. Ruotsissa kehitettiin pari vuosikymmentä sitten osa-aikaisen erityisopetuksen malli, jossa eri opettajat muodostavat tiimin. Siinä erityisopettajan rooli on joustava ja työnkuva vaihteleva. (Ström 2001, 131.) Työtiimimalli edellyttää hyvää yhteistyötä opettajien kesken ja kykyä jakaa vastuuta.

Resurssiopettaja. 1970-luvulla keksittiin Yhdysvalloissa resurssiopettajuus. Resurssiopettajana toimivan erityisopettajan työnkuva on vaihteleva: Yksilöopetuksen lisäksi hän opettaa pienryhmissä, samanaikaisopetuksessa, laatii henkilökohtaisia opetussuunnitelmia, seuraa opetusta, testaa oppilaita ja toimii konsulttina. (Ström 2001, 131–132.)

Konsultaatiomalli. Tässä mallissa korostuu erityisopettajan epäsuora vaikuttaminen. Opettaja käyttää työaikaansa opettamisen sijasta luokanopettajien ohjaamiseen, jotta nämä pystyisivät paremmin kohtaamaan oppilaiden yksilöllisiä tarpeita. Konsultaatiomallissa tarvitaan opettajilta hyvää yhteistyökykyä, ja erityispedagogisen ajattelun taitoa vaaditaan myös luokanopettajilta. (Ström 2001, 132.) Ihatsun ja Ruohon (2001, 109) mukaan luokattoman erityisopettajan työtä olisi kehitettävä jatkossa juuri konsultointia korostavaksi.

2.2 Lukioppilaan erityisyys

Kokemukseni mukaan lukiopetuksessa käy oppilaita hyvin erilaisista syistä. Osalla oppilaista on selvästi havaittava dysleksia – lukeminen on kankeaa ja kirjoittaminen epätoivoista. Toisilla lukioppilailla on hyvästä mekaanisesta lukutaidosta huolimatta vaikeuksia ymmärtää lukemaansa tekstiä. Joidenkin oppilaiden ainoa lukiopetukseen tulon syy on niin kutsuttu geminaattaongelma eli se, että heidän kirjoittaessaan kaksoiskonsonanttia toinen niistä jää pois auditiivisen tai visuaalisen prosessoinnin virheellisyyden vuoksi. Lukivaikeus ei siis ilmene kaikilla oppilailla samanlaisena, mistä syystä yksilöllinen taitojen arviointi on lukiopetuksessa hyvin tärkeää (Ahonen, Siiskonen & Aro 2001, 58).

Lukivaikeus kuuluu erityisiin oppimisvaikeuksiin, jotka määritellään poissulkemismenetelmällä. Erityiset oppimisvaikeudet eivät johdu kehitysvammasta, neurologisesta vammasta, näön heikkoudesta eivätkä riittämättömästä opetuksesta (Ahonen & Holopainen 2001, 239). Oppimishäiriöisiksi luokitelluille lapsille on tunnusomaista epäsuhta älyllisen kyvykkyyden ja koulussa menestymisen välillä (Lerner 1993, 9). Lukivaikeuksia esiintyy luokka-asteesta riippuen 3–10 %:lla oppilaista (Ahonen & Holopainen 2001, 244). Alempien luokkien oppilaista lukemisessa on vaikeuksia useammalla, mutta monet alussa kangertelevat lukijat ja kirjoittajat löytävät myöhemmin oikeat strategiat ja pysyvät opetuksessa mukana ilman erityisopetusta.

Vaikka lukemisen ja kirjoittamisen vaikeus on yleisin ja eniten tutkittu oppimisvaikeuksien muoto, sen syyt ovat vielä osin hämärän peitossa (Ahonen & Holopainen 2001, 241). Kehityksellinen lukemisvaikeus eli dysleksia on nykytutkimuksen mukaan periytyvää (Ahvenainen, Ikonen & Koro 2001, 31; Aro 1999, 273). Lukivaikeuden syistä ei ole vielä täyttä selvyttä, koska lukuprosessi on niin kompleksinen (Bernstein 1993, 137). Aiemmin lukemista pidettiin ensisijaisesti näköön perustuvana havaintotoimintana. Sen vuoksi lukihäiriön syyksi epäiltiin aivopuoliskojen hallitsevuuden poikkeavuutta, joka olisi aiheuttanut havainnon vääristymisen. Nykyään on keskusteltu etenkin kielellisten taitojen vaikutuksesta lukuprosessiin, ja fonologisten taitojen sekä lyhytaikaisen muistin katsotaan olevan merkittäviä lukemisen osatekijöitä. (Aro 1999, 276; Bernstein 1993, 137; Holopainen 1993, 37-39.)

Lukiopetuksessa on poikien osuus tyttöjä huomattavasti suurempi, kuten monilla muillakin erityisopetuksen osa-alueilla. Vuonna 1995 lukiopetuksen oppilaista lähes 70 % oli poikia (Ihatsu, Ruoho & Happonen 1996, 221).

2.3 Lukiopettajan työ

Lukiopetusta antavat kouluissa erityisopettajat. Erotukseksi puheopettajista ja laaja-alaisista erityisopettajista käytän tässä tutkielmassa käsitettä lukiopettaja tarkoittaessani erityisopettajaa, joka työssään keskittyy ensisijaisesti lukemis- ja kirjoittamisvaikeuksisten oppilaiden opettamiseen. Käytän rinnalla myös nimikkeitä erityisopettaja sekä osa-aikainen erityisopettaja silloin, kun se on yleistettävissä tarkoittamaan myös muita erityisopettajia. Tutkimusraportin tulososassa käytän molempia ammattinimikkeitä rinnakkain tarkoittamassa kyselyyn vastannutta muodollisesti pätevää tai epäpätevää lukiopettajana toimivaa erityisopettajaa. Toki monissa kouluissa sama henkilö opettaa sekä lukemis- ja kirjoittamisvaikeuksisia että artikulaatio- ja äänihäiriöisiä oppilaita, mutta tässä keskityn pelkästään lukiopetukseen.

Erityisopettajan työssä, kuten opettajan työssä yleensäkin, opettajan persoonalla on suuri merkitys. Lukiopetuksessa tämä korostuu siksi, että oppilaan ja

lukiopettajan suhde on kenties henkilökohtaisempi kuin oppilaan ja luokanopettajan – onhan opetuskin yksilöllistä. Opettajan työssä vuorovaikutuksen onnistumisella on ratkaiseva merkitys (Ahvenainen ym. 2001, 207). Lukiopettajan tulisi opettaa varsinaisten oirekeskeisten lähestymistapojen sijasta yksilöllisiä selviytymisprosesseja sekä yleisiä oppimisstrategioita, koska opetuksen tulee olla yleistettävissä lukiopetuksesta myös muihin tilanteisiin. (Aro 1999, 279).

Lukiopettajan tehtävänä on tukea luokanopettajan työtä auttamalla yksittäisiä oppilaita heidän oppimisensa solmukohdissa, mutta sen lisäksi hänen odotetaan osaavan lukemisen opettamisen erityisniksejä (Ahvenainen ym. 2001, 170). Lukiopettajan tulee tuntea lukemisprosessin säännönmukaisuudet ja kyetä arvioimaan oppilaan taitoja ja edistymistä jatkuvasti opetuksen aikana voidakseen asettaa hänelle oikeantasoiset tehtävät. Lukiopettajan korkeasta ammatillisuuden vaatimuksesta huolimatta erityisopettajan muodollinen pätevyys puuttuu melkein kolmannekselta lukiopettajan työtä tekevästä opettajista (Ahvenainen ym. 2001, 23).

Hyvällä opettajalla on korkea ammattitaito ja lisäksi hän pystyy motivoimaan oppilasta ja antamaan tarpeellista täsmäpalautetta oppilaan edistymisestä (Ahvenainen & Holopainen 1999, 72; Ström 2001, 128). Positiivinen, välitön palaute sekä myönteiset kokemukset lukemisesta ja kirjoittamisesta ovat olennaisia motivaation kohottamisen tapoja (Ahvenainen ym. 2001, 169). Lernerin (1993, 157) mukaan klinikkaerityisopettajan tulee olla miellyttävä ja organisointikykyinen, jotta saavutettaisiin oppilaiden luottamus ja motivaatio osallistua osa-aikaiseen erityisopetukseen.

Lukiopettajan työstä suhteellisen suuri osa, noin 70 %, on opettamista (Ström 2001, 133). Varsinaisen opetuksen lisäksi myös muut opettajaan liittyvät seikat vaikuttavat opetuksen laatuun. Esimerkiksi yhteistyö koulun muiden opettajien sekä oppilaiden vanhempien kanssa edistää lukivaikeuden lieveongelmien havaitsemista ja niihin puuttumista (Ahonen & Holopainen 2001, 247). Erityisopettajien ja luokanopettajien kannattaisi tutustua toistensa työhön

perusteellisesti, jotta lukiopetuksessa mahdollisesti saavutettu hyöty siirtyisi myös luokkaan ja jotta lukiopettaja voisi paremmin auttaa lasta selviytymään luokassa. Lukiopettajan halu ja avoimuus kertoa työstään oppilaan vanhemmille viestii mielestäni oman työn arvostamisesta. Erityisopettajan olisi hyvä ohjata vanhempia lapsen tukemisessa, sillä usein vanhemmat haluavat tietää, miten he voisivat olla avuksi (Lerner 1993, 169). Jos lukiopettaja on epävarma työstään, vanhempien ehkä asiantuntemattomatkin halut ja toiveet korostuvat liikaa (Ahvenainen ym. 2001, 220).

2.4 Lukiopetusympäristö

Klinikkamuotoisen lukiopetuksen ympäristö eroaa monella tavalla totutusta koululuokasta. Myös klinikat eroavat huomattavasti toisistaan. Erityisopetustila luo osaltaan käsityksiä lukiopetuksen arvostamisesta (Ahvenainen ym. 2001, 197). Ympäristöön luetaan tässä työssä kuuluvaksi myös luokan kalusteet ja oppimista edistämään hankitut välineet, joita myös on perin vaihtelevasti käytössä eri kouluissa. Oppimisympäristön, siis tilan ja välineiden, tulisi luoda edellytyksiä motivoivalle ilmapiirille ja edistää siten oppimista (Ahvenainen ym. 2001, 193; Happonen 2001, 335).

2.4.1 Lukiluokka

Oppimisympäristön on tarkoitus edistää ja tukea oppimista (Ahvenainen ym. 2001, 196; Happonen 1998, 28). Erityisopetuksen tilaratkaisuja tehtäessä tulisi kiinnittää huomiota ympäristön tarkoituksenmukaisuuteen ja sen terapeuttisuuteen (Happonen 2001, 333–334). Tila ei siis saisi olla vain oppimiskäyttöön osoitettu huone, vaan sillä tulisi olla myös opetusta ja kasvatusta tukeva funktio. Erityisesti tämä korostuu oppimisvaikeuksista kärsivien lasten oppimisessa, koska erityisesti heillä pitäisi olla emotionaalisesti virittävä oppimisympäristö. (Happonen 1998, 31.)

Erityisopettajien mielestä opetustilan tärkeimmät ominaisuudet ovat rauhallisuus, viihtyisyys, tilan toimivuus, valoisuus ja tilavuus. Näitä seikkoja

piti tärkeinä yli 90 % erityisopettajista. (Happonen 2001, 337.) Osa-aikaisen erityisopetuksen tiloja tutkittaessa kävi ilmi, että jokaisessa tilassa oli mahdollistettu yksilötyöskentely ja melkein kaikissa luokissa oli myös pienryhmä- ja ryhmätyökalusteita (Happonen 1998, 154).

Lukiopetustilat vaihtelevat kouluittain melkoisesti. Osa-aikaisen erityisopetuksen optimaalinen ratkaisu olisi toiminnallis-terapeuttinen tila, joka olisi helposti jaettavissa erillisiksi työskentelyalueiksi (Happonen 2001, 338). Sellaisissa kouluissa, joissa on kiertävä erityisopettaja päivän, pari viikossa, on mahdollisesti tavallista etsiä vain jonkinlaiset standardit täyttävä tila lukiopetusta varten. Happonen (1998, 157) kritisoi sellaisia tiloja, jotka ovat usein terveydenhoitajan ja erityisopetuksen yhteiskäytössä, koska ne välittävät oppilaalle sairauden tuntua.

Toisissa kouluissa lukiopetukseen on varattu varta varten klinikkaopetukseen suunniteltu tila, jossa pulpetit on korvattu suuremmilla pöydillä ja työskentelypisteitä on useita eri käyttötarkoituksia varten. Tilan viihtyisyys viestii oppilaalle lukiopetuksen arvostamisesta ja todennäköisesti motivoi häntä paremmin kuin opiskelu urheiluvälinevarastossa tai koulun näyttämön takahuoneessa. (Happonen 1998.)

2.4.2 Lukiopetuksen välineet

Opetusmateriaaleista ei juuri löydy tutkimustietoa, vaikka erityisesti lukiopettajan työssä korostuu opettajan taito valita ja muokata eri materiaaleja oppilaansa tarpeiden mukaisiksi (Oksanen 1996, 495). Lukiopetukselle tyypillistä on myös erilaisten teknisten opetusvälineiden käyttö. Kaikissa kouluissa näitä mahdollisuuksia ei lukiopetusluokkaan erikseen hankita, toisissa taas erityisopettajat eivät ole halukkaita niitä käyttämään. Joissakin kouluissa välineitä on ja niitä käytetään – ja ne koetaan suurena apuna opetuksen järjestämisessä ja oppilaan motivoinnissa. Jotta lukiopetus olisi todella tehokkaampaa kuin luokassa samaan aikaan annettava opetus, tulisi materiaalien olla käyttökelpoisia ja niiden pitäisi auttaa oppilasta yksilöllisesti

saavuttamaan tarvittavia lukemisen ja kirjoittamisen taitoja (Ahvenainen & Holopainen 1999, 85).

Yleisimmin käytössä olevat lukiopetuksen välineet lienevät erilaiset monisteet ja pelit sekä oppilaan omat koulukirjat. Myös teknisiä apuvälineitä on saatavissa. Näitä ovat muiden muassa tietokoneen tekstinkäsittelyohjelma, erilaiset opetusohjelmat, korttinauhuri (Language Master), lukukone (Read Master) sekä puhuva tietokone. Näitä laitteita on vaihtelevasti käytössä lukiopetuksessa. Ahvenaisen ym. (2001, 207) mukaan osa-aikaiset erityisopettajat hallitsevat muita erityisopettajia heikommin tietotekniikan käytön. Tämä selittää joidenkin lukiopettajien haluttomuuden käyttää teknisiä laitteita opetuksessaan, vaikka niitä kouluun olisi hankittukin.

Teknisten apuvälineiden käyttö voi kuitenkin olla tehokas opetuksen eriyttämisen sekä tehostamisen keino. Tietokonetta voi käyttää lukiopetuksessa moneen tarkoitukseen. Esimerkiksi tekstinkäsittelyssä virheiden korjaus on huomattavasti helpompaa ja vähemmän turhauttavaa kuin kumittamalla. (Nuutinen 1993, 107–108.) Tietokoneelle asennettavat lukiharjoitukset, esimerkiksi Aleksis (Jokela ym. 1997) ja Lexia (Gunnilstam & Mårtens), vaativat perehtymistä, mutta mikäli opettaja onnistuu löytämään oppilaalle sopivan vaikeustason, ohjelmat voivat olla opetuksen verraton motivointi-, eriytys- ja tehostamiskeino. Tietokoneohjelmien etuja ovat esimerkiksi välitön, jatkuva, johdonmukainen ja neutraali palaute, johon opettaja ei välttämättä kaikissa tilanteissa pysty (Aro 1999, 289).

3 LAATU JA SEN ARVIOINTI

3.1 Laatu käsitteenä

Laatu on moniulotteinen käsite. Sitä on vaikea kuvata, sillä se ei ole objektiivisesti määriteltävissä. Laatu on asian tai ilmiön ominaispiirteitä, jotka eri ihmiset määrittelevät ja arvottavat eri tavoin (Saarinen 1996). Laadun kokeminen riippuu vahvasti arvioijasta, ja lisäksi se vaihtelee myös ajan ja tilanteen mukaan. (Grönroos 1987, 32; Tauriainen 2000, 9).

Palvelun laadun arvioimisen tekee mutkikkaaksi se, että palvelu on usein abstraktia ja laadun arvioiminen palvelun aikana on monesti vaikeaa. Lisäksi asiakkaan osallistuminen palvelutapahtumaan saattaa vääristää käsitystä palvelusta itsestään. Myös se, miten asiakas hoitaa oman osuutensa, vaikuttaa suoraan palvelun laatuun. (Grönroos 1987, 30.) Palvelun yleistä laatua on siis vaikea mitata. Koska laatukäsitys on näin vaihteleva ilmiö, tulisi laatu tutkimusten keskittyä selvittämään niitä tekijöitä, jotka yleensä vaikuttavat laadun kokemiseen, eli tutkia laadun määrittelyä (Tauriainen 2000, 9).

Koulutusta pidetään laadukkaana, mikäli toiminnan (opetuksen) tulokset vastaavat asetettuja tavoitteita (oppimista) tai taustalla olevia tarpeita (Ihatsu, Ruoho & Hälvä 2000, 32). Opetushallituksen teettämän Koulutuksen tuloksellisuuden arvioinnin (1998, 35–40) mukaan opetuksen laadun yleisiä indikaattoreita ovat opetuksen riittävyys; tulosten ja tavoitteiden vastaavuus; oppimis- ja kommunikaatiovalmiuksien saavuttaminen sekä motivaatio. Ihatsun ym. (2000, 32) mukaan erityisopetuksen tärkeimmät laatu tekijät ovat opetuksen vaikuttavuus, taloudellisuus sekä tehokkuus. Erityisopetuksen laadussa kyse on siis resursseista ja niiden oikeasta jakamisesta sekä rationaalisesta opetuksen järjestämisestä.

Erityisopetuksen tehokkuuteen liittyvistä laatu tekijöistä Ihatsu työryhmineen mainitsee oppilaan yksilöllisen huomioimisen sekä vuorovaikutuksen erityis- ja yleisopettajien, oppilaiden vanhempien ja muiden yhteistyötahojen kanssa.

Lisäksi korostetaan oppilaan henkistä hyvinvointia ja itsetunnon merkitystä. (Ihatsu ym. 2000, 33.)

Opetuksen laadusta puhuminen on Saarisen (1996) mielestä sen arviointia helpompaa. Nyttemmin kuitenkin myös laadun arviointia on alettu pitää mahdollisena. Ihatsun ym. (2000, 31) mukaan tarvitaan tietoa etenkin erityisopetuksen tavoitteista, päämääristä, nykyisestä tilasta sekä menetelmistä, joilla toivottuun tulokseen pyritään. Tietoa näistä asioista voidaan kerätä tieteellisellä ja perustellulla tutkimuksella, seurantatiedoilla, ulkopuolisten arvioijien asiantuntijalausunnoilla sekä opettajien ja oppilaiden laatimilla arvioinneilla. (Ihatsu ym. 2000, 31.)

3.2 Laadun arviointi

Tietoa laadusta voidaan käyttää palvelun kehittämiseen. Sitä varten olisi tärkeää selvittää, miten laadukas palvelu saavutetaan. (Tauriainen 2000, 13.) Sen selvittämiseksi tarvitaan monipuolinen ja syvempi kuva niistä tekijöistä, jotka muodostavat laadukkaan palvelun.

Opetuksen laatuun on mahdollista vaikuttaa vain ymmärtämällä ensin asioiden nykyistä tilaa, opettajan työtä ja siihen vaikuttavia tekijöitä (Sahlberg 1998, 17). Kaikki arviointihan on oppimista – sen tarkoituksena on tuottaa tietoa, jota voidaan käyttää ohjaamaan käyttäytymistä kohti tavoitteita (Saarinen 1996). Olennaista arviointitiedon hyödyntämisessä on niiden tekijöiden selvittäminen, joita eri tahot pitävät keskeisimpinä opetuksen onnistumiseksi (Raivola 2000, 65–66). Sitä kautta päästään lähemmäksi opetuksen kehittämistä. Erityisopetukseen on eri tavoin kytköksissä monen alan asiantuntijoita ja muutenkin ihmisiä, joilla on erilaiset näkökulmat opetuksen arviointiin. Eri tahojen arviointien huomioiminen luo edellytykset erityisopetuksen kehittämis- ja yhteistyölle (Torppa 1995, 2).

Laatukäsityksen muodostavat Grönroosin mukaan palvelun tekninen ja toiminnallinen onnistuminen sekä organisaatiokuva. Organisaatiokuva on

eräänlainen suodatin, jonka läpi palvelun onnistumista tarkkaillaan ja arvioidaan. Käsitys standardista, peruslaadusta, vaikuttaa siihen, miten tämänhetkistä palvelua arvioidaan. (Grönroos 1987, 32–33.) Toisaalta organisaatiokuva vaikuttaa myös asiakkaan ennakkoasenteisiin palvelusta. Kokonaiskäsitys tietystä palvelusta vaikuttaa yksittäisten piirteiden arviointiin (Eskola 1967 Mattilan 1999, 27 mukaan).

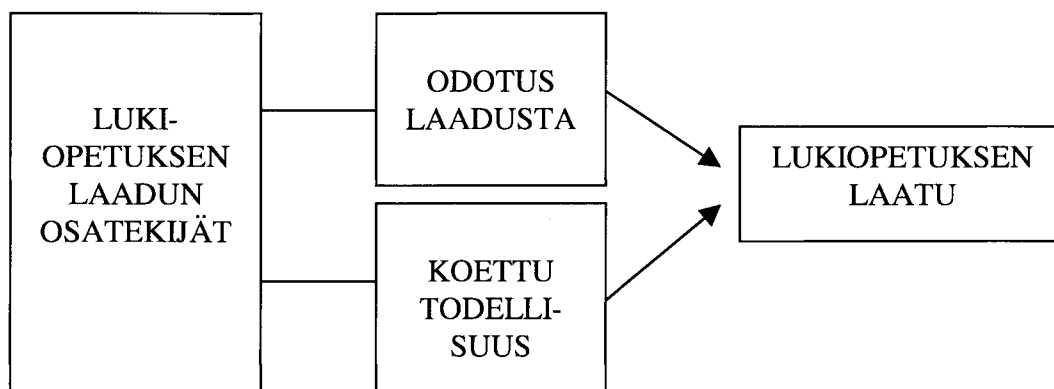
Palvelun laadun määrittää useimmiten asiakas. Hän määrittää laadun vertaamalla yleensä alitajuisesti odotuksiaan ja kokemustaan palvelusta. Mitä lähempänä ennakko-odotukset ja asiakkaan kokema todellisuus ovat toisiaan, sitä paremmaksi laatu koetaan (Grönroos 1987, 37). Mikäli palvelulta odotettiin enemmän kuin se pystyy tarjoamaan, asiakas kokee laadun huonoksi. (Koulutuksen tuloksellisuuden arviointi 1998, 12; Mattila 1999, 20; Ylikoski 1997, 89.)

Aiemmin koulun tuloksellisuuden tutkimuksessa on keskitytty pelkästään oppimistuloksiin mitattavin menetelmin, kuten standarditestein. Nykyään ei tyydytä enää tietoon pelkistä tuloksista vaan halutaan tutkia myös opetuksen laatuun vaikuttavia seikkoja (Koulutuksen tuloksellisuuden arviointi 1998, 8). Pelkkä lopputuloksen onnistuminen eli jonkin asian oppiminen ei yksinään takaa opetuksen hyvää laatua. Laatu syntyy prosessissa, jossa sen kokemiseen vaikuttaa tietenkin olennaisesti palvelun (opetuksen) antajan ja saajan vuorovaikutus (Ylikoski 1997, 90).

Erityisopetuksen laatua arvioidessa tulee esiin kysymys resurssien käyttämisestä. Erityisopetuksen järjestäminen on kalliimpaa kuin oppilaan sijoittaminen yleisopetukseen. Tällöin puhutaan opetuksen tehokkuuden ja kokonaisuuden suhteesta (Koulutuksen tuloksellisuuden arviointi 1998, 12). Mikäli oppilas oppii erityisopetuksessa hieman paremmin kuin omassa luokassaan, mutta opetuksen järjestäminen tulee huomattavasti kalliimmaksi, erityisopetuksen mielekkyys käy kyseenalaiseksi. Saattaa tulla myös tilanteita, että tämän lisäksi oppilas ei halua mennä erityisopetukseen, vaan kokee sen leimaavana erotteluna.

3.3 Laatu tässä tutkimuksessa

Tämän tutkimuksen laatukäsityksen perustana käytetään Puron (2001) erityisopetuksen arviointia varten muokkaamaa laatumallia, jossa laatu syntyy arvioijan odotusta ja koettua todellisuutta vertaamalla eri osatekijöiden kohdalla. Lukioetuksen laadun osatekijät koottiin kyselylomakkeeseen (liitteet 1–4) lähdekirjallisuuden ja tutkijan havaintojen perusteella. Lomakkeen kysymysten teoriataustaa selvitetään luvussa 5. Kuviossa 1 on esitetty tässä tutkimuksessa käytetty laatumalli, joka on eräs Puron (2000 ja 2001) laatimista malleista sovellettuna lukioetuksen laadun arviointiin.

KUVIO 1. Tutkimuksessa käytetty laatumalli

3.4 Laadun arvioijan merkitys

Käsitys hyvästä opetuksesta riippuu muun muassa siitä, ovatko laatua arvioimassa vanhemmat, opettajat, oppilaat vai media (Ihatsu ym. 2000, 32). Tauriaisen (2000, 49) tutkimuksessa päiväkodin toiminnan arvioinnista eri arvioijaryhmien motiivit erosivat toisistaan. Lapset elävät usein aikuisia enemmän nykyhetkessä ja arvioivat asioita kenties mustavalkoisemmin kuin aikuiset. Vanhempien arviointia hankaloittaa se, että kyseinen palvelu koskee heitä vain välillisesti lapsen kautta. Kouluun liittyvää arviointia hankaloittavat lisäksi arvioijien mahdollisesti ristikkäiset odotukset – oppilas saattaa pitää viihtymistä ensisijaisena kriteerinä, kun taas opettaja mahdollisesti arvostaa oppimistuloksia enemmän (Koulutuksen tuloksellisuuden arviointi 1998, 12).

Opetuksen laadussa olisi mielestäni keskeistä se, että kaikki osapuolet ovat yhtä mieltä opetuksen tavoitteista niin, että ainakin päämäärä on yhteinen.

Rädyn ym. mukaan arvioijan sukupuolella ja sosioekonomisella taustalla on vaikutusta arviointiin (Räty, Snellman, Mäntysaari-Hetekorpi, & Vornanen 1995). Naiset ja huonommin koulutetut olivat tutkimuksen mukaan miehiä ja korkeasti koulutettuja vähemmän kriittisiä (Mattila 1999, 27). Toisaalta taustamuuttujilla on todettu olevan vain vähän vaikutusta siihen, miten yksilö arvioi saamaansa palvelua (Vuorela 1988, 20). Enemmän arviointiin vaikuttavat arvioijan arvostukset, ennako-odotukset ja mieliala (Grönroos 1987, 37).

Erityisopettaja lukiopetuksen arvioijana. Lukiopettajana toimiva erityisopettaja joutuu pohtimaan paljon opetuksen järjestämistä koskevia kysymyksiä ja tekemään päivittäin niihin liittyviä valintoja. Erityisopettaja havainnoi jatkuvasti työtään ja oppilaansa käyttäytymistä lukiopetuksessa. (Torppa 1995, 35). Opetuksen onnistuminen riippuukin paljon juuri erityisopettajasta. Erityisopettajan ollessa työnsä asiantuntija on hän myös subjektiivinen arvioija. Tuskin voimme odottaa kenenkään pystyvän arvioimaan täysin objektiivisesti työstään innostuneisuuttaan tai sitä, onko hän kiinnostunut oppilaansa edistymisestä.

Luokanopettaja arvioijana. Luokanopettajan osallistuminen lukiopetuksen arviointiin antaa toisenlaisen näkökulman lukiopetuksen laatuun. Luokanopettajalla on käsitys siitä, kuinka paljon varoja lukiopetukseen käytetään ja mikä tämän panostuksen vaikutus hänen oppilaansa lukemis- ja kirjoittamistaitoihin on (Torppa 1995, 35). Hän on selvillä myös siitä, mikä lukiopetuksen vaihtoehto on. Hän tietää, mitä oppilas tekisi omassa luokassaan sillä aikaa, jonka tämä on saamassa lukiopetusta.

Luokanopettajalla on myös mahdollisuus seurata läheltä oppilaan suhtautumista lukiopetukseen. Hän näkee, lähteekö oppilas lukiopetukseen innoissaan mahdollisuudesta saada yksilöllistä opetusta vai tuntuuko tämä

häpeävän erilaisuuttaan. Oma opettaja kuulee myös muiden oppilaiden kommentit lukiopetukseen lähtemisestä ja siten hän tietää esimerkiksi, kiusataanko oppilasta lukiopetuksessa käynnin vuoksi.

Se, miten luokanopettaja kokee lukiopetuksen, riippunee paljon yhteistyöstä erityisopettajan kanssa. Jos opettajat eivät tiedä toistensa työstä juuri mitään, se vaikuttaa varmasti heidän käsityksiinsä ja suhtautumiseensa, jopa toisen työn arvostamiseen. Tietämättömyys voi tietenkin johtua kummasta opettajasta tahansa tai liittyä vain yksinkertaisesti kyseisen koulun kulttuuriin.

Huoltaja arvioijana. Oppilaan vanhempien käsitys lapsensa käyttämistä kasvatus- ja opetuspalveluista pohjautuu suoraan siihen kokemukseen, joka heillä asiasta on (Tauriainen 2000, 41). Ei voida siis olettaa, että vanhemmat pystyvät arvioimaan lapsensa saamaa lukiopetusta yleisesti. Useimmissa tapauksissa vanhemmilla on kokemusta vain yhden koulun ja yleensä vain yhden opettajan antamasta lukiopetuspalvelusta. Oppilaan huoltaja ei edes välttämättä tiedä juuri mitään lapsensa lukiopetuksesta. Suomen lain mukaan vanhempia on ainoastaan *kuultava* lastaan koskevassa erityisopetussiiirrosta, eikä vanhempien aktiivista osallistumisesta lapsen kuntoutukseen vaikuttamiseen ole kirjattu lakiin kuten monissa muissa maissa (Ahonen & Aro 1999, 25).

Lukioppilas arvioijana. Oppilas on erityisopettajan lisäksi ainoa lukiopetuksen ehdoton asiantuntija. Hän on palvelun varsinainen käyttäjä, asiakas, ja tässä ominaisuudessa pätevä vastaamaan lukiopetusta koskeviin kysymyksiin. Oppilaan tekemä arviointi perustuu siihen, miten mielekkääksi hän kokee saamansa opetuksen (Torppa 1995, 19). Nykyinen lapsilähtöinen painotus kouluissakin pitää lapsia aikuisten kanssa tasavertaisina oman elämänsä päähenkilöinä. Tauriaisen (2000, 41) mukaan kasvatuksen ja opetuksen laadun määrittelyssä ja arvioinnissa lapset ovat tärkeitä, sillä he kykenevät oman elämänsä muokkaamiseen kokemuksensa ilmaisun kautta.

4 TUTKIMUSONGELMAT

1 Millaista on laadukas lukiopetus?

1.1 Millaisia odotuksia erityisopettajilla on laadukkaalta lukiopetukselta?

1.2 Millaisia odotuksia luokanopettajilla on laadukkaalta lukiopetukselta?

1.3 Millaisia odotuksia oppilaiden huoltajilla on laadukkaalta lukiopetukselta?

1.4 Millaisia odotuksia oppilailla on laadukkaalta lukiopetukselta?

2 Millaista lukiopetus on?

2.1 Millaista erityisopettajien kokemuksen mukaan heidän antamansa lukiopetus on?

2.2 Millaista luokanopettajien kokemuksen mukaan heidän oppilaidensa saama lukiopetus on?

2.3 Millaista oppilaiden huoltajien kokemuksen mukaan heidän lastensa saama lukiopetus on?

2.4 Millaista oppilaiden kokemuksen mukaan heidän saamansa lukiopetus on?

3 Millainen on lukiopetuksen laatu?

4 Miten eri ryhmien arvioinnit vastaavat toisiaan?

5 Miten taustamuuttajat ovat yhteydessä laatuksitykseen?

5.1 Onko erityisopettajan työkokemuksella yhteyttä siihen, millaiseksi hän kokee antamansa lukiopetuksen?

5.2 Onko luokanopettajan työkokemuksella yhteyttä siihen, millaiseksi hän kokee oppilaansa saaman lukiopetuksen?

5.3 Onko oppilaan huoltajan tiedoilla lukiopetuksesta yhteyttä siihen, millaiseksi hän kokee lapsensa saaman lukiopetuksen?

5.4 Onko oppilaan sukupuolella yhteyttä siihen, millaiseksi hän kokee saamansa lukiopetuksen?

5 TUTKIMUKSEN KULKU

5.1 Tutkimusasetelma ja koehenkilöiden poiminta

Tutkimus toteutettiin strukturoidulla kyselylomakkeella monitahoarviointina. Tutkimukseen osallistunut erityisopettaja vastasi omaan kyselyversioonsa (liite 1) sekä valitsi kolmasluokkalaisista oppilaistaan aakkosjärjestyksessä toisen, jolle hän antoi kotiin vietäväksi kaksi lomaketta. Niistä toisen, oppilaan version (liite 4), oppilas täytti itse. Toisen lomakkeen (liite 3) täytti lapsen huoltaja. Nämä kyselyt lähetettiin oppilaan mukana suljetussa kirjekuoressa takaisin koululle. Myös oppilaan luokanopettajalle annettiin täytettäväksi lomake (liite 2). Erityisopettaja keräsi suljetuissa kirjekuorissa kyselyt ja lähetti ne tutkijalle.

Lomakkeet lähetettiin 112 erityisopettajalle 38:aan Suomen kuntaan. Otos poimittiin stratifioidulla eli ositetulla otannalla. Otannassa käytettiin tasaista kiintiöintiä, jolloin saatiin henkilöitä tasaisesti erikokoisista kunnista ja eri puolilta Suomea. (ks. otantamenetelmistä esim. Heikkilä 2001, 38.) Näin pyrittiin takaamaan otoksen edustavuus eli se, että siinä olisi samoja ominaisuuksia samassa suhteessa kuin perusjoukossa (ks. esim. Jyrinki, 1974, 29). Tämä toteutettiin jakamalla Suomen kunnat asukasluvun mukaan kolmeen ryhmään, joista poimittiin satunnaisotannalla kuntia siten, että jokaisen kokoluokan kunnista saatiin poimittua suunnilleen yhtä monta erityisopettajaa. Otantamenetelmä esitetään taulukossa 1.

TAULUKKO 1. Otanta

Kuntakoko	Asukasluku	Otantaväli	Valittuja kuntia	Valittuja erityisopettajia
“Suuri“	$\geq 75\ 000$	joka 3.	3	46
“Keskisuuri“	5 000–75 000	joka 20.	10	35
“Pieni“	$\leq 5\ 000$	joka 15.	25	32

Kyselyt lähetettiin lukiopetuksesta vastaaville erityisopettajille helmikuussa 2002. Vastausaikaa annettiin reilu kolme viikkoa. Määräpäivään mennessä

palautuneita lomakkeita oli 25 (22,3 %). Kolme lomakkeista oli tyhjiä, joten palautuneista lomakkeista hyväksyttiin 22. Koska kato oli suuri, huhtikuussa 2002 lähetettiin 60 uusintakyselyä. Näistä palautui vielä yhteensä 10 lomaketta, joten tapausten määräksi tuli 32 (28,5 %). Osassa palautuneista vastauksista oli vain erityisopettajan tai erityisopettajan ja luokanopettajan lomakkeet, mistä johtuu osaotosryhmien koon vaihtelu. Taulukossa 2 esitetään tutkimukseen osallistuneiden määrä sekä sukupuolijakauma ryhmittäin.

TAULUKKO 2. Tutkimukseen osallistuneet

	Erityisopettajia	Luokanopettajia	Huoltajia	Oppilaita
Naisia/tyttöjä (%)	31 (96,9)	19 (67,9)	22 (84,6)	11 (42,3)
Miehiä/poikia (%)	1 (3,1)	9 (32,1)	4 (15,4)	15 (57,7)
Yhteensä	32	28	26	26

5.2 Mittari

Tutkimuksessa käytetty kyselylomake muokattiin lukiopetuksen todellisuutta vastaavaksi Puron erityisopetuksen laatua koskevan kyselylomakkeen pohjalta (Puro 2000 ja 2001). Lomakkeessa on 37 strukturoitua kysymystä neljältä aihealueelta: 1) Opetuksen järjestäminen 2) Tila ja opetusvälineet, 3) Henkilöstö ja yhteistyö, 4) Kouluviihtyvyys ja oppimistulokset. Lomakkeella pyrittiin selvittämään tutkimukseen osallistuvien odotuksia lukiopetukselta sekä heidän kokemuksiaan lukiopetuksesta. Odotuksia ja kokemuksia vertaamalla luodaan käsitys palvelun toteutuneesta laadusta (Grönroos 1987, 37). Taulukossa 3 esitetään lukiopetuksen laadun osa-alueisiin liittyvä teoriatausta, jonka pohjalta kyselylomake muokattiin.

TAULUKKO 3. Kyselylomakkeen teoriatausta

Laatutekijä	Lähde
1) OPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN - opetuksen yksilöllisyys - opetuksen riittävyys - lukitunnin sijoittaminen - opetusryhmä	Ahvenainen & Holopainen 1999 Ihatsu, Ruoho & Hälvä 2000 Kokeneen lukiopettajan haastattelu ja tutkijan omat kokemukset lukiopetuksesta
2) TILA JA OPETUSVÄLINEET - tilan asianmukaisuus ja viihtyisyys - materiaalin yksilöllisyys - materiaalin motivoivuus - tietotekniikan käyttö	Ahvenainen & Holopainen 1999 Aro 1999 Happonen 1998 Happonen 2001 Nuutinen 1993
3) HENKILÖSTÖ JA YHTEISTYÖ - lukiopettajan persoona, koulutus ja kokemus - yhteistyö luki- ja luokanopettajan, huoltajien sekä koulun johtajan välillä	Ahonen & Holopainen 2001 Ahvenainen, Ikonen & Koro 2001 Bernstein 1993 Ihatsu, Ruoho & Hälvä 2000 Lerner 1993 Mäki ym. 1999
4) KOULUVIIHTYVYYS JA OPPIMISTULOKSET - oppilaan motivaatio - oppilaan itsetunto - lukiopetuksen tarpeen syyt	Ahvenainen & Holopainen 1999 Holopainen 1993 Ihatsu, Ruoho & Hälvä 2000 Lahdes 1997 Linnakylä & Kankaanranta 1996 Ström 2001

Aineisto analysoitiin SPSS 10.0 for Windows -tilasto-ohjelmalla toukokuussa 2002. Lomakkeessa käytettiin viisiportaista Likertin asteikkoa. Mukana oli myös neutraali vastausvaihtoehto “en osaa sanoa, kuinka tärkeää/kuinka totta“, sillä tutkijalla oli syytä olettaa, että kaikki kyselyyn vastanneet eivät tiedä lukiopetuksesta paljon, ja heille haluttiin tarjota mahdollisuus osoittaa se mieluummin kuin ryhtyä arvaamaan. Neutraali arvo 3 jätettiin kuitenkin pois muuttujien keskiarvoja analysoitaessa.

Strukturoitujen kysymysten lisäksi jokaisen aihealueen lopussa oli avoin tila, johon vastaajat saivat lisätä mielestään laatuun vaikuttavan tekijän ja vastata siihen kuten muihinkin kysymyksiin. Avoimella kysymyksellä pyrittiin varmistumaan siitä, että mikään oleellinen laatuun liittyvä seikka ei jäisi

huomiotta. Lomakkeen lopussa oli lisäksi mahdollista kommentoida kyselyä ja lukiopetusta.

Lomakkeet esitettiin, ja sen jälkeen niitä muutettiin yhden kysymyksen osalta. Aikuisten vastaajien lomakkeet pyrittiin tekemään mahdollisimman samankaltaisiksi. Ne erosivat toisistaan ainoastaan taustakysymysten ja oppilaaseen viittaavan sanan osalta. Huoltajilta kysyttiin erillisellä taulukolla, mitä he tietävät lapsensa saamasta lukiopetuksesta. Kaikille yhteisiä taustakysymyksiä olivat sukupuoli ja ikä.

Oppilaan lomake poikkesi aikuisten lomakkeesta jonkin verran. Oppilaan versiossa ei pyydetty arvioimaan odotuksia lukiopetukselta vaan ainoastaan lukiopetuksen todellisuutta. Lisäksi oppilaan lomake oli lyhyempi eikä avoimia kysymyksiä ollut kuin aivan lopussa, jossa pyydettiin kertomaan, minkälaista hyvää lukiopetus on. Kysymykset olivat suurelta osin yksikön ensimmäisessä persoonassa ja myös sanamuotoa oli muutettu vastaamaan paremmin lapsen käsityskykyä. Oppilaan lomaketta laadittaessa piti tietenkin huomioida oppilaan iän lisäksi tämän lukemiseen liittyvät mahdolliset ongelmat. Tästä syystä käsitteitä ja tekstin kokoa oli muokattu helpommin luettaviksi. Lisäksi huoltajan läheteessä kehoitettiin auttamaan tarvittaessa lasta kyselyyn vastaamisessa.

Tutkimusasetelmassa on olennaista se, että kaikki neljä henkilöä arvioivat samaa tilannetta, jolloin pystytään vertaamaan asianosaisten käsitysten yhteyttä. Näin muodostetaan kokonaiskäsitys oppilaan lukiopetuksen laadusta. Tässä siis yksi tapaus koostuu neljän eri henkilön käsityksistä lukiopetuksesta.

5.3 Mittauksen luotettavuus

5.3.1 Reliabiliteetti

Reliabiliteetti tarkoittaa mittavälineen luotettavuutta (Pitkänen & Kohonen 1984, 69). Mikäli tutkimuksessa käytetty mittari on luotettava, tutkimuksella on

edellytykset täyttää yleistettävyyden vaatimus. Tieteessä pyritään siihen, että kuka tahansa tutkija voi tehdä mittauksen uudelleen ja saada vastaavat tulokset, jolloin tieteen objektiivisuuden vaatimus täyttyy. (Nummenmaa, Konttinen, Kuusinen & Leskinen 1997, 191.) Tällöin tutkimuksen ulkoinen reliabiliteetti on hyvä. Sisäiseen luotettavuuteen päästään mittaamalla samat tilastoyksiköt useaan kertaan (Heikkilä 2001, 187).

Yleisesti käytetty tunnusluku mittarin reliabiliteetin laskemisessa on Cronbachin alfa. Alfa-arvo kertoo, kuinka tarkasti mittauksen tulokseksi saatu luku kuvaa kyseisen kohteen poikkeamaa perusjoukon vastaavasta arvosta (Nummenmaa ym. 1997, 192). Tässä tutkimuksessa laskettiin alfa-arvot kysymyslomakkeen kysymyksille osa-alueittain. Ennen tulosten analysointia poistettiin muutamia reliabiliteettia huonontavia kysymyksiä (kysymykset 4, 7, 29, 30, 38). Näin jokaisen arvioijaryhmän jokaisen aihealueen reliabiliteetiksi tuli $\geq 0,7$, jota pidetään varsin kelvollisena arvona (Heikkilä 2001, 187).

5.3.2 Validiteetti

Validiteetilla eli pätevyydellä tarkoitetaan mittaustuloksista tehtävien päätelmien mielekkyyttä ja käyttökelpoisuutta (Nummenmaa ym. 1997, 203). Validissa mittauksessa ei esiinny systemaattista virhettä, jonka mukaan tutkimustulokset voisivat vääristyä (Heikkilä 2001, 29). Mittauksen pätevyyttä arvioidaan vähitellen tutkimusta tehdessä ja sen voi osoittaa myös muunlaisen näytön kuin kertoimen avulla. (Nummenmaa ym. 1997, 203–204.)

Validiteetissa on kysymys pitkälti tutkimuksen perusteista – käytetystä teoreettisesta mallista ja sen pohjalta laaditusta mittarista (Pitkänen & Kohonen 1984, 66). Kyselytutkimuksen pätevyyteen vaikuttavat eniten relevantit kysymykset. Kysymysten tulisi olla ilmeisen yksiselitteisiä, jotta vastaajat ymmärtäisivät ne samalla tavalla. (Heikkilä 2001, 186.) Lomakkeen kysymysten tulisi myös kattaa koko tutkimusaihe, jotta ei tehtäisi päätelmiä kysymysten ulkopuolelta. Mittauksen validiteettia perusteltaessa on osoitettava,

että kaikki ongelmanasettelun kannalta keskeiset luokat ovat tulleet mukaan lomakkeeseen (Pitkänen & Kohonen 1984, 66).

Tässä tutkimuksessa pyrittiin mittauksen pätevyyteen esitestaamalla lomakkeet ja perehtymällä lukiopetuksen teoriaan ennen kysymyslomakkeen laadintaa. Lomakkeen avoimilla kysymyksillä haluttiin eliminoida se riski, että tutkija olisi sivuuttanut jonkin lukiopetukseen liittyvän olennaisen laatutekijän kysymyksiä laatiessaan. Kysymykset laadittiin pääasiassa teorian tietoon nojaten, mutta muutamia kysymyksiä laadittiin erään kokeneen lukiopettajan sekä tutkijan oman kiinnostuksen ja havaintojen pohjalta.

Luotettavuuteen liittyy myös tulosten tarkkuus. Tarkoitus on, että otos vastaa perusjoukkoa ainakin tutkittavien ominaisuuksien suhteen (Heikkilä 2001, 34). Tämä tarkoittaa sitä, että kohderyhmä ei saa olla vino. Tässä tutkimuksessa pyrittiin luotettavuuteen monivaiheisella otannalla, jolloin toivottiin koehenkilöitä saatavan eri puolilta Suomea erikokoisista kunnista. Kyselytutkimuksissa on yleisen suuren vastaajakadon vuoksi kuitenkin aina riski, että vastaajaryhmä on muita aktiivisempi ja näin ollen joiltakin osin erilainen kuin tutkimuksen ulkopuolelle jättäytyvä osa otoksesta.

Tutkimuksessa pidettiin tärkeänä myös vastaajien tietosuojan takaamista. Tämän vuoksi luokanopettaja, lukioppilas ja tämän huoltaja palauttivat lomakkeet erityisopettajalle suljetuissa kirjekuorissa. Oppilaan haluttiin vastaavan kyselyyn kotona, jotta koulukonteksti tai mahdollisesti jopa lukiopettajan apu eivät vaikuttaisi tämän vastauksiin.

5.4 Tulosten analysointi

Aineisto analysoitiin määrällisin keinoin. Apuna käytettiin SPSS 10.0 –tilasto-ohjelmaa, joka on suunniteltu mm. käyttäytymistieteellisten tutkimusaineistojen analysointiin (Nummenmaa ym. 1997, 45).

Ennen aineiston analysointia päätettiin jättää neutraali vastausvaihtoehto ”en osaa sanoa, miten tärkeää”/”en osaa sanoa, miten totta” pois keskiarvoja ja muita tilastollisia arvoja laskettaessa. Neutraalit arvot haluttiin kuitenkin säilyttää frekvenssejä analysoitaessa, jotta todenmukainen käsitys vastaajien tiedoista tai tietämättömyydestä kävisi ilmi. Osaotoskoon vaihtelu johtuu siis suurimmaksi osaksi arvon 3 eliminoinnista, mutta myös todellisia puuttuvia arvoja esiintyi joissakin kysymyksissä useitakin. Aineiston analysointimenetelmät on esitetty tutkimusongelmien mukaan taulukossa 5.

TAULUKKO 5. Aineiston analysointimenetelmät

Tutkimusongelma	Analysointimenetelmä	Tarkoitus
1.1 Millaisia odotuksia erityisopettajilla on laadukkaalta lukiopetuksesta?	keskiarvot, keskihajonnat, frekvenssit, prosenttijakaumat	laatuodotusten kuvaus
1.2 Millaisia odotuksia luokanopettajilla on laadukkaalta lukiopetuksesta?	keskiarvot, keskihajonnat, frekvenssit, prosenttijakaumat	laatuodotusten kuvaus
1.3 Millaisia odotuksia oppilaiden huoltajilla on laadukkaalta lukiopetuksesta?	keskiarvot, keskihajonnat, frekvenssit, prosenttijakaumat	laatuodotusten kuvaus
1.4 Millaisia odotuksia oppilailla on laadukkaalta lukiopetuksesta?	avointen vastausten laadullinen analyysi	laatuodotusten kuvaus
2.1 Millaista erityisopettajien kokemuksen mukaan heidän antamansa lukiopetus on?	keskiarvot, keskihajonnat, frekvenssit, prosenttijakaumat	kuvailu
2.2 Millaista luokanopettajien kokemuksen mukaan heidän oppilaidensa saama lukiopetus on?	keskiarvot, keskihajonnat, frekvenssit, prosenttijakaumat	kuvailu
2.3 Millaista oppilaiden huoltajien kokemuksen mukaan heidän lastensa saama lukiopetus on?	keskiarvot, keskihajonnat, frekvenssit, prosenttijakaumat	kuvailu
2.4 Millaista oppilaiden kokemuksen mukaan heidän saamansa lukiopetus on?	keskiarvot, keskihajonnat, frekvenssit, prosenttijakaumat	kuvailu
3 Millainen on lukiopetuksen laatu?	riippuvien otosten t-testi	yhteyden kuvaaminen
4 Miten eri ryhmien arvioinnit vastaavat toisiaan?	riippuvien otosten t-testi	ryhmien välisten erojen vertailu
5.1 Onko erityisopettajan työkokemuksella yhteyttä siihen, millaiseksi hän kokee antamansa lukiopetuksen?	riippuvien otosten t-testi	ryhmien välisten erojen vertailu
5.2 Onko luokanopettajan työkokemuksella yhteyttä siihen, millaiseksi hän kokee oppilaansa saaman lukiopetuksen?	riippuvien otosten t-testi	ryhmien välisten erojen vertailu
5.3 Onko oppilaan huoltajan tiedoilla lukiopetuksesta yhteyttä siihen, millaiseksi hän kokee lapsensa saaman lukiopetuksen?	riippuvien otosten t-testi	ryhmien välisten erojen vertailu
5.4 Onko oppilaan sukupuolella yhteyttä siihen, millaiseksi hän kokee saamansa lukiopetuksen?	riippuvien otosten t-testi	ryhmien välisten erojen vertailu

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksen tulokset on esitetty tutkimusongelmittain tässä luvussa. Tekstissä on nostettu esiin kiintoisimmat tulokset frekvenssianalyysin ja prosenttijakaumien perusteella. Kysymyskohtaisesti tunnuslukuja voi tarkastella alalukujen välisistä taulukoista sekä liitteistä. Niiden kysymysten osalta, joissa vastaajien mielipiteet erosivat toisistaan joko huomattavasti tai erityisen vähän, on mainittu keskihajonnat myös tekstissä. Kuviot laadittiin ilmentämään vastausten hajontaa eräiden tutkijan mielestä kiinnostavien kysymysten osalta.

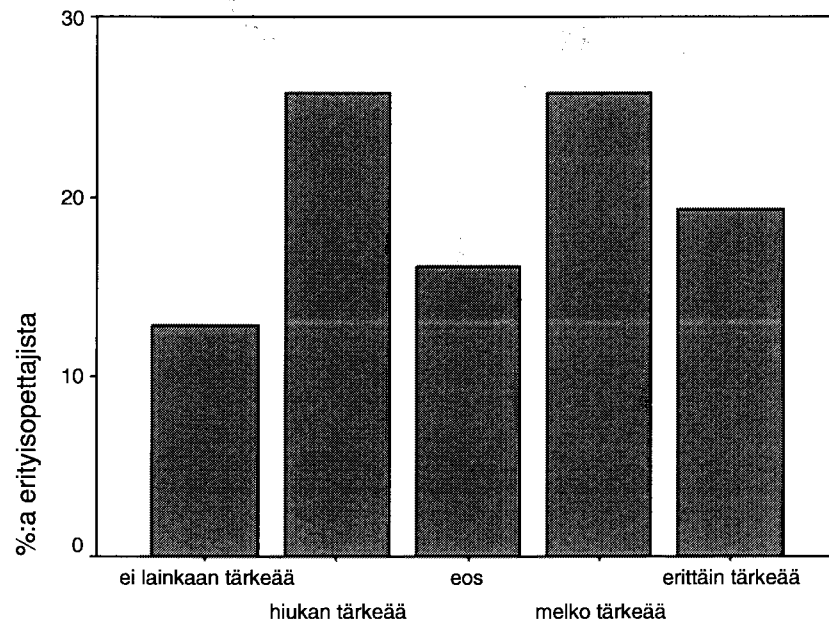
6.1 Laatuodotukset

6.1.1 Erityisopettajien odotukset laadukkaalta lukiopetukselta

Erityisopettajien mielestä tärkeimmät lukiopetuksen laatuun vaikuttavat tekijät olivat se, että oppilasta ei kiusata lukiopetuksessa käymisen vuoksi sekä se, että lukiopetusluokka on asianmukainen opetustila ($ka=4,90$, $s=0,30$). Erittäin tärkeänä laatutekijänä lukiopetustilan asianmukaisuutta piti 88 % erityisopettajista. Myös lukiopetuksen riittävyttä pidettiin tärkeänä. Näistä tekijöistä lukiopettajat olivat yksimielisiä ($s=0,30-0,34$). Kaikki erityisopettajat pitivät tärkeänä tai erittäin tärkeänä oppilaan taitojen kehittymisen seurantaa, materiaalin motivoivuutta, lukiopettajan kiinnostuneisuutta oppilaan edistymisestä sekä koulun sisäistä ja kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Koulun johtajan myönteistä asennetta korostettiin myös, mutta tämän riittävää tietämystä lukiopetuksesta ei pidetty yhtä tärkeänä.

Lukiopettajat eivät katsoneet lukiopetuksen tehtäväksi käsitellä samaa asiaa kuin luokassa käsitellään samaan aikaan ($ka=1,92$). Erityisopettajista 74 % arvioi tämän laatutekijän ei lainkaan tai vain hiukan tärkeäksi. Kaikkien muiden väittämien keskiarvot olivat yli keskimääräisen (> 3). Lukiopettajat eivät myöskään pitäneet sitä oleellisena, että lukiopettaja ja luokanopettaja

seuraisivat toistensa oppitunteja, joskin tästä vastaajat eivät olleet kovin yksimielisiä ($\bar{x}=3,15$, $s=1,49$). Vastausten hajonta on esitetty kuviossa 2.

"Seuraamme luokanopettajan kanssa toistemme tunteja."

KUVIO 2. Erityisopettajien odotusten hajonta

Erityisopettajat arvottivat opetuksen järjestämistä koskevat kysymykset eri tavoin. Lukiryhmän heterogeenisyyden tärkeydestä opettajat eivät myöskään olleet yksimielisiä ($\bar{x}=3,61$, $s=1,20$). Samoin lukiopetusmateriaalin laatimisesta tai muokkaamisesta itse opettajat olivat eri mieltä ($s=1,11$). Taulukossa 6 esitetään laatutekijät kysymyksittäin.

Avovastausten mukaan tärkeitä lukiopetuksen laatutekijöitä olivat oppilaan motivointi, vanhempien aktiivisuus, opettajien jatkokoulutus, oppilashuoltohenkilöstön toiminta, luetun ymmärtämiseen ja tiedonhankintataitoihin panostaminen sekä lukiopetuksen jatkaminen vielä kolmannelta luokalta eteenpäin. Tärkeäksi laatutekijäksi mainittiin myös lukiopetustilan läheisyys. Avoimissa vastauksissa korostettiin vielä lomakkeen kysymyksistä lukiopetuksen riittävyyttä, lukiopettajan innostuneisuutta sekä koulun johtajan ja muiden opettajien tietoa lukiopettajan työstä ja opettajien välistä yhteistyötä.

TAULUKKO 6. Erityisopettajien odotukset laadukkaalta lukiopetuksesta

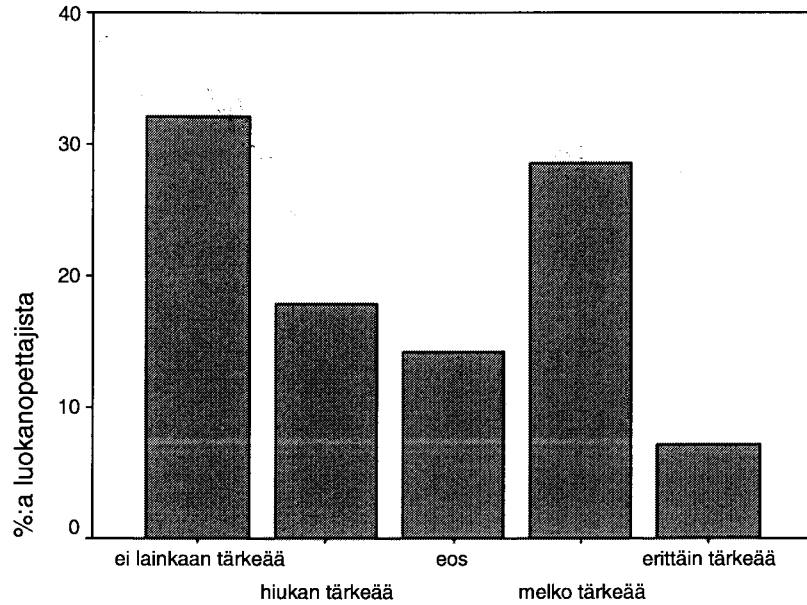
LAATUTEKIJÄ	n	\bar{x}	s
OPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN			
1. Opetus on yksilöllistä.	32	4,69	0,64
2. Oppilaan lukitaitojen kehittymistä seurataan järjestelmällisesti.	32	4,81	0,40
3. Lukitunnit ovat oppilaalle sopivaan aikaan.	31	4,65	0,49
4. Oppilas ei jää lukiopetuksen vuoksi ilman luokassa annettavaa opetusta.	29	3,72	1,25
5. Lukiopetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan.	25	1,92	0,91
6. Lukiopetusta on riittävästi.	31	4,87	0,34
7. Lukitunti käytetään ainoastaan lukiasioiden opiskeluun.	28	3,86	1,08
8. Lukiopetusryhmässä on sopiva määrä oppilaita.	30	4,83	0,38
9. Kaikilla lukiopetusryhmän oppilailla on samankaltaisia oppimisvaikeuksia.	28	3,61	1,20
TILA JA OPETUSVÄLINEET			
11. Lukiopetusluokka on asianmukainen opetustila.	31	4,90	0,30
12. Lukiopetustila on rauhallinen ja viihtyisä.	31	4,84	0,73
13. Laadin tai muokkaan käyttämäni opetusmateriaalin itse.	28	3,75	1,11
14. Käyttämäni opetusmateriaali on motivoivaa.	31	4,71	0,46
15. Tietotekniikkaa ja muita teknisiä apuvälineitä on saatavilla lukiopetuksen käyttöön.	30	4,50	0,82
16. Osaan käyttää teknisiä apuvälineitä.	28	4,71	0,46
17. Käytän opetuksen apuna teknisiä laitteita ja opetusohjelmia.	29	4,21	1,01
HENKILÖSTÖ JA YHTEISTYÖ			
19. Minulla on riittävä koulutus.	31	4,81	0,60
20. Minulla on tarpeeksi kokemusta.	31	4,68	0,65
21. Olen innostunut työstäni.	31	4,81	0,75
22. Olen kiinnostunut oppilaani edistymisestä.	31	4,87	0,34
23. Olen tarvittaessa yhteydessä oppilaan huoltajaan.	31	4,84	0,37
24. Koulussa on riittävästi erityisopettajia.	31	4,81	0,60
25. Keskustelen luokanopettajan kanssa säännöllisesti oppilaamme tarpeista.	31	4,81	0,40
26. Seuraamme luokanopettajan kanssa toistemme oppitunteja.	26	3,15	1,49
27. Koulun johtajalla on riittävästi tietoa lukiopetuksesta.	30	4,20	1,00
28. Koulun johtajalla on myönteinen asenne lukiopetukseen.	31	4,84	0,37
29. Teen yhteistyötä koulun muiden erityisopettajien kanssa.	28	4,64	0,68
30. Teen yhteistyötä muiden koulujen erityisopettajien kanssa.	26	4,42	0,86
KOULUVIIHTYVYYS JA OPPIMISTULOKSET			
32. Oppilas tulee mielellään lukiopetukseen.	32	4,59	0,67
33. Oppilas haluaa tehdä parhaansa lukiopetuksessa.	31	4,71	0,46
34. Oppilas arvostaa lukiopettajaa.	31	4,39	0,67
35. Oppilas tuntee olevansa hyväksyty luokkatovereidensa keskuudessa.	31	4,77	0,43
36. Oppilasta ei kiusata lukiopetuksessa käynnin johdosta.	31	4,90	0,30
38. Lukiopetuksen vastuulla on, että oppilaan koulumenestys on yhtä hyvä kuin muilla oppilailla.	25	3,20	1,32
39. Oppilas käy lukiopetuksessa oppiakseen sujuvan lukutaidon.	29	4,45	0,69
40. Oppilas käy lukiopetuksessa, jotta hänen kirjoituksensa olisi virheetöntä.	29	4,45	0,69
41. Lukiopetuksen tavoitteena on, että oppilas nauttisi lukemisesta.	31	4,58	0,81

6.1.2 Luokanopettajien odotukset laadukkaalta lukiopetukselta

Luokanopettajien mielestä lukiopetuksen onnistumiseksi tärkeintä on se, että oppilasta ei kiusata lukiopetuksen vuoksi ($ka=4,96$), ja lähes yhtä merkittävänä pidettiin sitä, että oppilas tuntee olevansa hyväksytty luokkatovereidensa keskuudessa ($ka=4,93$). Seuraavaksi tärkeimmät laatutekijät luokanopettajien mielestä olivat lukiopetuksen riittävyys ja lukiopettajan koulutus sekä oppilaan taitojen systemaattinen seuranta. Näiden tekijöiden tärkeydestä opettajat olivat myös hyvin yksimielisiä ($s=0,19-0,37$). Lukiopettajan koulutuksen riittävyttä kaikki luokanopettajat pitivät tärkeänä tai erittäin tärkeänä, ja lukiopettajan koulutusta painotti 72 % vastanneista.

Kaikki luokanopettajat pitivät tärkeänä tai erittäin tärkeänä lukiopettajan innostuneisuutta työstään, kiinnostuneisuutta oppilaansa taitojen edistymisestä sekä yhteydenpitoa oppilaan huoltajaan. Neljännes vastanneista ei tiennyt, onko lukiopettajan itse laatima tai muokkaama materiaali olennaista lukiopetuksen laadulle. Luokanopettajista 45 % oli sitä mieltä, että se on tärkeää tai erittäin tärkeää. Oppilaan motivaatiota ja lukiopettajan arvostamista kaikki opettajat pitivät tärkeänä tai erittäin tärkeänä laatutekijänä. Koulun johtajan asennetta ($ka=4,74$) pidettiin tärkeämpänä kuin tämän tietoa lukiopetuksesta ($ka=4,18$).

Opettajat eivät olleet sitä mieltä, että oppilaan koulumenestyksen tulisi lukiopetuksen johdosta olla yhtä hyvä kuin muilla oppilailla ($ka=2,24$). Luokanopettajat eivät pitäneet lukiopetuksen laatua lisäävänä seikkana sitä, että he seuraisivat lukiopetusta tai että lukiopettajat tulisivat heidän luokkaansa seuraamaan opetusta, joskaan siitä ei oltu aivan yksimielisiä ($ka=2,90$, $s=1,45$). Kaikki muut odotukset olivat yli keskiarvon (> 3). Opettajat eivät pitäneet tärkeänä sitä, että lukiopetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan ($ka=2,54$). Vastausten hajonta on esitetty kuviossa 3.

"Lukiopetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa."

KUVIO 3. Luokanopettajien odotusten hajonta

Kysymyskohtaisesti luokanopettajien mielipiteet laatutekijöiden tärkeydestä esitetään taulukossa 7.

Avoimissa vastauksissa luokanopettajat korostivat lukiopettajan persoonaan liittyviä seikkoja: Opettajan tulee olla pidetty ja hänen pitää antaa positiivista palautetta oppilaalle sekä järjestää opetustila sellaiseksi, että häiriötekijöitä ei ilmenisi. Luokanopettajat mainitsivat laatua lisäävinä myös luokassa tehtävät eriyttämis- ja tukitoimet sekä opettajien yhteistyön ja lukiopetuksen hinta-laatu-suhteen asianmukaisuuden.

TAULUKKO 7. Luokanopettajien odotukset laadukkaalta lukiopetuksesta

LAATUTEKIJÄ	n	\bar{x}	s
OPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN			
1. Opetus on yksilöllistä.	27	4,70	0,47
2. Oppilaan lukitaitojen kehittymistä seurataan järjestelmällisesti.	26	4,85	0,37
3. Lukitunnit ovat oppilaalle sopivaan aikaan.	23	4,39	0,89
4. Oppilas ei jää lukiopetuksen vuoksi ilman luokassa annettavaa opetusta.	25	3,92	1,19
5. Lukiopetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan.	24	2,54	1,50
6. Lukiopetusta on riittävästi.	28	4,89	0,31
7. Lukitunti käytetään ainoastaan lukiasioiden opiskeluun.	23	3,26	1,74
8. Lukiopetusryhmässä on sopiva määrä oppilaita.	27	4,74	0,45
9. Kaikilla lukiopetusryhmän oppilailta on samankaltaisia oppimisvaikeuksia.	23	3,61	1,16
TILA JA OPETUSVÄLINEET			
11. Lukiopetusluokka on asianmukainen opetustila.	26	4,27	1,19
12. Lukiopetustila on rauhallinen ja viihtyisä.	26	4,77	0,43
13. Lukiopettaja laatii tai muokkaa käyttämänsä opetusmateriaalin itse.	19	3,74	1,28
14. Lukiopettajan käyttämä opetusmateriaali on motivoivaa.	26	4,77	0,43
15. Tietotekniikkaa ja muita teknisiä apuvälineitä on saatavilla lukiopetuksen käyttöön.	24	4,38	0,71
16. Lukiopettaja osaa käyttää teknisiä apuvälineitä.	24	4,58	0,72
17. Lukiopettaja käyttää opetuksen apuna teknisiä laitteita ja opetusohjelmia.	24	4,17	1,09
HENKILÖSTÖ JA YHTEISTYÖ			
19. Lukiopettajalla on riittävä koulutus.	27	4,89	0,32
20. Lukiopettajalla on tarpeeksi kokemusta.	25	4,36	0,99
21. Lukiopettaja on innostunut työstään.	27	4,81	0,40
22. Lukiopettaja on kiinnostunut oppilaansa edistymisestä.	27	4,78	0,42
23. Lukiopettaja on tarvittaessa yhteydessä oppilaan huoltajaan.	26	4,81	0,40
24. Koulussa on riittävästi erityisopettajia.	26	4,77	0,43
25. Keskustelemme lukiopettajan kanssa säännöllisesti oppilaamme tarpeista.	26	4,58	0,50
26. Seuraamme lukiopettajan kanssa toistemme oppitunteja.	21	2,90	1,45
27. Koulun johtajalla on riittävästi tietoa lukiopetuksesta.	22	4,18	0,85
28. Koulun johtajalla on myönteinen asenne lukiopetukseen.	27	4,74	0,45
29. Lukiopettaja tekee yhteistyötä koulun muiden erityisopettajien kanssa.	22	4,45	0,74
30. Lukiopettaja tekee yhteistyötä muiden koulujen erityisopettajien kanssa.	21	4,19	1,03
KOULUVIIHTYVYYS JA OPPIMISTULOKSET			
32. Oppilas tulee mielellään lukiopetukseen.	27	4,56	0,51
33. Oppilas haluaa tehdä parhaansa lukiopetuksessa.	27	4,74	0,45
34. Oppilas arvostaa lukiopettajaa.	27	4,74	0,45
35. Oppilas tuntee olevansa hyväksytty luokkatovereidensa keskuudessa.	27	4,93	0,27
36. Oppilasta ei kiusata lukiopetuksessa käynnin johdosta.	27	4,96	0,19
38. Lukiopetuksen vastuulla on, että oppilaan koulumenestys on yhtä hyvä kuin muilla oppilailta.	21	2,24	1,34
39. Oppilas käy lukiopetuksessa oppiakseen sujuvan lukutaidon.	24	4,33	0,48
40. Oppilas käy lukiopetuksessa, jotta hänen kirjoituksensa olisi virheetöntä.	21	4,05	0,97
41. Lukiopetuksen tavoitteena on, että oppilas nauttisi lukemisesta.	23	4,30	0,88

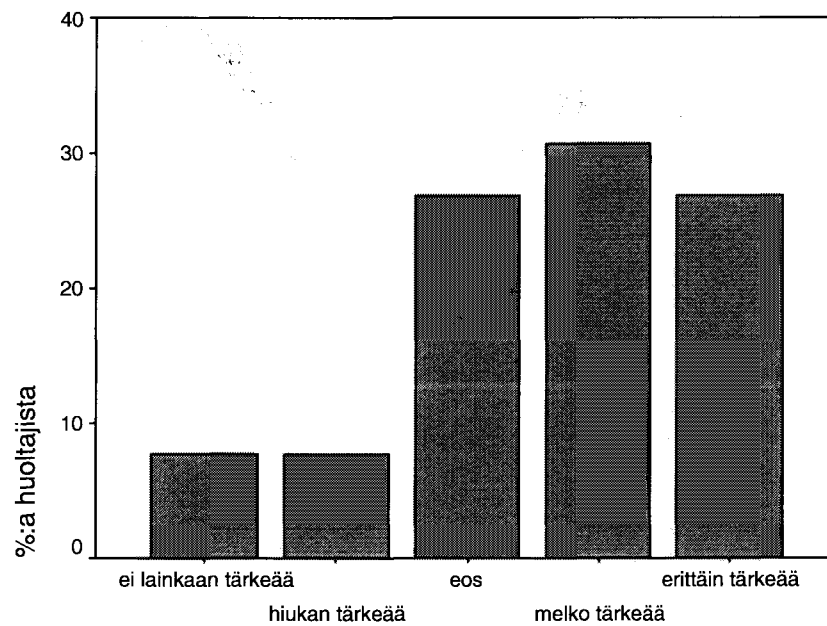
6.1.3 Oppilaiden huoltajien odotukset laadukkaalta lukiopetukselta

Huoltajien odotukset lukiopetukselta olivat suuret. Toisaalta varsinkin opetuksen järjestämistä koskevassa osiossa oli useita kysymyksiä, joihin huoltajat eivät osanneet ottaa kantaa. Kaikkein tärkeimpänä laadun komponenttina huoltajat pitivät sitä, ettei heidän lastaan kiusata lukiopetuksessa käynnin johdosta ja sitä, että lukiopettaja on kiinnostunut heidän lapsensa edistymisestä lukitaidoissa ($ka=4,96$). Lähes yhtä tärkeänä huoltajat pitivät erityisopettajan riittävää koulutusta ($ka=4,92$) sekä innostuneisuutta työstään ($ka=4,88$). Yhtä tärkeäksi huoltajat katsoivat tilan rauhallisuuden ja viihtyisyyden sekä sen, että oppilas tuntee olevansa hyväksytty luokkatovereidensa keskuudessa. Näistä tekijöistä oltiin myös suhteellisen yksimielisiä ($s=0,20-0,33$).

Kaikki huoltajat pitivät melko tai erittäin tärkeänä lukiopettajan persoonaan sekä oppilaan motivaatioon liittyviä seikkoja: opettajan kiinnostuneisuutta ja kokemusta, materiaalin kiinnostavuutta, opetuksen yksilöllisyyttä ja oppilaan taitojen seurantaan sekä sitä, että oppilas yrittää parhaansa ja arvostaa opettajaa. Muita melko tai erittäin tärkeinä pidettyjä kysymyksiä olivat yhteydenpito huoltajaan, opetustilan asianmukaisuus, rauhallisuus ja viihtyisyys sekä lukiopetuksen riittävä määrä.

Kaikki väittämät saivat keskimääräistä suuremman arvon (> 3). Vähiten tärkeänä lukiopetuksen laadun osoittimena huoltajat pitivät sitä, että lukiopetuksen vastuulla olisi lukioppilaan yhtä hyvä koulumenestys kuin muilla oppilaille ($ka=3,45$). Muut alle ”melko tärkeää” -arvon (< 4) saaneet väittämät olivat saman aiheen käsittely lukiopetuksessa ja luokassa; luokanopettajan ja lukiopettajan toistensa tuntien seuraaminen; lukiopetuksessa käytettävä tekniikka sekä lukiopetusryhmän heterogeenisuus. Toisaalta näillä väittämillä oli myös suurimmat hajonnat ($s=1,18-1,61$). Kuviossa 4 esitetään huoltajien

odotukset tekniikan käytöstä lukiopetuksessa.

"Lukiopettaja käyttää opetuksen apuna teknisiä laitteita."

KUVIO 4. Huoltajien odotukset teknisten laitteiden käyttämisestä

Avovastauksissa huoltajat mainitsivat lukiopetuksen laadun tekijöiksi myönteisen ilmapiirin, oppilaan kannustamisen, luokanopettajan eriyttämistoimet sekä lukitunnin ajankohdan. Usein lukitunti sijoittuu juuri samaan aikaan äidinkielen tunnin kanssa, jolloin oppilaalle jää liikaa kotitehtäviä. Myös koulun sisäistä sekä kodin ja koulun välistä yhteistyötä korostettiin avoimissa vastauksissa.

TAULUKKO 8. Huoltajien odotukset laadukkaalta lukiopetukselta

LAATUTEKIJÄ	n	\bar{x}	s
OPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN			
1. Opetus on yksilöllistä.	26	4,69	0,47
2. Lapseni lukitaitojen kehittymistä seurataan järjestelmällisesti.	26	4,85	0,37
3. Lukitunnit ovat lapselleni sopivaan aikaan.	21	4,57	0,51
4. Lapseni ei jää lukiopetuksen vuoksi ilman luokassa annettavaa opetusta.	24	4,54	0,72
5. Lukiopetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan.	18	3,50	1,42
6. Lukiopetusta on riittävästi.	26	4,85	0,37
7. Lukitunti käytetään ainoastaan lukiasioiden opiskeluun.	21	4,38	0,92
8. Lukiopetusryhmässä on sopiva määrä oppilaita.	25	4,80	0,41
9. Kaikilla lukiopetusryhmän oppilailla on samankaltaisia oppimisvaikeuksia.	18	3,78	1,22
TILA JA OPETUSVÄLINEET			
11. Lukiopetusluokka on asianmukainen opetustila.	26	4,69	0,47
12. Lukiopetustila on rauhallinen ja viihtyisä.	26	4,88	0,33
13. Lukiopettaja laatii tai muokkaa käyttämänsä opetusmateriaalin itse.	17	4,18	1,13
14. Lukiopettajan käyttämä opetusmateriaali on motivoivaa.	26	4,85	0,37
15. Tietotekniikkaa ja muita teknisiä apuvälineitä on saatavilla lukiopetuksen käyttöön.	24	4,17	1,20
16. Lukiopettaja osaa käyttää teknisiä apuvälineitä.	21	4,14	1,15
17. Lukiopettaja käyttää opetuksen apuna teknisiä laitteita ja opetusohjelmia.	19	3,84	1,34
HENKILÖSTÖ JA YHTEISTYÖ			
19. Lukiopettajalla on riittävä koulutus.	25	4,92	0,28
20. Lukiopettajalla on tarpeeksi kokemusta.	26	4,81	0,40
21. Lukiopettaja on innostunut työstään.	25	4,88	0,33
22. Lukiopettaja on kiinnostunut lapseni edistymisestä.	26	4,96	0,20
23. Lukiopettaja on tarvittaessa yhteydessä oppilaan huoltajaan.	26	4,85	0,37
24. Koulussa on riittävästi erityisopettajia.	26	4,69	0,84
25. Lukiopettaja ja luokanopettaja keskustelevat säännöllisesti oppilaan tarpeista.	25	4,80	0,41
26. Lukiopettaja ja luokanopettaja seuraavat toistensa oppitunteja.	19	3,79	1,18
27. Koulun johtajalla on riittävästi tietoa lukiopetuksesta.	22	4,55	0,51
28. Koulun johtajalla on myönteinen asenne lukiopetukseen.	25	4,76	0,44
29. Lukiopettaja tekee yhteistyötä koulun muiden erityisopettajien kanssa.	20	4,55	0,94
30. Lukiopettaja tekee yhteistyötä muiden koulujen erityisopettajien kanssa.	16	4,56	0,51
KOULUVIIHTYVYYS JA OPPIMISTULOKSET			
32. Lapseni käy mielellään lukiopetuksessa.	25	4,76	0,44
33. Lapseni haluaa tehdä parhaansa lukiopetuksessa.	26	4,73	0,45
34. Lapseni arvostaa lukiopettajaa.	26	4,65	0,49
35. Lapseni tuntee olevansa hyväksytty luokkatovereidensa keskuudessa.	25	4,88	0,33
36. Lastani ei kiusata lukiopetuksessa käynnin johdosta.	26	4,96	0,20
38. Lukiopetuksen vastuulla on, että lapseni koulumenestys on yhtä hyvä kuin muilla oppilailla.	20	3,45	1,61
39. Lapseni käy lukiopetuksessa oppiakseen sujuvan lukutaidon.	25	4,76	0,44
40. Lapseni käy lukiopetuksessa, jotta hänen kirjoituksensa olisi virheetöntä.	24	4,83	0,38
41. Lukiopetuksen tavoitteena on, että lapsi nauttisi lukemisesta.	25	4,72	0,46

6.1.4. Oppilaiden odotukset laadukkaalta lukiopetukselta

Oppilaan lomakkeessa ei kysytty lukiopetuksen laatutekijöiden tärkeyttä. Lomakkeen lopussa oppilaalla oli kuitenkin mahdollisuus kertoa, millainen lukiopetus hänestä on hyvää. Tähän osioon tuli muutamia vastauksia. Oppilaat tuntuivat arvostavan tietotekniikan käyttöä lukiopetuksessa, pienten tarinoiden kirjoittamista sekä pelejä ja leikkejä. Jotkut oppilaat pitivät opettajan persoonallisuutta ja opetusryhmän pienuutta tärkeänä laatutekijänä. Eräs vastaaja kiteytti lukiopetuksen laadun näin: ”Sellainen lukiopetus on hyvää, että siellä oppii.”

6.2 Lukiopetuskokemukset

Arvioijien käsityksiä lukiopetuksen laadun todellisuudesta eli heidän omista kokemuksistaan lukiopetuksesta mitattiin keskiarvoilla sekä frekvenssi- ja prosenttijakaumilla. Kysymyskohtaiset tulokset on esitetty taulukoissa 9–12.

6.2.1 Erityisopettajien kokemus lukiopetuksen todellisuudesta

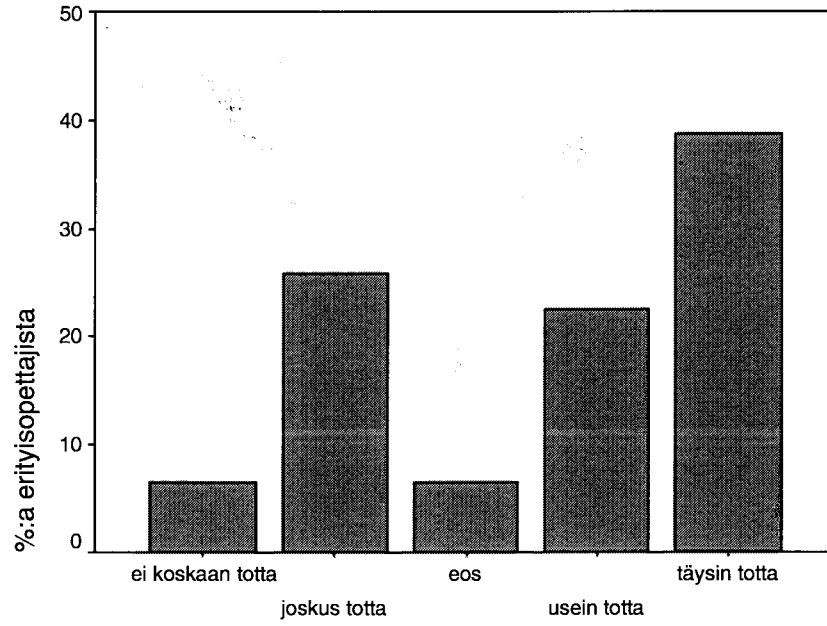
Kaikki erityisopettajat olivat aina tai melkein aina kiinnostuneita oppilaansa edistymisestä ($ka=4,71$). Lisäksi yhteydenpitoa oppilaan huoltajaan pidettiin onnistuneena laatutekijänä ($ka=4,55$). Kaikki opettajat olivat sitä mieltä, että oppilasta ei ainakaan yleensä kiusata lukiopetuksessa käynnin vuoksi. Näiden laatutekijöiden onnistumisesta erityisopettajat olivat myös suhteellisen yksimielisiä ($s=0,46-0,69$). Yli 90 % opettajista kertoi olevansa aina tai melkein aina innostunut työstään ja lähes yhtä moni oli tyytyväinen koulutuksensa määrään.

Lukiopettajista 84,4 % uskoi oppilaan tulevan lukiopetukseen mielellään, ja kolme neljästä opettajasta kertoi oppilaan yrittävän lukiopetuksessa parastaan. Kolme opettajaa oli sitä mieltä, että lukioppilas ei arvosta häntä.

Lukiopettajat pitivät yhteistyötä luokanopettajien kanssa riittävänä. Yhteistyö tosin rajoittui keskusteluun. Toistensa tunteja opettajat eivät juuri seuranneet ($ka=1,83$, $s=0,75$): Se olikin huonoimmin toteutunut laatutekijä erityisopettajien mielestä. Lukiopetuksessa ei myöskään käsitellä usein samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan ($ka=2,21$), mitä lukiopettajat eivät pitäneetkään tärkeänä (ks. taulukko 6).

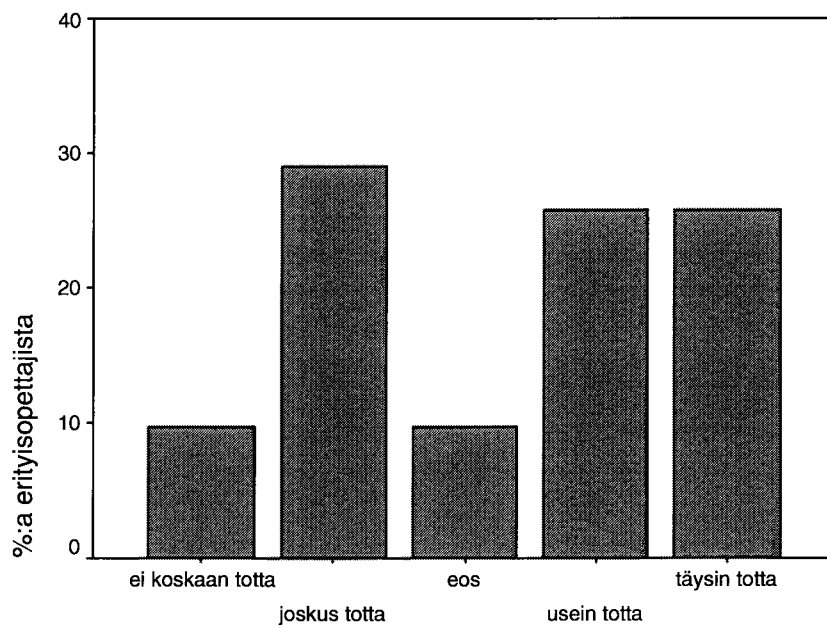
Erityisopettajat eivät tehneet kovin paljon yhteistyötä muiden koulujen erityisopettajien kanssa ($ka=2,92$). Oman koulun muiden erityisopettajien kanssa tehtiin vähän enemmän yhteistyötä ($ka=3,17$), mutta monissa kouluissa kyselyyn vastannut opettaja oli koulun ainoa erityisopettaja, mikä saattaa sekoittaa tulosta. Noin kolmannes kyselyyn vastanneista ei tiennyt, kuinka paljon koulun johtaja tietää lukiopetuksesta, mutta tämän asennetta lukiopetusta kohtaan pidettiin melko hyvänä ($ka=3,86$).

Lukiopetuksen resursseihin ei oltu kovin tyytyväisiä. Alle puolet opettajista piti erityisopettajien ja -opetuksen määrää riittävänä. Tosin näissä kysymyksissä myös hajonta oli suhteellisen suuri ($s=1,37-1,51$). Tämä osoittaa, että kouluilla on erilaiset resurssit lukiopetuksen järjestämiseen. Myös lukiopetustilan asianmukaisuudesta, rauhallisuudesta ja viihtyisyydestä oltiin erimielisiä (ks. kuviot 5 ja 6).

"Lukiopetusluokka on asianmukainen opetustila."

Kuvio 5. Erityisopettajien kokemus opetustilojensa asianmukaisuudesta

"Lukiopetustila on rauhallinen ja viihtyisä."

Kuvio 6. Erityisopettajien kokemus opetustilojensa rauhallisuudesta ja viihtyisyydestä

Lukiopetuksen järjestämistä koskevissa kysymyksissä oli paljon hajontaa. Kysymys materiaalin laatimisesta itse osoitti, että 72 % lukiopettajista laatii tai muokkaa opetusmateriaalinsa melkein aina tai aina itse, mutta viidennes opettajista teki niin vain joskus tai ei koskaan.

TAULUKKO 9. Erityisopettajien kokemus lukiopetuksen todellisuudesta

LAATUTEKIJÄ	n	\bar{x}	s
OPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN			
1. Opetus on yksilöllistä.	30	3,93	0,98
2. Oppilaan lukitaitojen kehittymistä seurataan järjestelmällisesti.	29	4,31	0,66
3. Lukitunnit ovat oppilaalle sopivaan aikaan.	30	3,77	1,07
4. Oppilas ei jää lukiopetuksen vuoksi ilman luokassa annettavaa opetusta.	25	2,84	1,28
5. Lukiopetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan.	28	2,21	0,92
6. Lukiopetusta on riittävästi.	28	2,39	1,37
7. Lukitunti käytetään ainoastaan lukiasioiden opiskeluun.	30	3,73	0,94
8. Lukiopetusryhmässä on sopiva määrä oppilaita.	29	3,69	1,04
9. Kaikilla lukiopetusryhmän oppilailta on samankaltaisia oppimisvaikeuksia.	30	3,03	1,45
TILA JA OPETUSVÄLINEET			
11. Lukiopetusluokka on asianmukainen opetustila.	29	3,66	1,45
12. Lukiopetustila on rauhallinen ja viihtyisä.	28	3,32	1,47
13. Laadin tai muokkaan käyttämäni opetusmateriaalin itse.	30	3,60	1,04
14. Käyttämäni opetusmateriaali on motivoivaa.	27	4,04	0,52
15. Tietotekniikkaa ja muita teknisiä apuvälineitä on saatavilla lukiopetuksen käyttöön.	29	4,03	1,32
16. Osaan käyttää teknisiä apuvälineitä.	29	4,38	0,94
17. Käytän opetuksen apuna teknisiä laitteita ja opetusohjelmia.	28	4,14	1,21
HENKILÖSTÖ JA YHTEISTYÖ			
19. Minulla on riittävä koulutus.	29	4,28	1,03
20. Minulla on tarpeeksi kokemusta.	30	4,27	1,11
21. Olen innostunut työstäni.	30	4,40	0,81
22. Olen kiinnostunut oppilaani edistymisestä.	31	4,71	0,46
23. Olen tarvittaessa yhteydessä oppilaan huoltajaan.	29	4,55	0,69
24. Koulussa on riittävästi erityisopettajia.	30	2,30	1,51
25. Keskustelen luokanopettajan kanssa säännöllisesti oppilaamme tarpeista.	30	4,47	0,51
26. Seuraamme luokanopettajan kanssa toistemme oppitunteja.	30	1,83	0,75
27. Koulun johtajalla on riittävästi tietoa lukiopetuksesta.	21	2,81	1,33
28. Koulun johtajalla on myönteinen asenne lukiopetukseen.	29	3,86	1,16
29. Teen yhteistyötä koulun muiden erityisopettajien kanssa.	23	3,17	1,59
30. Teen yhteistyötä muiden koulujen erityisopettajien kanssa.	26	2,92	1,49
KOULUVIIHTYVYYS JA OPPIMISTULOKSET			
32. Oppilas tulee mielellään lukiopetukseen.	29	3,97	0,63
33. Oppilas haluaa tehdä parhaansa lukiopetuksessa.	25	4,08	0,57
34. Oppilas arvostaa lukiopettajaa.	25	4,08	0,57
35. Oppilas tuntee olevansa hyväksyty luokkatovereidensa keskuudessa.	29	3,93	0,75
36. Oppilasta ei kiusata lukiopetuksessa käynnin johdosta.	28	4,43	0,50
38. Lukiopetuksen vastuulla on, että oppilaan koulumenestys on yhtä hyvä kuin muilla oppilailta.	22	2,73	1,12
39. Oppilas käy lukiopetuksessa oppiakseen sujuvan lukutaidon.	28	4,04	1,07
40. Oppilas käy lukiopetuksessa, jotta hänen kirjoituksensa olisi virheetöntä.	28	3,93	1,12
41. Lukiopetuksen tavoitteena on, että oppilas nauttisi lukemisesta.	27	4,26	0,94

6.2.2 Luokanopettajien kokemus lukiopetuksen todellisuudesta

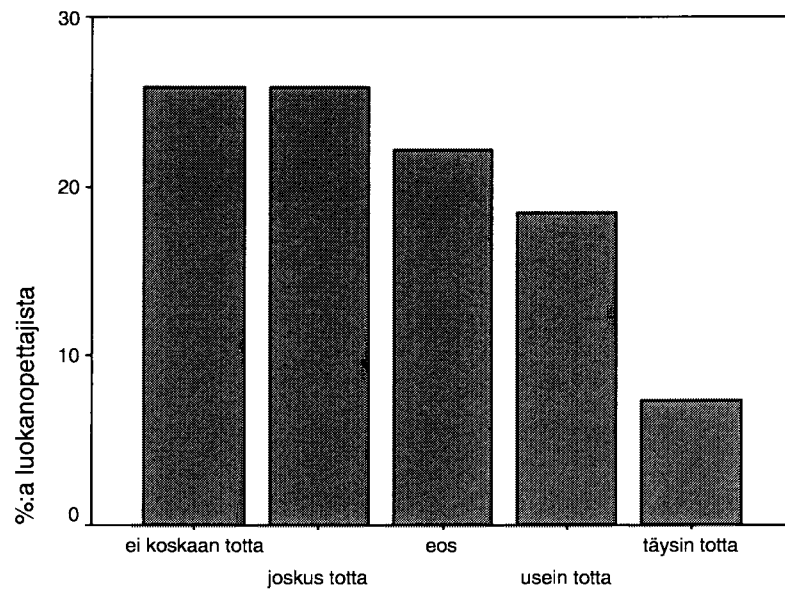
Luokanopettajien mielestä parhaiten toteutuneet lukiopetuksen laatutekijät olivat lukiopettajaan liittyvät seikat. Parhaan keskiarvon saivat erityisopettajan riittävä koulutus ja kiinnostuneisuus oppilaan edistymisestä ($ka=4,79$). Lähes yhtä usein ajateltiin lukiopettajan olevan innostunut työstään. Yli 75 % luokanopettajista luotti lukiopettajien atk-taitoihin sekä työkokemuksen riittävyteen. Sen sijaan melkein puolella opettajista ei ollut tietoa siitä, laatiiko tai muokkaako lukiopettaja opetusmateriaalinsa itse. Neljännes epäili sitä, onko opettajan käyttämä opetusmateriaali motivoivaa.

Yli 80 % luokanopettajista uskoi oppilaan käyvän mielellään lukiopetuksessa, mutta kolmannes ei tiennyt, yrittääkö tämä siellä parhaansa. Muut uskoivat oppilaan yrittävän parastaan lukiopetuksessa. Opettajista 89 % uskoi oppilaan arvostavan lukiopettajaansa. Melkein kaikki olivat sitä mieltä, että oppilasta ei kiusata lukiopetuksessa käymisen vuoksi.

Samoin kuin erityisopettajat myös luokanopettajat katsoivat hoitavansa opettajien välisen yhteistyön keskustelemalla. Yli kolme neljästä luokanopettajasta kertoi, että he keskustelevat erityisopettajan kanssa säännöllisesti oppilaan tarpeista. Melkein puolet ilmoitti, että opettajat eivät seuraa toistensa tunteja. Ainoastaan yksi opettaja ilmoitti seuraavansa usein lukiopettajan tunteja. Tämä olikin huonoimman arvon saanut laadun tekijä ($ka=1,52$). Puolet luokanopettajista ei tiennyt koulun johtajan lukiopetustietojen riittävydestä, mutta yli 80 % piti tämän asennetta myönteisenä. Yli kolmannes luokanopettajista ei tiennyt, kuinka paljon lukiopettaja tekee yhteistyötä toisten erityisopettajien kanssa.

Lähes 90 % luokanopettajista katsoi yksilöllisyyden toteutuvan lukiopetuksessa usein tai täysin. Sen sijaan erityisopettajien ja -opetuksen riittävyteen ei oltu tyytyväisiä ($ka=2,29-2,43$). Resursseista ei kuitenkaan oltu yksimielisiä. Luokanopettajien vastausten hajonnat kysymyksessä erityisopettajien riittävydestä on esitetty kuviossa 7. Luokanopettajat eivät myöskään

katsoneet, että lukiopetuksen vastuulle jäisi lukioppilaan yhtä hyvä koulumenestys kuin muilla oppilailla. Opettajat eivät olleet sitä mieltä, että lukiopetuksessa käsiteltäisiin samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan. Näissä keskiarvo jäi alle keskimääräisen. Luokanopettajat olivat keskenään eri mieltä lukiopetustilan asianmukaisuudesta, rauhallisuudesta ja viihtyisyydestä ($s=1,17-1,30$). Yleisestikin hajonnat olivat luokanopettajilla suuria.

"Koulussa on riittävästi erityisopettajia."

KUVIO 7. Lukiopettajien riittävyys luokanopettajan mielestä

TAULUKKO 10. Luokanopettajien kokemus lukiopetuksen todellisuudesta

LAATUTEKIJÄ	n	\bar{x}	s
OPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN			
1. Opetus on yksilöllistä.	27	4,15	0,77
2. Oppilaan lukitaitojen kehittymistä seurataan järjestelmällisesti.	25	4,28	0,68
3. Lukitunnit ovat oppilaalle sopivaan aikaan.	25	4,20	0,82
4. Oppilas ei jää lukiopetuksen vuoksi ilman luokassa annettavaa opetusta.	27	3,56	1,19
5. Lukiopetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan.	25	2,52	1,19
6. Lukiopetusta on riittävästi.	21	2,29	1,31
7. Lukitunti käytetään ainoastaan lukiasioiden opiskeluun.	22	3,64	1,09
8. Lukiopetusryhmässä on sopiva määrä oppilaita.	23	4,17	0,98
9. Kaikilla lukiopetusryhmän oppilailta on samankaltaisia oppimisvaikeuksia.	21	3,62	1,24
TILA JA OPETUSVÄLINEET			
11. Lukiopetusluokka on asianmukainen opetustila.	27	4,07	1,30
12. Lukiopetustila on rauhallinen ja viihtyisä.	25	4,12	1,17
13. Lukiopettaja laatii tai muokkaa käyttämänsä opetusmateriaalin itse.	14	3,86	1,10
14. Lukiopettajan käyttämä opetusmateriaali on motivoivaa.	19	4,21	0,71
15. Tietotekniikkaa ja muita teknisiä apuvälineitä on saatavilla lukiopetuksen käyttöön.	24	4,29	1,00
16. Lukiopettaja osaa käyttää teknisiä apuvälineitä.	22	4,50	0,74
17. Lukiopettaja käyttää opetuksen apuna teknisiä laitteita ja opetusohjelmia.	20	4,50	0,95
HENKILÖSTÖ JA YHTEISTYÖ			
19. Lukiopettajalla on riittävä koulutus.	24	4,79	0,83
20. Lukiopettajalla on tarpeeksi kokemusta.	24	4,58	0,88
21. Lukiopettaja on innostunut työstään.	24	4,75	0,44
22. Lukiopettaja on kiinnostunut oppilaansa edistymisestä.	24	4,79	0,41
23. Lukiopettaja on tarvittaessa yhteydessä oppilaan huoltajaan.	24	4,42	0,88
24. Koulussa on riittävästi erityisopettajia.	21	2,43	1,43
25. Keskustelemme lukiopettajan kanssa säännöllisesti oppilaamme tarpeista.	25	4,04	1,02
26. Seuraamme lukiopettajan kanssa toistemme oppitunteja.	23	1,52	0,73
27. Koulun johtajalla on riittävästi tietoa lukiopetuksesta.	13	3,77	1,09
28. Koulun johtajalla on myönteinen asenne lukiopetukseen.	23	4,30	0,70
29. Lukiopettaja tekee yhteistyötä koulun muiden erityisopettajien kanssa.	17	3,59	1,42
30. Lukiopettaja tekee yhteistyötä muiden koulujen erityisopettajien kanssa.	17	4,24	0,75
KOULUVIIHTYVYYS JA OPPIMISTULOKSET			
32. Oppilas tulee mielellään lukiopetukseen.	23	4,30	0,70
33. Oppilas haluaa tehdä parhaansa lukiopetuksessa.	18	4,17	0,71
34. Oppilas arvostaa lukiopettajaa.	24	4,46	0,51
35. Oppilas tuntee olevansa hyväksytty luokkatovereidensa keskuudessa.	23	4,48	0,73
36. Oppilasta ei kiusata lukiopetuksessa käynnin johdosta.	26	4,46	0,71
38. Lukiopetuksen vastuulla on, että oppilaan koulumenestys on yhtä hyvä kuin muilla oppilailta.	20	1,90	1,17
39. Oppilas käy lukiopetuksessa oppiakseen sujuvan lukutaidon.	20	3,65	1,04
40. Oppilas käy lukiopetuksessa, jotta hänen kirjoituksensa olisi virheetöntä.	20	3,90	1,07
41. Lukiopetuksen tavoitteena on, että oppilas nauttisi lukemisesta.	22	4,09	0,97

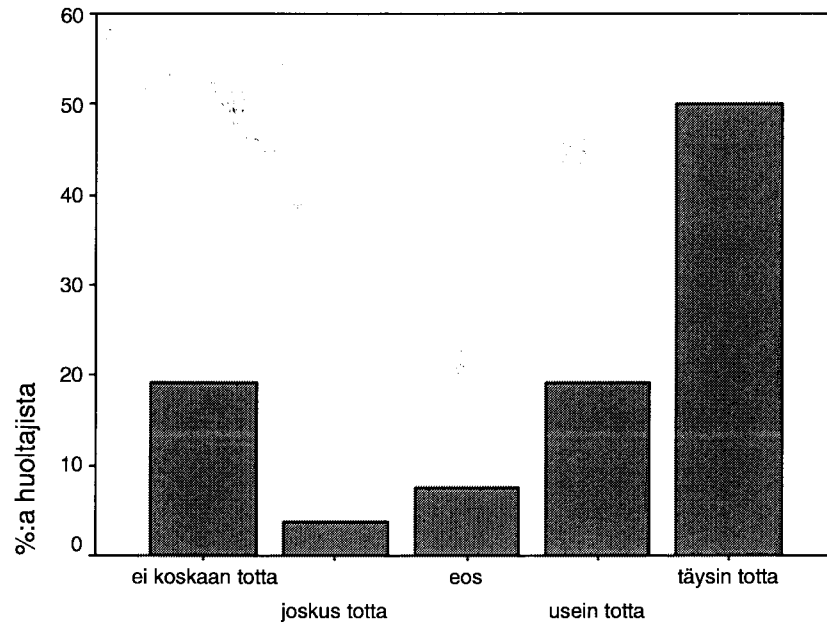
6.2.3 Huoltajien kokemus lukiopetuksen todellisuudesta

Huoltajat arvioivat kaikki laatuvaatimukset vähintään keskinertaisiksi (≥ 3). Etenkin lukiopettajan persoonaan liittyvät asiat arvioitiin hyviksi. Eniten huoltajat luottivat erityisopettajan koulutukseen ($ka=4,95$), kokemukseen ($ka=4,85$), innostuneisuuteen ($ka=4,79$), kiinnostuneisuuteen oppilaansa edistymisestä ($ka=4,59$), kykyyn käyttää teknisiä apuvälineitä ($ka=4,80$) ja siihen, että opettaja laatii tai muokkaa opetusmateriaalinsa itse ($ka=4,78$). Näissä väittämässä oli myös varsin pienet hajonnat ($s=0,23-0,44$).

Oppilaiden huoltajat pitivät myös lukiopetusryhmän kokoa sopivana ja arvioivat koulun johtajan lukiopetusasenteen hyväksi. He uskoivat lapsensa yrittävän parastaan lukiopetuksessa ja että tätä ei erityisopetuksessa käymisen vuoksi kiusata. Kaikki nämä tekijät saivat arvon, joka ylittää 4,5.

Huoltajista 88 % oli sitä mieltä, että hänen lastaan ei kiusata lukiopetuksessa käymisen johdosta, mutta 4 % huoltajista kertoi lastaan joskus kiusattavan sen vuoksi. Loput eivät osanneet sanoa, kiusataanko vai ei. Huoltajista 12 % kertoi, ettei heidän lapsensa käy lukiopetuksessa mielellään, mutta 92 % uskoi tämän yrittävän siellä parastaan. Noin kaksi kolmesta huoltajasta katsoi lapsensa arvostavan lukiopettajaansa.

Harva huoltaja uskoi koulussa olevan riittävästi erityisopettajia, joskin tässä kysymyksessä mielipiteet vaihtelivat runsaasti ($ka=3,00$, $s=1,63$). Reilu puolet vastanneista huoltajista arvioi lukiopetusta olevan lapselleen riittävästi. Huoltajat eivät uskoneet, että heidän lapsensa koulumenestys on pelkästään lukiopetuksen vastuulla ($ka=3,08$) eivätkä siihen, että oppilas ei jäisi ilman luokassa annettavaa opetusta lukiopetuksen vuoksi ($ka=3,12$). Lukitunnin ajankohdan sopivuuteenkaan huoltajat eivät olleet aivan tyytyväisiä. Käsitukset tästä vaihtelivat kuitenkin melkoisesti ($ka=3,93$, $s=1,28$). Erityisopettajan yhteydenpitoa oppilaan huoltajan kanssa ei pidetty aivan yhtä hyvänä kuin muita tekijöitä. Tässä mielipiteet myös vaihtelivat suhteellisen runsaasti. Yhteydenpidon hajonta on esitetty kuviossa 8.

"Lukiopettaja on tarvittaessa yhteydessä oppilaan huoltajaan."

KUVIO 8. Huoltajien kokemus erityisopettajan yhteydenpidosta oppilaan huoltajaan

Moniin kysymyksiin huoltajat eivät osanneet vastata, mikä onkin aivan ymmärrettävää. Huoltajathan ovat tekemisissä lukiopetuksen kanssa vain välillisesti lapsensa kautta, ja riippuu paljolti erityisopettajasta, kuinka paljon tietoa huoltajat tämän työstä saavat. Varsinkin opetuksen järjestämistä koskeviin kysymyksiin kannanottoja tuli aika vähän. Joissakin kysymyksissä vastausmäärä jäi ainoastaan viiteen. Koulun sisäisen yhteistyön määrään ja rehtorin asenteeseen huoltajat eivät osanneet ottaa kantaa kuten eivät myöskään suurimpaan osaan lukiopetuksen resursseihin liittyvistä kysymyksistä. Kysymyskohtaisesti vastaukset on esitetty taulukossa 11.

TAULUKKO 11. Huoltajien kokemus lukiopetuksen todellisuudesta

LAATUTEKIJÄ	n	\bar{x}	s
OPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN			
1. Opetus on yksilöllistä.	19	4,26	0,45
2. Lapseni lukitaitojen kehittymistä seurataan järjestelmällisesti.	21	4,38	0,74
3. Lukitunnit ovat lapselleni sopivaan aikaan.	15	3,93	1,28
4. Lapseni ei jää lukiopetuksen vuoksi ilman luokassa annettavaa opetusta.	17	3,12	1,41
5. Lukiopetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan.	7	3,43	1,72
6. Lukiopetusta on riittävästi.	19	3,53	1,39
7. Lukitunti käytetään ainoastaan lukiasioiden opiskeluun.	11	4,36	0,50
8. Lukiopetusryhmässä on sopiva määrä oppilaita.	16	4,69	0,48
9. Kaikilla lukiopetusryhmän oppilailla on samankaltaisia oppimisvaikeuksia.	5	4,20	1,30
TILA JA OPETUSVÄLINEET			
11. Lukiopetusluokka on asianmukainen opetustila.	18	4,44	0,98
12. Lukiopetustila on rauhallinen ja viihtyisä.	20	4,45	0,76
13. Lukiopettaja laatii tai muokkaa käyttämänsä opetusmateriaalin itse.	9	4,78	0,44
14. Lukiopettajan käyttämä opetusmateriaali on motivoivaa.	17	4,12	0,70
15. Tietotekniikkaa ja muita teknisiä apuvälineitä on saatavilla lukiopetuksen käyttöön.	15	4,40	0,83
16. Lukiopettaja osaa käyttää teknisiä apuvälineitä.	10	4,80	0,42
17. Lukiopettaja käyttää opetuksen apuna teknisiä laitteita ja opetusohjelmia.	10	4,70	0,48
HENKILÖSTÖ JA YHTEISTYÖ			
19. Lukiopettajalla on riittävä koulutus.	19	4,95	0,23
20. Lukiopettajalla on tarpeeksi kokemusta.	20	4,85	0,37
21. Lukiopettaja on innostunut työstään.	19	4,79	0,42
22. Lukiopettaja on kiinnostunut lapseni edistymisestä.	22	4,59	0,73
23. Lukiopettaja on tarvittaessa yhteydessä oppilaan huoltajaan.	24	3,83	1,63
24. Koulussa on riittävästi erityisopettajia.	16	3,00	1,63
25. Lukiopettaja ja luokanopettaja keskustelevat säännöllisesti oppilaan tarpeista.	13	4,08	1,26
26. Lukiopettaja ja luokanopettaja seuraavat toistensa oppitunteja.	5	3,20	2,05
27. Koulun johtajalla on riittävästi tietoa lukiopetuksesta.	6	4,67	0,52
28. Koulun johtajalla on myönteinen asenne lukiopetukseen.	12	4,58	0,51
29. Lukiopettaja tekee yhteistyötä koulun muiden erityisopettajien kanssa.	5	4,80	0,45
30. Lukiopettaja tekee yhteistyötä muiden koulujen erityisopettajien kanssa.	6	4,83	0,41
KOULUVIIHTYVYYS JA OPPIMISTULOKSET			
32. Lapseni käy mielellään lukiopetuksessa.	26	4,38	0,98
33. Lapseni haluaa tehdä parhaansa lukiopetuksessa.	25	4,64	0,70
34. Lapseni arvostaa lukiopettajaa.	22	4,68	0,48
35. Lapseni tuntee olevansa hyväksyty luokkatovereidensa keskuudessa.	23	4,43	0,90
36. Lastani ei kiusata lukiopetuksessa käynnin johdosta.	24	4,58	0,72
38. Lukiopetuksen vastuulla on, että lapseni koulumenestys on yhtä hyvä kuin muilla oppilailla.	12	3,08	1,56
39. Lapseni käy lukiopetuksessa oppiakseen sujuvan lukutaidon.	24	4,50	0,51
40. Lapseni käy lukiopetuksessa, jotta hänen kirjoituksensa olisi virheetöntä.	26	4,35	0,98
41. Lukiopetuksen tavoitteena on, että lapsi nauttisi lukemisesta.	20	4,45	0,76

6.2.4 Oppilaiden kokemus lukiopetuksen todellisuudesta

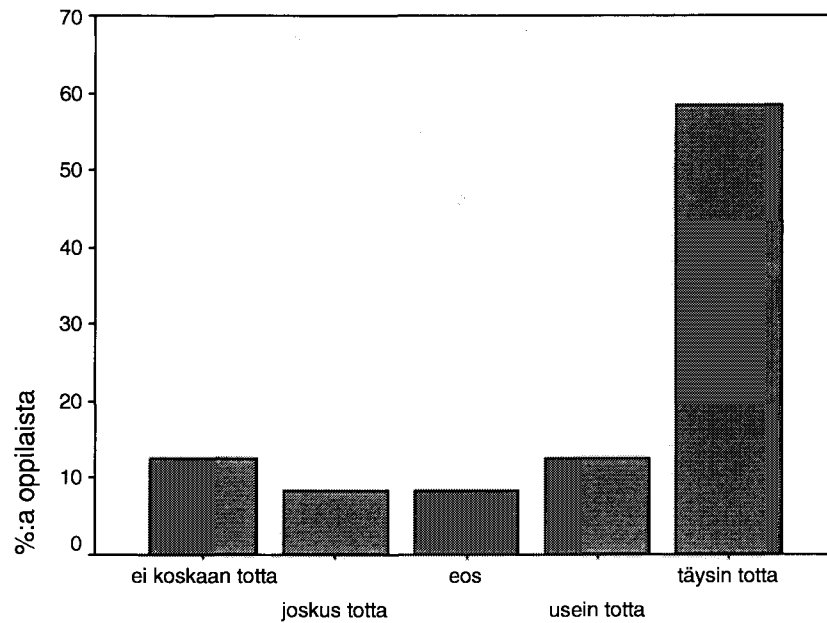
Kaikki oppilaat katsoivat käyvänsä lukiopetuksessa nimenomaan kirjoittamisen virheellisyyden vuoksi ($ka=5,0$, $s=0,00$). Se lieneekin yleisin syy kolmasluokkalaisten lukiopetukseen. Oppilaat luottivat hyvin yksimielisesti lukiopettajan kykyyn auttaa heitä ($ka=4,87$, $s=0,34$). Lisäksi he kertoivat yrittävänsä lukiopetuksessa parastaan ja olivat tyytyväisiä lukiopetusryhmän kokoon.

Oppilaat arvioivat lukiopettajan käyvän vain joskus seuraamassa opetusta oppilaan omassa luokassa ($ka=1,92$). Heidän mukaansa lukiopetuksessa ei käsitellä kuin joskus samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan ($ka=2,05$). Kaikki muut väittämät arvoitettiin yli keskiarvoiksi (> 3). Neljää pienemmän arvon saivat lukiopetustehtävien kiinnostavuus, niiden yksilöllisyys, tietokoneen käyttäminen lukiopetuksessa, opetustilan rauhallisuus ja viihtyisyys sekä se, että oppilas jäisi ilman luokan opetusta lukiopetuksen vuoksi.

Erimielisiä oppilaat olivat etenkin motivaatioon liittyvistä asioista. Suuren hajonnan saivat kysymykset yksilöllisistä ja mielenkiintoisista tehtävistä sekä lukiopetuksessa käymisen mieleisyydestä ($s=1,53$). Vastausten hajonta lukiopetuksessa käymisen mieleisyydestä on esitetty kuviossa 9. Oppilaista kolmannes oli sitä mieltä, etteivät tehtävät ole kiinnostavia ja noin viidennes ei käy lukiopetuksessa mielellään. Oppilaat eivät osanneet sanoa, tekeekö lukiopettaja tehtävät yksilöllisesti heitä varten. Sen sijaan vähäistä vaihtelua esiintyi kysymyksissä lukiopettajan kyvystä auttaa sekä lukiopetuksen riittävydestä. 84 % oppilaista piti saamaansa lukiopetusta riittävänä ($ka=4,81$, $s=0,40$).

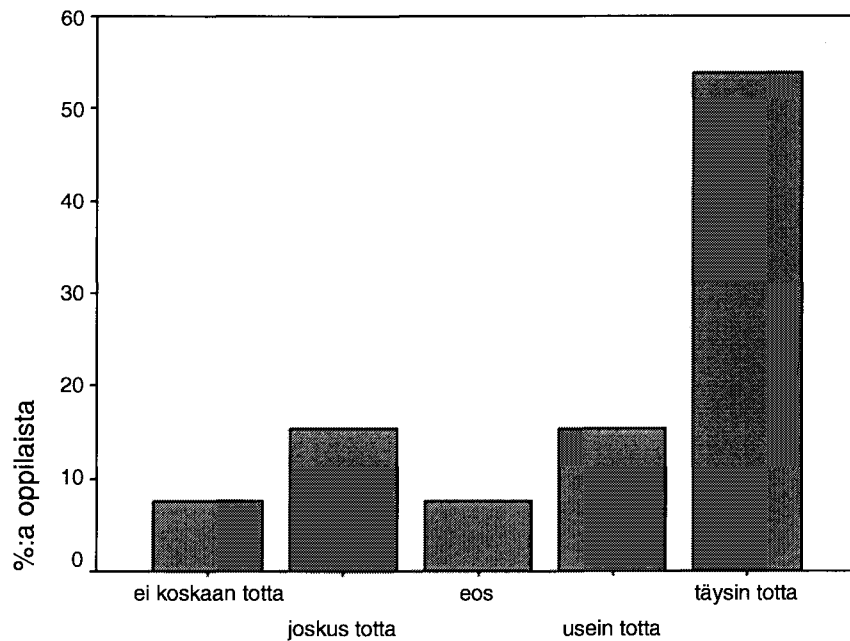
Kyselyyn vastanneista oppilaista 94 % oli tyytyväisiä opetusryhmänsä kokoon. Reilun neljänneksen mielestä lukitunti oli huonoon aikaan. Oppilaiden mielipiteet ajan sopivuudesta on esitetty kuviossa 10. Oppilaista valtaosa oli sitä mieltä, että lukiopetustila on rauhallinen ja viihtyisä. 96 % kertoi

yrittävänsä lukiopetuksessa parhaansa. Yksi oppilas kertoi häntä kiusattavan lukiopetuksessa käymisen vuoksi ja yksi ei ollut asiasta varma. Loput kyselyyn vastanneet oppilaat eivät uskoneet heitä kiusattavan lukiopetuksen johdosta.

"Käyn mielelläni lukiopetuksessa."

KUVIO 9. Oppilaiden kokemus lukiopetuksen mieleisyydestä

"Lukitunti on minulle sopivaan aikaan."

KUVIO 10. Oppilaiden kokemus lukitunnin ajan sopivuudesta

TAULUKKO 12. Oppilaiden kokemus lukiopetuksen todellisuudesta

LAATUTEKIJÄ	n	\bar{x}	s
LUKIOPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN			
1. Lukiopetuksessa saan yksilöllistä opetusta.	22	4,00	1,31
2. Lukitunti on minulle sopivaan aikaan.	24	4,00	1,44
3. En jää ilman luokassa annettavaa opetusta.	23	3,13	1,71
4. Lukiopetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan.	20	2,05	1,47
5. Saan riittävästi lukiopetusta.	21	4,81	0,40
6. Lukitunti käytetään ainoastaan lukiasioiden opiskeluun.	24	4,54	0,72
7. Lukiopetusryhmässä on sopiva määrä oppilaita.	25	4,76	0,83
TILA JA OPETUSVÄLINEET			
8. Lukiopetustila on rauhallinen ja viihtyisä.	25	4,36	0,99
9. Lukiopettaja suunnittelee tehtävät vain minua varten.	17	3,41	1,54
10. Lukiopetustehtävät ovat kiinnostavia.	24	3,50	1,53
11. Lukiopetuksessa käytetään myös tietokonetta ja muita laitteita.	26	3,35	1,79
HENKILÖSTÖ JA YHTEISTYÖ			
12. Lukiopettaja on kiinnostunut minun oppimisestani.	15	4,47	0,83
13. Oma opettajani kertoo lukiopettajalle, miten teen työtä omassa luokassani.	13	4,00	1,41
14. Lukiopettaja käy välillä auttamassa omassa luokassani.	24	1,92	1,56
KOULUVIIHTYVYYS JA OPPIMISTULOKSET			
15. Käyn mielelläni lukiopetuksessa.	22	4,05	1,53
16. Yritän parastani lukiopetuksessa.	24	4,79	0,51
17. Lukiopettaja osaa auttaa minua.	23	4,87	0,34
18. Minulla on kavereita omalla luokallani.	24	4,71	0,86
19. Minua ei kiusata lukiopetuksessa käymisestä.	23	4,70	0,88
20. Käyn lukiopetuksessa oppiakseni lukemaan sujuvasti.	22	4,36	1,18
21. Käyn lukiopetuksessa, jotta kirjoitukseni olisi virheetöntä.	24	5,00	0,00
22. Lukiopetus vaikuttaa siihen, nautinko aikuisena lukemisesta.	16	4,44	0,81

6.3 Lukiopetuksen laatu

Lukiopetuksen laatua analysoitiin vertaamalla arvioijien laatuodotuksia siihen kokemukseen, joka heillä lukiopetuksesta on. Laatutekijöiden saamia keskiarvoja verrattiin toisiinsa riippuvien otosten t-testillä. Ryhmien välillä olevan eron sattumanvaraisuuden kertoo p-arvo. Tulosten merkitsevyytaso ei tässä välttämättä ole niin korkea kuin p-arvo osoittaa, sillä koehenkilömäärä on pieni.

Asetelman yksinkertaistamiseksi laadittiin keskiarvomuuttujat laadun osa-alueiden mukaan. Kysymysten alfabetoimet laskettiin ja sen perusteella

poistettiin joitakin reliabiliteettia heikentäviä kysymyksiä. Näin jokaisen keskiarvomuuttujan alfakertoimeksi tuli vähintään 0,7, jota pidetään varsin kelvollisena reliabiliteetin täyttymiseksi (Heikkilä 2001, 187). Taulukot yksittäisten väittämien odotusten ja kokemusten erojen merkitsevyyksistä on sijoitettu liitteiksi (liitteet 5–7).

6.3.1 Erityisopettajien kokema laatu

Tärkeimpänä laadun osa-alueena erityisopettajat pitivät oppilaan kouluviihtyvyyttä ($ka=4,63$, $s=0,40$). Erityisopettajien kokema todellisuus oli myös kyseisellä osa-alueella korkein. Ero odotuksen ja todellisuuden välillä on silti tilastollisesti erittäin merkitsevä. Yksittäisten kysymysten kohdalla erot olivat erittäin merkitseviä opetuksen yksilöllisyyden, lukitaitojen järjestelmällisen seurannan, lukituntien oppilaalle sopivan ajan, riittävän lukiopetuksen sekä lukiryhmän koon osalta ($p < 0,001$).

Kaikkien muidenkin lukiopetuksen laadun osa-alueiden odotusten ja kokemusten keskiarvojen erot olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($p < 0,001$). Suurin ero oli henkilöstön ja yhteistyön kohdalla, jossa lukuun ottamatta erityisopettajan kokemusta, innostuneisuutta, kiinnostuneisuutta oppilaan edistymisestä sekä yhteistyötä muiden erityisopettajien kanssa kaikkien väittämien erot olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä ($p < 0,001$).

Lukiopetustilaan ja välineisiin liittyvistä kysymyksistä parhaiten odotukset ja kokemukset kohtasivat materiaalin muokkausta koskevassa kysymyksessä sekä tietotekniikan käytössä ja käytön osaamisessa, mikä onkin loogista, sillä juuri näihin tekijöihin lukiopettaja pystyy itse vaikuttamaan. Oppilaan kouluviihtyvyyteen liittyvistä kysymyksistä kiusaamattomuuden odotuksen ja kokemuksen välinen ero oli tilastollisesti erittäin merkitsevä. Lukiopetuksen laadun osa-alueiden odotuksen ja kokemuksen erojen merkitsevyys on esitetty taulukossa 13. Yksityiskohtaisemmin tekijöiden laatua voi tarkastella liitteestä 5.

TAULUKKO 13. Erityisopettajien kokema lukiopetuksen laatu

Laadun osa-alue	Laadun odotus		Koettu todellisuus		Eron merkitsevyys	
	\bar{x}	s	\bar{x}	s	t	p
Opetuksen järjestäminen	4,10	0,42	3,32	0,55	8,42	***
Tila ja opetusvälineet	4,48	0,39	3,82	0,75	5,79	***
Henkilöstö ja yhteistyö	4,55	0,43	3,62	0,40	9,53	***
Kouluviihtyvyys	4,63	0,40	3,93	0,45	8,66	***
Oppimistulokset	4,11	0,68	3,67	0,76	4,01	***

*** = $p \leq 0,001$

6.3.2 Luokanopettajien kokema laatu

Parhaiten luokanopettajien odotukset ja kokemus kohtasivat oppimisympäristön ($p > 0,1$) sekä oppimistulosten ($p < 0,1$) kohdalla. Muilla osa-alueilla erot olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä.

Opetuksen järjestämistä koskevissa kysymyksissä parhaiten luokanopettajien odotukset ja kokemus todellisuudesta vastasivat toisiaan lukiryhmän heterogeenisyyden, saman aiheen käsittelyn, luokan opetusta ilman jäämisen sekä luitunnin ajankohdan sopivuuden kohdalla.

Lukiopetustila ja opetusvälineet sekä niiden käyttö olivat luokanopettajien mielestä varsin laadukkaita. Ainoastaan kysymyksessä lukiopetusmateriaalin motivoivuudesta saatiin tilastollisesti merkittävä ero ($p \leq 0,001$) odotusten ja koetun todellisuuden välille. Paras laatutekijä tällä osa-alueella oli tietotekniikan saatavuus lukiopetuksen käyttöön.

Henkilöstöön ja yhteistyöhön liittyvistä tekijöistä laadukkaimpina luokanopettajat pitivät lukiopettajan kokemusta, kiinnostuneisuutta oppilaansa edistymisestä sekä innostuneisuutta työstään. Huonoimmin toteutunut laatutekijä opettajien mukaan oli erityisopettajien riittävä määrä, jonka

odotusten ja kokemusten ero oli ainoa tilastollisesti erittäin merkitsevä laatutekijä tässä osiossa.

Luokanopettajat odottivat oppilaan kouluviihtyvyyden suhteen paljon. Myös heidän kokemuksensa viihtyvyyden todellisuudelta oli suhteellisen korkea ($k_a=4,18$). Tästä huolimatta ero odotuksen ja kokemuksen välillä on tilastollisesti erittäin merkitsevä kiusaamisen ($p \leq 0,001$) ja merkitsevä oppilaan itsensä hyväksytyksi tuntemisen kohdalla ($p \leq 0,01$). Kouluviihtyvyyksymyksistä laadukkaimmaksi opettajat arvioivat lukiopetuksen mieleisyyden oppilaalle. Siinä ero oli tilastollisesti vain suuntaa antava. Luokanopettajien lukiopetusodotusten ja -kokemusten vastaavuus on esitetty aihealueittain taulukossa 14. Kysymyskohtaisesti eroja voi tarkastella liitteestä 6.

TAULUKKO 14. Luokanopettajien kokema lukiopetuksen laatu

Laadun osa-alue	Laadun odotus		Koettu todellisuus		Eron merkitsevyys	
	\bar{x}	s	\bar{x}	s	t	p
Opetuksen järjestäminen	4,03	0,43	3,54	0,55	4,59	***
Tila ja opetusvälineet	4,26	0,58	3,99	0,69	1,61	n.s.
Henkilöstö ja yhteistyö	4,41	0,41	3,80	0,47	8,72	***
Kouluviihtyvyys	4,79	0,28	4,18	0,47	7,58	***
Oppimistulokset	3,70	0,64	3,35	0,74	2,58	*

*** = $p \leq 0,001$ * = $0,01 < p \leq 0,05$

6.3.3 Huoltajien kokema laatu

Parhaina lukiopetuksen laadun osa-alueina oppilaiden huoltajat pitivät oppilaan kouluviihtyvyyttä ($p \leq 0,01$), oppimistuloksia ($p \leq 0,01$) sekä tilaa ja opetusvälineitä ($p \leq 0,01$). Muilla osa-alueilla ero odotusten ja kokemusten välillä oli tilastollisesti erittäin merkitsevä.

Opetuksen järjestämistä koskevista yksittäisistä laatutekijöistä onnistunein huoltajien mielestä oli luki tunnin oppilaalle sopiva aika. Kysymykset saman aiheen käsittelystä luokassa ja lukiopetuksessa, luki tunnin ajan käyttämisestä pelkästään lukiasioihin sekä vaatimus lukiopetusryhmän oppilaiden vaikeuksien samankaltaisuudesta saivat suuret p-arvot. Niiden merkitys jää kuitenkin kyseenalaiseksi lukuisten puuttuvien vastausten vuoksi. Tilaan ja opetusvälineisiin huoltajat olivat todella tyytyväisiä. Näistä laatutekijöistä ainoastaan lukiopettajan käyttämän opetusmateriaalin motivoivuus oli huoltajien mielestä huono ($p \leq 0,01$). Henkilöstöön ja yhteistyöhön liittyvä laatu oli moninaisempaa. Huoltajat eivät olleet tyytyväisiä erityisopettajien määrään 0,1 %:n merkitsevyystasolla eivätkä erityisopettajan ja huoltajan yhteydenpitoon 1 %:n merkitsevyystasolla. Sen sijaan lukiopettajan koulutusta ja kokemusta pidettiin erittäin laadukkaana.

Oppilaan kouluviihtyvyyteen liittyvistä tekijöistä huoltajat pitivät kiusaamista laatua heikentävänä tilastollisesti melkein merkitsevästi ($p \leq 0,05$). Sen sijaan oppilaan parhaansa yrittämisen ja lukiopettajan arvostamisen laatua pidettiin hyvänä. Oppimistulosten osa-alueen kysymyksistä parhaimman laatuarvion sai väite 41: ”Lukiopetuksen tavoitteena on, että oppilas nauttisi lukemisesta.”. Taulukossa 15 esitetään, miten huoltajien laatuodotukset ja -kokemukset vastasivat toisiaan osa-alueittain. Lähemmin eri laatutekijöitä voi tarkastella liitteestä 7.

TAULUKKO 15. Huoltajien kokema lukiopetuksen laatu

Laadun osa-alue	Laadun odotus		Koettu todellisuus		Eron merkitsevyys	
	\bar{x}	s	\bar{x}	s	t	p
Opetuksen järjestäminen	4,31	0,42	3,58	0,55	6,67	***
Tila ja opetusvälineet	4,26	0,57	3,80	0,60	3,54	**
Henkilöstö ja yhteistyö	4,54	0,35	3,73	0,61	8,26	***
Kouluviihtyvyys	4,77	0,26	4,43	0,59	2,83	**
Oppimistulokset	4,37	0,51	4,00	0,64	3,20	**

*** = $p \leq 0,001$ ** = $p=0,001-0,01$

6.4 Arvioijaryhmien väliset odotusten ja kokemusten erot

6.4.1 Erot odotuksissa

Arvioijaryhmistä huoltajilla oli lukiopetuksen suhteen korkeimmat odotukset. Kaikkein matalimmat odotukset olivat luokanopettajilla. Neljästä osa-alueesta kolmella luokanopettajien odotukset olivat erityisopettajien odotuksia matalammat. Ainoastaan oppilaan kouluviihtyvyydeltä luokanopettajat odottivat erityisopettajia enemmän. Opetuksen järjestämistä koskevia tekijöitä huoltajat pitivät jonkin verran tärkeämpinä kuin opettajat. Odotukset opetustilan ja -välineiden suhteen olivat yhtä korkealla luokanopettajilla ja huoltajilla ($k_a=4,26$), mutta erityisopettajat odottivat niiltä enemmän ($k_a=4,48$). Henkilöstöltä ja yhteistyöltä huoltajat ja erityisopettajat odottivat yhtä paljon ($k_a=4,54$). Osa-alueittain ryhmien arviointien erot on esitetty taulukossa 16.

TAULUKKO 16. Erityisopettajien, luokanopettajien ja huoltajien odotukset laadukkaalta lukiopetuksesta

Laadun osa-alue	Erityisopettaja		Luokanopettaja		Oppilaan huoltaja	
	\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Opetuksen järjestäminen	4,10	0,42	4,03	0,43	4,31	0,42
Tila ja opetusvälineet	4,48	0,39	4,26	0,58	4,26	0,57
Henkilöstö ja yhteistyö	4,55	0,43	4,41	0,41	4,54	0,35
Kouluviihtyvyys	4,63	0,40	4,79	0,28	4,77	0,26
Oppimistulokset	4,11	0,68	3,70	0,64	4,37	0,51

Erityisopettajat ja luokanopettajat. Erityisopettajien ja luokanopettajien odotukset laadukkaalta lukiopetuksesta erosivat tilastollisesti melkein merkitsevästi lukiopetustilaa koskevissa kysymyksissä, lukiopetuksen syitä koskevissa kysymyksissä (38 ja 41) sekä siinä, onko laadukkaalle lukiopetukselle olennaista se, että oppilas arvostaa lukiopettajaa ($p < 0,01$). Tilastollisesti suuntaa antavasti opettajien odotukset erosivat teknisten apuvälineiden saatavuuden, koulun johtajan myönteisen asenteen sekä lukiopettajien välisen yhteistyön merkityksen suhteen ($p < 0,1$).

Erityisopettajat ja huoltajat. Erityisopettajien ja huoltajien odotukset erosivat erittäin merkitsevästi siinä, tulisiko lukiopetuksessa ja luokassa käsitellä samaa aihetta samaan aikaan ($p < 0,001$). Odotukset lukiopettajan teknisten laitteiden hallinnalta, lukioppilaan kirjoittamisen virheettömyydeltä sekä koulun johtajan lukiopetustiedoilta erosivat näiden ryhmien kohdalla tilastollisesti melkein merkitsevästi ($p < 0,05$). Tilastollisesti suuntaa antavasti erosivat odotukset useissa etenkin opetuksen järjestämistä koskevissa kysymyksissä.

Luokanopettajat ja huoltajat. Luokanopettajien ja huoltajien odotukset erosivat jyrkimmin oppimistuloksia koskevissa kysymyksissä (kysymykset 38–41). Ero ryhmien odotusten välillä oppilaan lukemis- ja kirjoittamistaitojen suhteen oli

merkitsevä ($p < 0,01$) ja muiden osa-alueen kysymysten suhteen merkitsevyystaso oli 5 %. Luokanopettajien ja huoltajien odotukset erosivat tilastollisesti melkein merkitsevästi kysymyksessä lukiopettajan tietotekniikan hallinnasta sekä siinä, jääkö oppilas lukiopetuksen vuoksi vaille luokan opetusta. Liitteissä 8–10 on taulukoitu kaikkien arvioijaryhmien kysymyskohtaiset erot sekä niiden merkitsevyys.

6.4.2 Erot kokemuksissa

Myönteisin kokemus lukiopetuksesta oli huoltajilla. Muihin arvioijaryhmiin verrattuna kriittisimmin lukiopetuksen onnistumista arvioivat erityisopettajat. Kolmella laadun osa-alueella viidestä erityisopettajat arvioivat lukiopetustodellisuuden huonommaksi kuin muut ryhmät. Millään osa-alueella he eivät sitä vastoin arvioineet todellisuutta paremmaksi kuin muut ryhmät. Huoltajien kokemus oppilaan kouluviihtyvyydestä, oppimistuloksista sekä opetuksen järjestämisestä oli myönteisempi kuin muilla ryhmillä. Huoltajat arvioivat lukiopetustilan ja siellä käytettävät välineet huonommaksi kuin muut ryhmät. Osa-alueittain ryhmäkohtaiset erot on esitetty taulukossa 17.

TAULUKKO 17. Erityisopettajien, luokanopettajien ja huoltajien* lukiopetuskokemukset

Laadun osa-alue	Erityisopettaja		Luokanopettaja		Oppilaan huoltaja	
	\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s
Opetuksen järjestäminen	3,32	0,55	3,54	0,55	3,58	0,55
Tila ja opetusvälineet	3,82	0,75	3,99	0,69	3,80	0,60
Henkilöstö ja yhteistyö	3,62	0,40	3,80	0,47	3,73	0,61
Kouluviihtyvyys	3,93	0,45	4,18	0,47	4,43	0,59
Oppimistulokset	3,67	0,76	3,35	0,74	4,00	0,64

*) Oppilaat puuttuvat tästä taulukosta, sillä oppilaiden lomaketta ei jaettu osa-alueisiin eikä siten muodostettu keskiarvomuuuttujia oppilaan lomakkeen kysymyksistä.

Erityisopettajat ja luokanopettajat. Erityisopettajien ja luokanopettajien lukiopetuskokemusten erot olivat tilastollisesti merkitseviä kysymyksessä siitä, onko oppilaan koulumenestys lukiopetuksen vastuulla sekä siitä, tekeekö lukiopettaja yhteistyötä muiden koulujen erityisopettajien kanssa ($p < 0,01$). Melkein merkitsevästi erosivat opettajien kokemukset lukiopettajan koulutuksen riittävyden, hänen innostuneisuutensa, koulun johtajan riittävän lukiopetustiedon sekä lukioppilaan itsetunnon suhteen ($p < 0,05$). Kokemus siitä, tuleeko oppilas lukiopetukseen mielellään ja siitä, arvostaako tämä lukiopettajaa, erosi tilastollisesti suuntaa antavasti ($p < 0,1$).

Erityisopettajat ja huoltajat. Erityisopettajien ja huoltajien kokemukset lukiopetuksen todellisesta tilasta erosivat jyrkästi siinä, arvostaako oppilas lukiopettajaa, haluaako tämä tehdä parhaansa lukiopetuksessa ja onko lukiopetusryhmän koko sopiva ($p < 0,01$). Kokemukset siitä, onko lukiopettaja tarvittaessa yhteydessä huoltajaan, erosivat melkein merkitsevästi. Myös etenkin opetuksen järjestämistä koskevissa kysymyksissä oli merkittäviä eroja ryhmien välillä. Lukiopetustilan asianmukaisuuden, rauhallisuuden ja viihtyisyyden kokemisen ero oli tilastollisesti merkitsevä.

Erityisopettajat ja oppilaat. Erityisopettajien ja oppilaiden kokemus lukiopetuksesta erosi erittäin merkitsevästi siinä, onko lukiopetusta riittävästi, arvostaako oppilas lukiopettajaa, ja käykö hän lukiopetuksessa kirjoituksen virheellisyyden vuoksi ($p < 0,001$). Merkitsevästi kokemukset erosivat siinä, haluaako oppilas tehdä parhaansa lukiopetuksessa, tuntee hän olevansa hyväksytty luokkatovereidensa keskuudessa sekä siinä, onko opetusryhmässä sopiva määrä oppilaita.

Luokanopettajat ja huoltajat. Luokanopettajien ja huoltajien kokemukset lukiopetuksen todellisesta tilasta erosivat eniten kysymyksessä siitä, käykö oppilas lukiopetuksessa sujuvan lukutaidon saavuttamiseksi ($p < 0,05$). Ryhmien erot olivat suurimmat myös kysymyksissä lukiopetuksen riittävydestä, lukiopettajan ja huoltajan yhteydenpidosta sekä siinä, haluaako oppilas tehdä parhaansa lukiopetuksessa ($p < 0,05$). Myös kokemus siitä, onko

oppilaan koulumenestys lukiopetuksen vastuulla, erosi tilastollisesti melkein merkitsevästi.

Luokanopettajat ja oppilaat. Luokanopettajien ja oppilaiden kokemusten erot olivat suurimmat lukiopetuksen riittävyyden sekä lukemisesta nauttimisen funktion suhteen ($p < 0,001$). Lähes yhtä paljon erosivat ryhmien kokemukset luokan opetusta ilman jäämisestä, lukiopetusryhmän koon sopivuudesta, kirjoittamisen virheellisyyden vuoksi lukiopetuksessa käymisestä sekä siitä, arvostaako oppilas lukiopettajaansa.

Huoltajat ja oppilaat. Huoltajien ja oppilaiden kokemukset olivat melkoisen yhteneviä. Ainoastaan kysymyksessä lukiopetuksen riittävyydestä ero ryhmien välillä oli erittäin merkitsevä ($p < 0,001$). Kirjoittamisen virheellisyyden vuoksi lukiopetuksessa käymisestä ryhmät olivat erimielisiä merkitsevästi ($p < 0,01$). Lukiopetuksessa käymisen mielisyydestä ja lukiopettajan arvostamisesta huoltajien ja oppilaiden erimielisyys oli tilastollisesti suuntaa antava ($p < 0,1$).

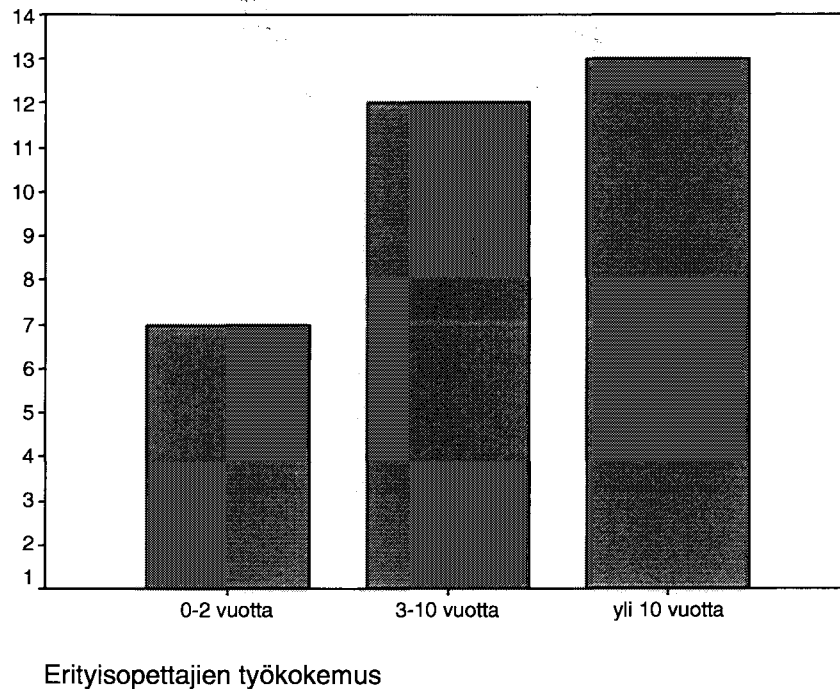
6.5 Taustamuuttujien vaikutus lukiopetuksen arviointiin

6.5.1 Erityisopettajan työkokemuksen vaikutus arviointiin

Vastanneista lukiopettajista ($n=32$) 84,4 % oli muodollisesti päteviä erityisopettajia. He olivat iältään 25–59-vuotiaita ($ka=45$, $s=9,64$). Heistä valtaosa työskenteli ainoastaan yhdellä koululla, mutta vaihtelua esiintyi välillä 1–10 ($ka=2,88$, $s=2,11$). Erityisopettajien työkokemuksen pituus vaihteli alle 1 vuodesta 29 vuoteen ($ka=11,91$, $s=9,58$).

Tutkimuksessa haluttiin selvittää, vaikuttaako erityisopettajan työkokemus lukiopetuksen laadun arviointiin. Tätä varten kyselyyn vastanneet erityisopettajat jaettiin kolmeen ryhmään sen mukaan, kuinka monta vuotta he olivat työskennelleet lukiopettajina. Jako on esitetty kuviossa 11. Mahdollisia ryhmien välisiä eroja tarkasteltiin useampien ryhmien keskiarvojen vertailuun

laaditun varianssianalyysin avulla. Asetelman yksinkertaistamiseksi mittaus tehtiin jälleen lukiopetuksen laadun keskiarvomuuttujien välillä.

KUVIO 11. Lukiopettajien työkokemus

Erityisopettajien työkokemuksella ei ollut vaikutusta siihen, mitä he odottavat lukiopetuksesta. Jokaisella aihealueella ero ryhmien välillä jäi merkitsevyysarvojen ulkopuolelle. Kokemattomimpien lukiopettajien odotukset olivat oppimistuloksia lukuun ottamatta jokaisella osa-alueella korkeimmat, mutta erot eivät olleet edes tilastollisesti suuntaa-antavia. Oppimistuloksissa kokeneimpien lukiopettajien odotukset olivat korkeimmat. Taulukossa 18 esitetään eri ryhmien odotusten erot ja niiden merkitsevyys.

TAULUKKO 18. Erityisopettajien työkokemuksen pituuden ja lukiopetuksen laatuodotusten yhteys

	0–2 vuotta lukiopettajana		3–10 vuotta lukiopettajana		yli 10 vuotta lukiopettajana		Eron merkitsevyys	
	\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s	F	p
Lukiopetuksen järjestäminen	4,19	0,24	4,05	0,57	4,08	0,34	0,22	n.s.
Tila ja opetusvälineet	4,57	0,26	4,47	0,43	4,44	0,43	0,24	n.s.
Henkilöstö ja yhteistyö	4,78	0,19	4,42	0,45	4,52	0,48	1,57	n.s.
Kouluviihtyvyys	4,80	0,23	4,51	0,48	4,64	0,37	1,13	n.s.
Oppimistulokset	4,14	0,74	3,90	0,66	4,26	0,65	0,84	n.s.

Lukiopettajien työkokemuksen pituudella ei ollut juuri yhteyttä siihenkään, miten he arvioivat lukiopetuksen todellisuutta. Keskipitkään (3–10 vuotta) työssä olleet opettajat arvioivat lukiopetuksen muita ryhmiä paremmaksi muilla laadun osa-alueilla paitsi oppimistuloksissa. Kokeneimpien opettajien ryhmä arvioi oppimistulokset muita ryhmiä paremmiksi. Erot eivät olleet henkilöstö- ja yhteistyöosa-alueita lukuun ottamatta tilastollisesti merkitseviä. Tällä osa-alueella keskipitkään työssä olleiden lukiopettajien ja muiden ryhmien ero on tilastollisesti melkein merkitsevä ($p < 0,05$).

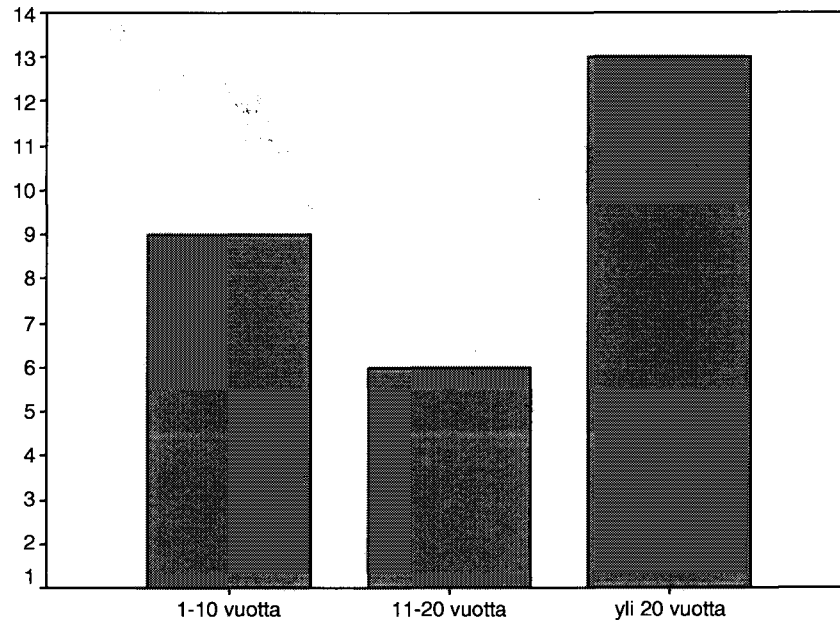
TAULUKKO 19. Erityisopettajien työkokemuksen pituuden ja lukiopetuskokemuksen yhteys

	0–2 vuotta lukiopettajana		3–10 vuotta lukiopettajana		yli 10 vuotta lukiopettajana		Eron merkitsevyys	
	\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s	F	p
Lukiopetuksen järjestäminen	3,35	0,62	3,46	0,65	3,16	0,55	0,92	n.s.
Tila ja opetusvälineet	3,87	0,26	3,91	0,64	3,68	0,86	0,30	n.s.
Henkilöstö ja yhteistyö	3,45	0,46	3,84	0,34	3,49	0,34	3,44	*
Kouluviihtyvyys	3,94	0,29	4,05	0,54	3,93	0,45	0,83	n.s.
Oppimistulokset	3,32	0,79	3,62	0,77	3,84	0,71	1,09	n.s.

* = $0,01 < p \leq 0,05$

6.5.2 Luokanopettajan työkokemuksen vaikutus arviointiin

Vastanneista luokanopettajista (n=28) 85,7 % oli muodollisesti päteviä. Luokanopettajat olivat iältään 28–64-vuotiaita (ka=42, s=9,10). He olivat olleet työssä 0–45 vuotta, keskimäärin kuitenkin 17 vuotta (s=10,33). Työkokemuksen ja lukiopetuksen laadun arvioinnin yhteyden mittaamista varten opettajat jaettiin työssäolovuosien mukaan kolmeen ryhmään kuten erityisopettajat. Koska luokanopettajien työkokemuskajakauma oli ratkaisevasti erilainen kuin erityisopettajien, tehtiin jako ryhmiin eri tavalla. Kuviossa 12 on esitetty luokanopettajien työkokemus vuosina.

Luokanopettajien työkokemus

KUVIO 12. Luokanopettajien työkokemus

Luokanopettajista alle kymmenen vuotta työssä olleet odottivat lukiopetukselta yleensä muita ryhmiä enemmän. Kouluviihtyvyyssosiossa kokeneimpien opettajien odotukset olivat hieman korkeammalla kuin kaikkein kokemattomimpien. Oppimistuloksissa kokeneemmat opettajat odottivat lukiopetukselta kokemattomimpia enemmän. Tilaan ja opetusvälineisiin liittyviä tekijöitä yli 20 vuotta työssä olleet pitivät vähemmän tärkeinä kuin muut ryhmät. Ero oli tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$). Ryhmien väliset erot on esitetty taulukossa 20.

TAULUKKO 20. Luokanopettajan työkokemuksen pituuden ja lukiopetuksen laatuodotuksien yhteys

	1–10 v luokan- opettajana		11–20 v luokan- opettajana		yli 20 v luokan- opettajana		Eron merkitsevyys	
	\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s	F	p
Lukiopetuksen järjestäminen	4,24	0,36	3,78	0,32	3,98	0,45	2,41	n.s.
Tila ja opetusvälineet	4,58	0,31	4,51	0,34	3,93	0,63	5,20	*
Henkilöstö ja yhteistyö	4,54	0,35	4,38	0,39	4,33	0,44	0,74	n.s.
Kouluviihtyvyys	4,77	0,27	4,73	0,30	4,81	0,17	0,26	n.s.
Oppimistulokset	3,56	0,47	3,79	0,71	3,75	0,72	0,27	n.s.

* = $0,01 < p \leq 0,05$

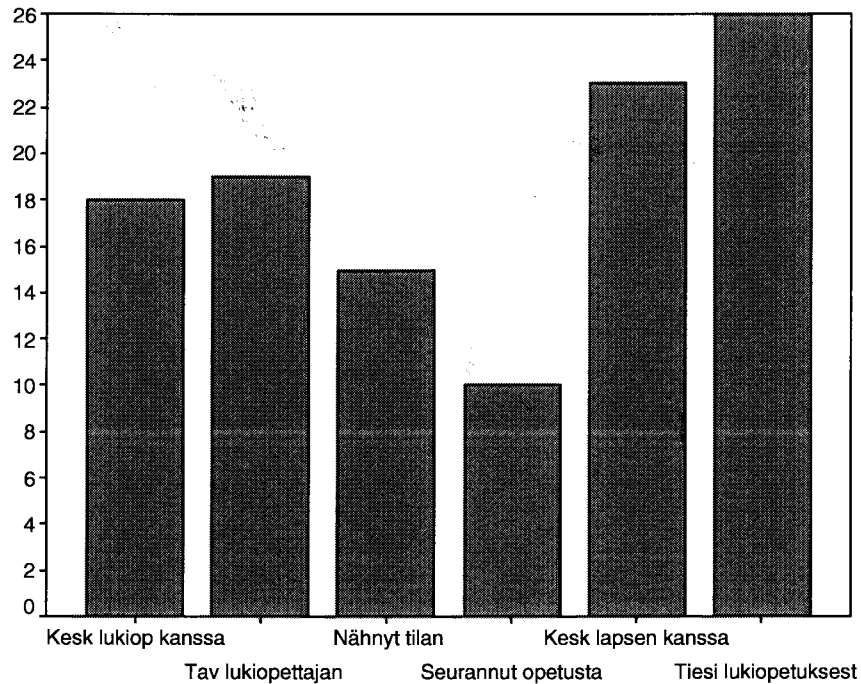
Luokanopettajien työkokemuksen ja lukiopetuksen laatuodotusten välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä. Yli 20 vuotta työssä olleet opettajat arvioivat lukiopetuksen järjestämiseen sekä henkilöstöön ja yhteistyöhön liittyvät tekijät muita ryhmiä huonommiksi. He eivät arvioineet mitään osa-alueita muita ryhmiä paremmaksi. Ryhmien arviointien erot on esitetty taulukossa 21.

TAULUKKO 21. Luokanopettajan työkokemuksen pituuden ja lukiopetuskokemuksen yhteys

	1–10 v luokanopettajana		11–20 v luokanopettajana		yli 20 v luokanopettajana		Eron merkitsevyys	
	\bar{x}	s	\bar{x}	s	\bar{x}	s	F	p
Lukiopetuksen järjestäminen	3,72	0,43	3,60	0,84	3,38	0,45	1,09	n.s.
Tila ja opetusvälineet	3,95	0,77	4,02	0,71	4,00	0,67	0,02	n.s.
Henkilöstö ja yhteistyö	3,91	0,59	3,82	0,36	3,70	0,42	0,50	n.s.
Kouluviihtyvyys	3,95	0,43	4,36	0,38	4,23	0,49	1,59	n.s.
Oppimistulokset	3,40	0,59	3,06	1,18	3,34	0,73	0,54	n.s.

6.5.3 Oppilaan huoltajan lukiopetustietojen vaikutus

Kyselyyn vastanneet oppilaiden huoltajat (n=26) olivat iältään 29–51-vuotiaita (ka=39, s=5,58). He kaikki tiesivät lapsensa saavan lukiopetusta, mikä onkin kohtuullista, sillä Suomen lain mukaan ennen erityisopetuspäätöstä on vanhempia kuultava asiassa (Ahonen & Aro 1999, 25). Lähes kaikki vanhemmat olivat keskustelleet lapsensa kanssa lukiopetuksesta, ja kolme neljästä oli tavannut lapsensa lukiopettajan. Kuviossa 13 esitetään, millaisten kokemusten perusteella vanhemmat ovat käsityksensä lukiopetuksesta muodostaneet.

KUVIO 13. Huoltajien lukio-opetuskäsityksen muodostuminen

Huoltajien lukio-opetustietojen ja laadun odotusten ja todellisuuden arvioinnin yhteyttä pyrittiin mittaamaan muodostamalla huoltajista ensin kaksi ryhmää sen mukaan, kuinka moneen edellä mainittuun kysymykseen he vastasivat myöntävästi. Huoltaja, joka oli saanut tietoa lapsensa lukio-opetuksesta yli kahdella tavalla (esimerkiksi tiennyt lukio-opetuksesta, keskustellut lapsensa kanssa sekä tavannut lapsensa lukio-opettajan), ryhmiteltiin luokkaan 2 eli ”tietäviin” vanhempiin ($n=17$). Mikäli huoltaja oli vastannut myöntävästi vain 1–2 kysymykseen, luokiteltiin hänet ”vähemmän tietäväksi” ($n=9$). Nimikkeet sinänsä saattavat olla harhaanjohtavia, sillä huoltajan ja lukio-opettajan tapaamiskertoja tai keskustelujen intensiivisyyttä ei kysytty. Eroja analysoitiin vertaamalla ryhmien keskiarvoja varianssianalyysillä.

Enemmän lukio-opetuksen kanssa tekemisissä olleet huoltajat odottivat lukio-opetukselta selvästi vähemmän tietäviä vanhempia enemmän. Henkilöstöön ja yhteistyöhön liittyvissä kysymyksissä ero oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < 0,001$). Tila ja opetusvälineet -osiossa ero oli tilastollisesti melkein merkitsevä ($p < 0,05$). Kouluviihtyvyyden ja oppimistulosten odotuksissa

ryhmien välinen ero oli erittäin pieni. Ryhmien väliset erot on esitetty taulukossa 22.

TAULUKKO 22. Huoltajan lukiopetustietojen ja laatuodotusten yhteys

	”Vähemmän tietävät” huoltajat		”Tietävät” huoltajat		Eron merkitsevyys	
	\bar{x}	s	\bar{x}	s	F	p
Lukiopetuksen järjestäminen	4,24	0,35	4,34	0,45	0,32	n.s.
Tila ja opetusvälineet	3,92	0,58	4,43	0,49	5,67	*
Henkilöstö ja yhteistyö	4,25	0,34	4,68	0,25	13,39	***
Kouluviihtyvyys	4,73	0,20	4,78	0,28	0,26	n.s.
Oppimistulokset	4,37	0,54	4,36	0,51	0,01	n.s.

*** = $p \leq 0,001$ * = $0,01 < p \leq 0,05$

Lukiopetuksen todellisuuden arvioinnissa ”tietävien” ja ”vähemmän tietävien” huoltajien erot olivat lukiopetuksen järjestämistä ja oppimistuloksia koskevia osa-alueita lukuun ottamatta tilastollisesti merkitseviä. Suurin ero ryhmien välillä oli henkilöstö- ja yhteistyöosiossa ($p < 0,001$), jonka enemmän lukiopetuksesta tietävät huoltajat arvioivat toista ryhmää onnistuneemmaksi. Myös kouluviihtyvyyden arvioiden ero oli ryhmien välillä erittäin merkitsevä ($p < 0,001$). ”Tietävät” huoltajat arvioivat tilaan ja opetusvälineisiin liittyvät tekijät paremmiksi. Tulos oli tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,01$). Erot ryhmien välillä on esitetty taulukossa 23.

TAULUKKO 23. Huoltajan lukiopestietojen ja lukiopestukokemuksen yhteys

	"Vähemmän tietävät" huoltajat		"Tietävät" huoltajat		Eron merkitsevyys	
	\bar{x}	s	\bar{x}	s	F	p
Lukiopestuksen järjestäminen	3,35	0,32	3,70	0,61	2,41	n.s.
Tila ja opetusvälineet	3,39	0,31	4,01	0,61	8,02	**
Henkilöstö ja yhteistyö	3,18	0,42	3,72	0,60	19,57	***
Kouluviihtyvyyys	3,92	0,69	4,69	0,30	15,40	***
Oppimistulokset	3,80	0,59	4,10	0,65	1,28	n.s.

*** = $p \leq 0,001$ ** = $0,001 < p \leq 0,01$

6.5.4 Oppilaan sukupuolen vaikutus

Oppilaat ($n=26$) olivat iältään 9–10-vuotiaita ($ka=9,27$, $s=0,45$). Heistä 11 oli tyttöjä ja 15 poikia, mikä ei aivan vastaa lukiopestuksen perusjoukon sukupuolijakaumaa, jossa lähes 70 % on poikia (Ihatsu, Ruoho & Happonen 1996, 221). Lukiopestusryhmissä oli keskimäärin kolme oppilasta. Oppilasmäärät vaihtelivat 1–6 oppilaan välillä ($s=1,35$). Oppilaan lomakkeessa jakoa aihealueisiin ei alun perinkään tehty, sillä kysymyksiä oli vähemmän kuin aikuisten lomakkeissa ja pätevien luokkien laatiminen olisi ollut hankalaa.

Sukupuolella ei ollut yhteyttä sen kanssa, miten oppilaat arvioivat saamaansa lukiopestusta. Kysymyksistä 11 sai pojilta tyttöjä paremman arvion ja 10 oli tytöillä korkeampia. Kysymyksessä numero 21 ei ollut eroa. Ainoastaan kysymyksessä lukiopestusryhmän koon sopivuudesta ero oli tilastollisesti melkein merkitsevä ($p < 0,05$). Poikien mielestä ryhmä oli sopivamman kokoinen kuin tyttöjen mielestä. Kysymyskohtaiset erot on esitetty taulukossa 24.

TAULUKKO 24. Oppilaan sukupuolen ja lukiopetuksen arvioinnin yhteys

	Työtöt		Poijat		Eron merkitsevyys	
	\bar{x}	s	\bar{x}	s	F	p
1. Lukiopetuksessa saan yksilöllistä opetusta.	3,82	1,40	3,87	1,19	0,009	n.s.
2. Luitunti on minulle sopivaan aikaan.	4,00	1,41	3,87	1,46	0,054	n.s.
3. En jää ilman luokassa annettavaa opetusta.	3,36	1,43	2,93	1,75	0,44	n.s.
4. Lukiopetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan.	2,82	1,40	1,87	1,19	3,50	n.s.
5. Saan riittävästi lukiopetusta.	4,36	0,92	4,64	0,63	0,80	n.s.
6. Luitunti käytetään ainoastaan lukiasioiden opiskeluun.	4,45	0,52	4,40	0,81	0,02	n.s.
7. Lukiopetusryhmässä on sopiva määrä oppilaita.	4,27	1,27	5,00	0,00	4,97	*
8. Lukiopetustila on rauhallinen ja viihtyisä.	3,91	1,30	4,60	0,63	3,23	n.s.
9. Lukiopettaja suunnittelee tehtävät vain minua varten.	3,55	1,29	3,07	1,27	0,84	n.s.
10. Lukiopetustehtävät ovat kiinnostavia.	3,36	1,43	3,53	1,55	0,08	n.s.
11. Lukiopetuksessa käytetään myös tietokonetta ja muita laitteita.	3,64	1,91	3,13	1,73	0,49	n.s.
12. Lukiopettaja on kiinnostunut minun oppimisestani.	4,00	1,00	3,87	0,99	0,10	n.s.
13. Oma opettajani kertoo lukiopettajalle, miten teen työtä omassa luokassani.	3,44	1,24	3,60	1,12	0,10	n.s.
14. Lukiopettaja käy välillä auttamassa omassa luokassani.	2,00	1,73	1,87	1,51	0,03	n.s.
15. Käyn mielelläni lukiopetuksessa.	4,22	1,30	3,80	1,61	0,44	n.s.
16. Yritän parastani lukiopetuksessa.	4,67	1,00	4,80	0,41	0,21	n.s.
17. Lukiopettaja osaa auttaa minua.	4,78	0,44	4,80	0,56	0,01	n.s.
18. Minulla on kavereita omalla luokallani.	4,56	1,01	4,80	0,77	0,44	n.s.
19. Minua ei kiusata lukiopetuksessa käymisestä.	4,44	0,73	4,73	1,03	0,53	n.s.
20. Käyn lukiopetuksessa oppiakseni lukemaan sujuvasti.	4,33	1,32	4,20	1,15	0,06	n.s.
21. Käyn lukiopetuksessa, jotta kirjoitukseni olisi virheetöntä.	5,00	0,00	5,00	0,00	0,00	n.s.
22. Lukiopetus vaikuttaa siihen, nautinko aikuisena lukemisesta.	4,11	0,93	3,87	0,99	0,35	n.s.

* = 0,01 < p ≤ 0,05

7 POHDINTA

Tässä tutkimuksessa pyrittiin selvittämään lukiopetuksen laatuun vaikuttavia tekijöitä ja lukiopetuksen kanssa tekemisissä olevien ryhmien arvioita siitä, miten lukiopetuksen toteuttamisessa on onnistuttu. Ihatsun ym. (2000) mukaan erityisopetuksen kehittämisen edellytyksenä on sen luotettava arviointi, johon tällä tutkimuksella osaltaan pyrittiin. Lukiopetuksen laatua ei liene aiemmin arvioitu näin monesta näkökulmasta, joten tulosten vertaaminen aiempaan tutkimustietoon on ongelmallista.

7.1 Tutkimuksen tuloksista

Tärkeimpinä lukiopetuksen laatutekijöinä kaikki arvioijaryhmät pitivät oppilaan itsetuntoon liittyviä asioita, eli odotukset olivat korkeimmat näissä kysymyksissä. Lukiopettajina toimivat erityisopettajat odottivat paljon myös opetusympäristön toimivuudelta. Luokanopettajien mielestä lukiopettajan koulutus, oppilaan taitojen seuranta sekä lukiopetuksen resurssit olivat tärkeitä laadun indikaattoreita. Huoltajat pitivät olennaisina seikkoina lukiopettajan kiinnostusta oppilastaan kohtaan sekä hänen koulutuksensa riittävyttä.

Tyytyväisimpiä lukiopettajat olivat omaan kiinnostuneisuuteensa oppilaansa edistymisestä sekä yhteydenpitoonsa oppilaan huoltajaan. Mielipiteissä lukiopetustilan toimivuudesta hajonta oli suurta, mikä vastaa mm. Haposen (1998) tutkimustuloksia. Luokanopettajat olivat tyytyväisimpiä lukiopettajan koulutuksen riittävyteen ja kiinnostukseen oppilaastaan. Huoltajat olivat arvioijista myönteisimpiä, he pitivät etenkin erityisopettajan koulutukseen ja persoonaan liittyviä seikkoja erittäin hyvinä. Huoltajien tietämys lukiopetuksesta vaihteli melkoisesti – erityisesti tämän ryhmän kohdalla puuttuvia arvoja esiintyi paljon. Oppilaat uskoivat lukiopetuksen auttavan heitä kirjoittamisen taidoissa sekä luottivat lukiopettajan auttamiskykyyn. Kaikki vastaajaryhmät katsoivat lukiopettajan osaavan käyttää tietotekniikkaa hyvin, mikä ei täysin vastaa aikaisempia tutkimustuloksia (ks. s. 16).

Huonoimmin toteutunut laatutekijä kaikkien vastaajien mielestä oli se, että lukiopettaja ja luokanopettaja seuraisivat toistensa pitämiä tunteja. Tosin opettajat eivät pitäneetkään sitä kovin tärkeänä laadun indikaattorina. Lukiopetuksen resursseihin ei oltu kovin tyytyväisiä, etenkin erityisopettajia katsottiin olevan kouluissa liian vähän. Arvioijaryhmistä erityisopettajat suhtautuivat lukiopetukseen kriittisimmin. Huoltajilla oli sekä korkeimmat odotukset lukiopetukselta että myös myönteisin kuva sen toteutumisesta. Oppilaat kokivat lukiopetuksen määrän riittäväksi toisin kuin kaikki muut arvioijaryhmät.

7.2 Tutkimusmenetelmien arviointia

Koehenkilöotanta haluttiin suorittaa siten, että otoksesta tulisi mahdollisimman edustava. Kyselyt lähetettiin 38:n ositetulla otannalla valitun kunnan systemaattisella satunnaisotannalla poimituille 112 erityisopettajalle. Lomakkeet lähetettiin erityisopettajien nimillä. Tällä pyrittiin saavuttamaan korkea vastausprosentti. Mittari laadittiin siten, että siihen sisältyisi teoriataustassa perusteltuja olennaisia ja tärkeitä kysymyksiä yrittäen samalla pitää kysymysmäärä kohtuullisena. Tuloksia analysoitaessa huomattiin, että jotkut kysymykset olivat monitulkintaisia, minkä vuoksi ne jätettiin keskiarvomuuttujia muodostettaessa pois. Tällä haluttiin taata mittauksen reliabiliteetti.

Lomakkeissa haluttiin tarjota vastaajille mahdollisuus neutraaliin (”en osaa sanoa, kuinka tärkeä”/”en osaa sanoa, kuinka totta”) vastausvaihtoehtoon, sillä tutkijalla oli syytä olettaa, etteivät kaikkien vastaajien tiedot lukiopetuksesta anna riittävää kompetenssia suhteellisen yksityiskohtaiseen kyselyyn vastaamiseen. Tutkimuksessa haluttiin myös selvittää, kuinka paljon esimerkiksi huoltajat tietävät lapsensa lukiopetuksesta tai luokanopettajat kollegansa työstä. Jotta nämä ”en osaa sanoa”

-arvot eivät vääristäisi tuloksia, ne jätettiin pois keskiarvoja laskettaessa ja keskiarvojen välisiä eroja analysoitaessa. Niitä käytettiin frekvenssianalyyssissä selvittämässä vastaajien todellisen tietämyksen tasoa.

Tulosten tarkasteluun käytettiin perinteisiä analysointimenetelmiä, keskiarvojen ja -hajontojen vertailua frekvenssianalyysillä ja prosenttijakaumalla sekä odotusten ja koetun todellisuuden vertailua riippuvien otosten t-testillä. Taustakysymyksiä, opettajaryhmien pätevyyden ja huoltajan lukiopetustietojen sekä oppilaan sukupuolen yhteyttä arviointeihin, tarkasteltiin varianssianalyysillä. Se on monikäyttöinen väline, kun vertailtavia ryhmiä on kahta useampia, jolloin t-testiä ei voida käyttää. Huoltajien ja oppilaiden taustakysymyksissä luokiteltuja ryhmiä oli vain kaksi, mutta varianssianalyysia käytettiin myös näiden ongelmien ratkaisuun. Tutkija oli ensin varmistanut, että varianssianalyysin käyttö on relevantti myös siinä tapauksessa, että ryhmiä on vain kaksi.

7.3 Tulosten yleistettävyydestä

Kyselytutkimuksen vaarana on, että kyselyyn vastanneet eroavat joiltakin ominaisuuksiltaan niistä, jotka eivät vastaa. Tässä tutkimuksessa myös tutkimusasetelma saattoi aiheuttaa vastaajakatoa. On mahdollista, että vain kaikkein aktiivisimmat ja myönteisimmin työhönsä suhtautuneet lukiopettajat osallistuivat tutkimukseen. Kyselythän lähetettiin erityisopettajan nimellä, joten tällä oli valta päättää tutkimukseen osallistumisesta ja lomakkeiden jaosta muille asianosaisille. Suoraan lukiopettajan persoonaan ja asiantuntijuuteen liittyvät kysymykset saattoivat heikentää osallistumismotivaatiota. Osallistuneista lukiopettajista 84,4 % oli muodollisesti päteviä erityisopettajia, kun työssä olevista lukiopettajista kolmannekselta puuttuu erityisopettajan kelpoisuus (ks. s. 13). Otos jäi uusintakyselystä huolimatta kovin pieneksi, vastanneita erityisopettajia oli 32 ja muiden ryhmien edustajia vielä vähemmän. Pieni osallistujamäärä vähentää väistämättä mittauksen luotettavuutta. Frekvenssianalyysiin tämäkin otoskoko on kuitenkin riittävä (Nummenmaa ym. 1997, 35).

Osaltaan vastaajakatoa aiheutti myös vaatimus kyselyyn vastaavan oppilaan luokkatasosta. Tutkimukseen osallistuvan oppilaan haluttiin olevan

kolmasluokkalainen, jotta hänellä olisi jo jonkin verran kokemusta lukiopetuksesta sekä kompetenssia vastata kyselyyn, jota ei saatu aivan yksinkertaiseksi. Moni erityisopettaja ilmoitti, että hänen koulussaan resurssit on jaettu siten, että lukiopetusta pystytään tarjoamaan vain 1.–2. -luokkalaisille tai että hänen kolmasluokkalaiset oppilaansa käyvät lukiopetuksessa muista kuin lukiasioihin liittyvistä syistä. Kolmasluokkalainen lukioppilas myös eronnee jonkin verran nuoremmista lukioppilaista lukiopetuksen tarpeeseen liittyvien syiden osalta sekä siten, että hän mahdollisesti käsittää olevansa jollakin tavalla ”erilainen”, koska käy lukiopetuksessa.

Osallistujamäärän vähyden lisäksi luotettavuutta heikentää joidenkin kysymysten monitulkintaisuus. Kysymyksiä laadittaessa yritettiin varmistaa niiden yksiselitteisyys, mutta tässä ei täysin onnistuttu. Varsinkin kysymys 38 (”Lukiopetuksen vastuulla on, että oppilaan koulumenestys on yhtä hyvä kuin muilla oppilailta.”) aiheutti vastaajissa ristiriitaisia tuntemuksia. Kyselylomaketta laadittaessa käytettävät käsitteet eivät olleet vielä selkiytyneet, mistä syystä tutkimusraportissa käytetään hieman eri termejä kuin mittarissa (*odotus/käsitys; todellisuus/kokemus*).

7.4 Jatkotutkimusaiheita

Mahdollisia jatkotutkimusaiheita lukiopetuksen laadun syventämisen lisäksi ovat luokattoman erityisopettajan ja luokanopettajien yhteistyömallit sekä toistensa työhön perehtyneisyys. Tutkimus osoitti, että opettajaryhmillä ei välttämättä ole paljon tietoa toistensa työstä eikä toisaalta halua seurata toistensa oppitunteja.

Yhteys huoltajien lukiopetusarvioinnin ja sen välillä, kuinka paljon he tietävät lastensa saamista erityisopetuspalveluista herätti kysymyksiä, joihin olisi kiintoisaa perehtyä syvemmin.

Arvioijaryhmien välisiä eroja käsiteltiin tässä tutkimuksessa pintapuolisesti, mutta erojen taustalla olevat syiden selvittäminen tarjoaisi haastavan

tutkimusaiheen. Se, että oppilaat pitivät lukiopetuksen määrää riittävänä ja aikuisryhmät eivät, osoittaa kenties jotakin oppilaiden suhtautumisesta lukiopetukseen. Oppilaiden lukiopetuskokemuksia voisi siten tutkia laajemmin.

LÄHTEET

Ahonen, T. & Aro, T. (toim.) 1999. Oppimisvaikeudet. Kuntoutus ja opetus yksilöllisen kehityksen tukena. Juva: Atena Kustannus.

Ahonen, T.; Siiskonen, T. & Aro, T. (toim.) 2001. Sanat sekaisin? Kielelliset oppimisvaikeudet ja opetus kouluikässä. Opetus 2000. Juva: PS-kustannus.

Ahonen, T. & Holopainen, L. 2001. Erityiset oppimisvaikeudet. Teoksessa M. Jahnukainen (toim.) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Juva: Lastensuojelun Keskusliitto.

Ahvenainen, O. & Holopainen, E. 1999. Lukemis- ja kirjoittamisvaikeudet. Teoreettista taustaa ja opetuksen piirteitä. Jyväskylä: Kirjapaino Oma Oy.

Ahvenainen, O.; Ikonen, O & Koro, J. 2001. Johdatus erityiskasvatuksen käytäntöön. Helsinki: WSOY.

Aro, M. 1999. Näkökulmia lukemisvaikeuksien kuntoutukseen. Teoksessa T. Ahonen & T. Aro (toim.) Oppimisvaikeudet. Kuntoutus ja opetus yksilöllisen kehityksen tukena. Juva: Atena kustannus.

Bernstein, D. K. 1993. Language Development: The School-Age Years. Teoksessa D. Bernstein & E. Tiegerman (eds.) Language and Communication Disorders in Children.

Grönroos, C. 1987. Hyvään palveluun. Palvelun kehittäminen julkishallinnossa. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Grönroos, C. 1990. Nyt kilpaillaan palveluilla. Jyväskylä: Weilin+Göös.

Happonen, H. 1998. Fyysisten erityisopetusympäristöjen historiallinen, typologinen ja arvioitu tila Suomessa. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisusarja N:o 40. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

Happonen, H. 2001. Erityisoppilaat ja fyysinen oppimisympäristö. Teoksessa M. Jahnukainen (toim.) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Juva: Lastensuojelun Keskusliitto.

Heikkilä, T. 2001. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2001. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Holopainen, E. 1993. Lukemisen kaksikanavainen prosessimalli. Teoksessa O. Ikonen (toim.) Erilainen oppija 2. Erityisopetuksessa kehitettyjä arviointi- ja opetusmenetelmiä. Juva: WSOY.

Ihatsu, M.; Ruoho, K. & Happonen, H. 1996. Osa-aikaisen erityisopetuksen tila ja muutos. Teoksessa H. Blom, R. Laukkanen, A. Lindström, U. Saresma & P. Virtanen (toim.) Erityisopetuksen tila. Opetushallitus.

Ihatsu, M., Ruoho, K. & Hälvä, E. 2000. Laadustako latua erityisopetukseen? Erityisopetuksen tutkimus- ja menetelmätieto 4/2000, 31-38. Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus.

Ihatsu, M. & Ruoho, K. 2001. Erityisopetus peruskoulussa. Teoksessa M. Jahnukainen (toim.) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Juva: Lastensuojelun Keskusliitto.

Jyrinki, Erkki. 1974. Kysely ja haastattelu tutkimuksessa. Hämeenlinna: Arvi A. Kariston osakeyhtiön kirjapaino.

Kivirauma, J. 2001. Erityisopetuksen historialliset kehityslinjat Suomessa. Teoksessa M. Jahnukainen (toim.) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Juva: Lastensuojelun Keskusliitto.

Koulutuksen tuloksellisuuden arviointi. 1998. Helsinki: Opetushallitus.

Kuusela, J.; Hautamäki, J. & Jahnukainen, M. 1996. Mitä, milloin ja kenelle? Erityisopetuksen virrat ja oppilaat. Teoksessa H. Blom, R. Laukkanen, A. Lindström, U. Saresma & P. Virtanen (toim.) Erityisopetuksen tila. Opetushallitus.

Lahdes, E. 1997. Peruskoulun uusi didaktiikka. Helsinki: Otava.

Lerner, J. 1993. Learning disabilities. Theories, Diagnosis & Teaching Strategies. Northeastern Illinois University. Boston: Houghton Mifflin Company.

Lindström, A. 1996. Tasa-arvoiset koulutusmahdollisuudet suomalaisen peruskoulun tavoitteeksi. Teoksessa R. Jakku-Sihvonen, A. Lindström & S. Lipsanen (toim.) Toteuttaako peruskoulu tasa-arvoa? Arviointi 1/96. Helsinki: Opetushallitus.

Linnakylä, P. & Kankaanranta, M. 1996. Lukutaito ja sen muutos 1990-luvulla? Teoksessa R. Jakku-Sihvonen, A. Lindström & S. Lipsanen (toim.) Toteuttaako peruskoulu tasa-arvoa? Arviointi 1/96. Helsinki: Opetushallitus.

Linnakylä, P., Brunell, V. & Kankaanranta, M. 1996. Miten oppilaat kokevat koulun? Kouluelämän laatu ja sen kehittyminen 90-luvulla. Teoksessa R. Jakku-Sihvonen, A. Lindström & S. Lipsanen (toim.) Toteuttaako peruskoulu tasa-arvoa? Arviointi 1/96. Helsinki: Opetushallitus.

Mattila, H. 1999. Lomakekysely asiakaspalautteen hankkimismenetelmänä. Helsinki: Kela.

Mäki, H.; Kinnunen, R. & Vauras, M. 1999. Kirjoitustaidon kehittäminen strategiaopetuksen avulla. Teoksessa T. Ahonen & T. Aro (toim.)
Oppimisvaikeudet. Kuntoutus ja opetus yksilöllisen kehityksen tukena. Juva:
Atena kustannus.

Nummenmaa, T.; Konttinen, R.; Kuusinen, J. & Leskinen, E. 1997.
Tutkimusaineiston analyysi. Porvoo: WSOY.

Nuutinen, J-P. 1993. Tietokone erityisopetuksessa. Teoksessa O. Ikonen (toim.)
Erilainen oppija 2. Erityisopetuksessa kehitettyjä arviointi- ja
opetusmenetelmiä. Juva: WSOY.

Oksanen, E. 1996. Erityisopetuksen käytänteiden arviointia. Teoksessa H.
Blom, R. Laukkanen, A. Lindström, U. Saresma & P. Virtanen (toim.)
Erityisopetuksen tila. Opetushallitus.

Pitkänen, A.J. & Kohonen, V. 1984. Johdatus kvantitatiiviseen
kielentutkimukseen ja alan ATK-sovelluksiin. Hämeenlinna: Gaudeamus.

Puro, E. 2000. Erityisopetuksen laatu opettajien ja vanhempien arvioimana.
Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan laitos. Pro gradu –tutkielma.

Puro, E. 2001. Erityisopetuksen laatu erityispedagogiikan asiantuntijoiden,
erityisopettajien ja -oppilaiden sekä vanhempien näkökulmasta arvioituna.
Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan laitos. Erityispedagogiikan jatko-
opintojen tutkimussuunnitelma.

Raivola, R. 2000. Tehoa vai laatua koulutukseen? Juva: WS Bookwell Oy.

Rinne, R. & Vuorio-Lehti, M. 1996. Tasa-arvon suuri masuuni: Muistutuksia
1960- ja 70-lukujen peruskoulukeskustelusta. Teoksessa R. Jakku-Sihvonen, A.
Lindström & S. Lipsanen (toim.)

Räty, H., Snellman, L., Mäntysaari-Hetekorpi, H. & Vornanen, A. 1995. Vanhempien tyytyväisyys peruskoulun toimintaan ja koulunuudistuksia koskevat asenteet. *Kasvatus* 3/1995. 250-260.

Saarinen, T. 1996. Mitä laatu on? Opetuksen, koulutuksen ja yliopiston laatu laitosten näkökulmasta. *Kasvatus* 27 (4). 320-330.

Sahlberg, P. 1998. Opettajana koulun muutoksessa. *Opetus* 2000. Juva: WSOY.

Seiderberg, P. L. 1993. Understanding Learning Disabilities. Teoksessa D. Bernstein & E. Tiegerman (eds.) *Language and Communication Disorders in Children*.

Ström, K. 1996. Osa-aikaisen erityisopetuksen toimintamalleja, työskentelytapoja ja ammattirooleja. Teoksessa H. Blom, R. Laukkanen, A. Lindström, U. Saresma & P. Virtanen (toim.) *Erityisopetuksen tila*. Opetushallitus.

Ström, K. 2001. Erityisopettajan työ peruskoulussa. Teoksessa M. Jahnukainen (toim.) *Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa*. Juva: Lastensuojelun Keskusliitto.

Strömmer, K. & Jahnukainen, M. 1996. Katsaus erityisopetuspalveluihin tutkielmatiedon valossa. Teoksessa H. Blom, R. Laukkanen, A. Lindström, U. Saresma & P. Virtanen (toim.) *Erityisopetuksen tila*. Opetushallitus.

Takala, S. 1993. Lukemaan opettamisen strategiat. Teoksessa O. Ikonen (toim.) *Erilainen oppija 2. Erityisopetuksessa kehitettyjä arviointi- ja opetusmenetelmiä*. Juva: WSOY.

Tauriainen, L. 2000. Kohti yhteistä laatua. Henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatukäsitykset päiväkodin integroidussa erityisryhmässä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Torppa, K. 1995. Kunnan osa-aikaisen erityisopetuksen tuloksellisuuden arviointi. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan laitos. Pro gradu – tutkielma.

Toteuttaako peruskoulu tasa-arvoa? Arviointi 1/96. Helsinki: Opetushallitus.

Tuunainen, K. & Ihatsu, M. 1996. Erityisopetuksen organisoinnin kehityslinjat Suomessa. Teoksessa H. Blom, R. Laukkanen, A. Lindström, U. Saresma & P. Virtanen (toim.) Erityisopetuksen tila. Opetushallitus.

Virtanen, P. 2001. Erityishuoltoa ja opetusta koskeva lainsäädäntö. Teoksessa M. Jahnukainen (toim.) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Juva: Lastensuojelun Keskusliitto.

Ylikoski, T. 1997. Unohtuiko asiakas? Perustietoa palvelujen markkinoinnista. Keuruu: Kustannus Oy Otavan painolaitokset.

Yli-Luoma, P. 1999. Johdatus kvantitatiivisiin analyysimenetelmiin SPSS for Windows –ohjelman avulla. Sipoo: IMDL Oy:n digitaalipaino.

LIITE 1. Erityisopettajan lähete ja kyselylomake

Jyväskylän yliopisto
Erityispedagogiikan laitos
Pitkäkatu 1 C
40351 JYVÄSKYLÄ

Hyvä erityisopettaja,

19. helmikuuta 2002

Olen erityisopettajaopiskelija Jyväskylän yliopistosta. Teen pro gradu –tutkimusta aiheenani lukiopetuksen laatu. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mitkä tekijät muodostavat laadukkaan lukiopetuksen. Tutkimuksessa käytetään monitahoarviointia, jossa lukiopettajana toimiva erityisopettaja, luokanopettaja sekä lukioppilas ja tämän huoltaja arvioivat käsityksiään ja kokemuksiaan lukiopetuksesta.

Toivon sinun vastaavan oheiseen kyselyyn. Pyydän sinua valitsemaan kolmasluokkalaisista lukioppilaistasi aakkosjärjestyksessä toisen, jolle annat oppilaan kyselykuoren kotiin vietäväksi. Oppilas palauttaa suljetussa kuoressa sekä omansa että huoltajansa kyselyn täytettynä. Olisi tutkimuksen kannalta arvokasta, jos myös kyseisen oppilaan luokanopettaja täyttäisi oman kyselynsä ja palauttaisi sen sinulle niin ikään suljetussa kuoressa.

Saatuasi takaisin sekä luokanopettajan että oppilaan kuoren, lähetä ne sekä oma lomakkeesi palautuskuoressa tutkijalle. Olisi tärkeää saada kaikkien osapuolten vastaukset, mutta mikäli jokin jää puuttumaan, palauta silti muut lomakkeet. Toivon vastauksien olevan perillä viimeistään **perjantaina, 22. maaliskuuta 2002**.

Saatu aineisto käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti eivätkä yksittäisten kuntien, koulujen tai henkilöiden tiedot tule missään esille. Mikäli sinulla on kysyttävää tutkimukseen liittyen, ota yhteyttä puh. XXX-XXXXXXX.

Osallistumisestasi kiittäen
Jyväskylässä, 19. helmikuuta 2002

Satu Koivumäki

Olen

nainen ___

mies ___

Ikä ___

Olen toiminut lukiopettajana ___ vuotta.

Minulla on koulutuksen kautta hankittu muodollinen kelpoisuus työhöni.

kyllä ___

ei ___

Työskentelen

a) yhdellä

b) usealla, kuinka monella ___

koululla.

Pyydän sinua täyttämään ensin oheisen kyselyn vasemmanpuoleisen sarakkeen sen mukaan, mitä seikkoja *pidät tärkeänä* lukiopetuksen onnistumiseksi. Jos mielestäsi lukiopetuksessa on erittäin tärkeää se, että opetus on yksilöllistä, merkitse rasti numeron viisi alapuolelle samalle riville väitteen 1 kanssa.

Täytä seuraavaksi oikeanpuoleinen sarake *kokemuksesi* mukaan. Jos käsityksesi oppilaasi saamasta lukiopetuksesta on, että se on aina yksilöllistä, laita rasti oikeanpuoleiseen sarakkeeseen numeron viisi alle.

1 = ei lainkaan tärkeää

2 = hiukan tärkeää

3 = en osaa sanoa,
miten tärkeää

4 = melko tärkeää

5 = erittäin tärkeää

1 = ei koskaan totta

2 = joskus totta

3 = en osaa sanoa,
miten totta

4 = usein totta

5 = täysin totta

ODOTUS

TODELLISUUS

1	2	3	4	5	OPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN	1	2	3	4	5
					1. Opetus on yksilöllistä.					
					2. Oppilaan lukitaitojen kehittymistä seurataan järjestelmällisesti.					
					3. Lukitunti/-tunnit on/ovat oppilaalle sopivaan aikaan.					
					4. Oppilas ei jää lukiopetuksen vuoksi ilman luokassa annettavaa opetusta.					
					5. Lukiopetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan.					
					6. Lukiopetusta on riittävästi.					
					7. Lukitunti käytetään ainoastaan lukiasioiden opiskeluun.					

					8. Lukiopetusryhmässä on sopiva määrä oppilaita.								87
					9. Kaikilla lukiopetusryhmän oppilailla on samankaltaisia oppimisvaikeuksia.								
					10. Muu opetuksen järjestämiseen liittyvä seikka, mikä _____								

1 = ei lainkaan tärkeää
2 = hiukan tärkeää
3 = en osaa sanoa, miten tärkeää
4 = melko tärkeää
5 = erittäin tärkeää

1 = ei koskaan totta
2 = joskus totta
3 = en osaa sanoa, miten totta
4 = usein totta
5 = täysin totta

ODOTUS

TODELLISUUS

1	2	3	4	5	TILA JA OPETUSVÄLINEET	1	2	3	4	5
					11. Lukiopetusluokka on asianmukainen opetustila.					
					12. Lukiopetustila on rauhallinen ja viihtyisä.					
					13. Laadin tai muokkaan käyttämäni opetusmateriaalin itse.					
					14. Käyttämäni opetusmateriaali on motivoivaa.					
					15. Tietotekniikkaa ja muita teknisiä apuvälineitä on saatavilla lukiopetuksen käyttöön.					
					16. Osaan käyttää teknisiä apuvälineitä (esim. Lexia, Aleksis, tekstinkäsittely).					
					17. Käytän opetuksen apuna teknisiä laitteita ja opetusohjelmia.					
					18. Muu opetustilaan ja välineisiin liittyvä seikka, mikä _____					

1	2	3	4	5	HENKILÖSTÖ JA YHTEISTYÖ	1	2	3	4	5
					19. Minulla on riittävä koulutus.					
					20. Minulla on tarpeeksi kokemusta.					
					21. Olen innostunut työstäni.					
					22. Olen kiinnostunut oppilaani edistymisestä.					
					23. Olen tarvittaessa yhteydessä oppilaan huoltajaan.					
					24. Koulussa on riittävästi erityisopettajia.					
					25. Keskustelen luokanopettajan kanssa säännöllisesti oppilaamme tarpeista.					
					26. Seuraamme luokanopettajan kanssa toistemme oppitunteja.					
					27. Koulun johtajalla on riittävästi tietoa lukiopetuksesta.					
					28. Koulun johtajalla on myönteinen asenne lukiopetukseen.					
					29. Teen yhteistyötä koulun muiden erityisopettajien kanssa.					

					30. Teen yhteistyötä muiden koulujen lukiopettajien kanssa.									88
					31. Muu henkilöstöön ja yhteistyöhön liittyvä seikka, mikä									

1 = ei lainkaan tärkeää
 2 = hiukan tärkeää
 3 = en osaa sanoa, miten tärkeää
 4 = melko tärkeää
 5 = erittäin tärkeää

1 = ei koskaan totta
 2 = joskus totta
 3 = en osaa sanoa, miten totta
 4 = usein totta
 5 = täysin totta

ODOTUS

TODELLISUUS

1	2	3	4	5	KOULUVIIHTYVYYS JA OPPIMISTULOKSET	1	2	3	4	5
					32. Oppilas tulee mielellään lukiopetukseen.					
					33. Oppilas haluaa tehdä parhaansa lukiopetuksessa.					
					34. Oppilas arvostaa lukiopettajaa.					
					35. Oppilas tuntee olevansa hyväksytty luokkatovereidensa keskuudessa.					
					36. Oppilasta ei kiusata lukiopetuksessa käynnin johdosta.					
					37. Muu viihtyvyyteen liittyvä seikka, mikä					
					38. Lukiopetuksen vastuulla on, että oppilaan koulumenestys on yhtä hyvä kuin muilla oppilailla.					
					39. Oppilas käy lukiopetuksessa oppiakseen sujuvan lukutaidon.					
					40. Oppilas käy lukiopetuksessa, jotta hänen kirjoituksensa olisi virheetöntä.					
					41. Lukiopetuksen tavoitteena on, että oppilas nauttisi lukemisesta.					
					42. Muu oppimistuloksiin liittyvä seikka, mikä					

KIITOS VASTAAMISESTA!

Mikäli haluat kommentoida jotakin tähän kyselyyn tai yleensä lukiopetuksen laatuun liittyvää, voit kirjoittaa tähän ja jatkaa tarvittaessa kääntöpuolelle.

LIITE 2. Luokanopettajan lähete ja kyselylomake

Jyväskylän yliopisto
Erityispedagogiikan laitos
Pitkäkatu 1 C
40351 JYVÄSKYLÄ

Hyvä luokanopettaja,

19. helmikuuta 2002

Olen erityisopettajaopiskelija Jyväskylän yliopistosta. Teen pro gradu –tutkimusta aiheenani lukiopetuksen laatu. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mitkä tekijät muodostavat laadukkaan lukiopetuksen. Tutkimuksessa käytetään monitahoarviointia, jossa lukiopettajana toimiva erityisopettaja, luokanopettaja sekä lukioppilas ja tämän huoltaja arvioivat käsityksiään ja kokemuksiaan lukiopetuksesta.

Toivon sinun vastaavan oheiseen kyselyyn. Siinä kartoitetaan luokanopettajan odotuksia sekä kokemuksia hänen oppilaidensa saamasta lukiopetuksesta. Vastattuasi kyselyyn palauta se suljetussa kirjekuoressa lukiopettajalle, joka lähettää sen yhdessä omansa sekä oppilaan ja oppilaan huoltajan lomakkeen kanssa tutkijalle.

Saatu aineisto käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti eivätkä yksittäisten vastaajien, koulujen tai kuntien tiedot tule missään esille. Mikäli sinulla on kysyttävää tutkimukseen liittyen, ota yhteyttä puh. XXX-XXXXXXX.

Osallistumisestasi kiittäen
Jyväskylässä, 19. helmikuuta 2002

Satu Koivumäki

Olen

nainen ___

mies ___

Ikä ___

Olen toiminut luokanopettajana ___ vuotta.

Minulla on koulutuksen kautta hankittu muodollinen kelpoisuus työhöni.

kyllä ___

ei ___

Pyydän sinua täyttämään ensin oheisen kyselyn vasemmanpuoleisen sarakkeen sen mukaan, mitä seikkoja *pidät tärkeänä* lukiopetuksen onnistumiseksi. Jos mielestäsi lukiopetuksessa on erittäin tärkeää se, että opetus on yksilöllistä, merkitse rasti numeron viisi alapuolelle samalle riville väitteen 1 kanssa.

Täytä seuraavaksi oikeanpuoleinen sarake *kokemuksesi* mukaan. Jos käsityksesi oppilaasi saamasta lukiopetuksesta on, että se on aina yksilöllistä, merkitse rasti oikeanpuoleiseen sarakkeeseen numeron viisi alle.

1 = ei lainkaan tärkeää

2 = hiukan tärkeää

3 = en osaa sanoa,
miten tärkeää

4 = melko tärkeää

5 = erittäin tärkeää

1 = ei koskaan totta

2 = joskus totta

3 = en osaa sanoa,
miten totta

4 = usein totta

5 = täysin totta

ODOTUS**TODELLISUUS**

1	2	3	4	5	LUKIOPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN	1	2	3	4	5
					1. Opetus on yksilöllistä.					
					2. Oppilaan lukitaitojen kehittymistä seurataan järjestelmällisesti.					
					3. Lukitunti/tunnit on/ovat oppilaalle sopivaan aikaan.					
					4. Oppilas ei jää lukiopetuksen vuoksi ilman luokassa annettavaa opetusta.					
					5. Lukiopetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan.					
					6. Lukiopetusta on riittävästi.					
					7. Lukitunti käytetään ainoastaan lukiasioiden opiskeluun.					
					8. Lukiopetusryhmässä on sopiva määrä oppilaita.					
					9. Kaikilla lukiopetusryhmän lapsilla on samankaltaisia oppimisvaikeuksia.					
					10. Muu opetuksen järjestämiseen liittyvä seikka, mikä					

- 1 = ei lainkaan tärkeää
 2 = hiukan tärkeää
 3 = en osaa sanoa,
 miten tärkeää
 4 = melko tärkeää
 5 = erittäin tärkeää

- 1 = ei koskaan totta
 2 = joskus totta
 3 = en osaa sanoa,
 miten totta
 4 = usein totta
 5 = täysin totta

ODOTUS

TODELLISUUS

1	2	3	4	5	TILA JA OPETUSVÄLINEET	1	2	3	4	5
					11. Lukiopetusluokka on asianmukainen opetustila.					
					12. Lukiopetustila on rauhallinen ja viihtyisä.					
					13. Lukiopettaja laatii tai muokkaa käyttämänsä opetusmateriaalin itse.					
					14. Lukiopettajan käyttämä opetusmateriaali on motivoivaa.					
					15. Tietotekniikkaa ja muita teknisiä apuvälineitä on saatavilla lukiopetuksen käyttöön.					
					16. Lukiopettaja osaa käyttää teknisiä apuvälineitä (esim. Lexia, Aleksis, tekstinkäsittely).					
					17. Lukiopettaja käyttää opetuksen apuna teknisiä laitteita ja opetusohjelmia (esim. Lexia, Aleksis, tekstinkäsittely).					
					18. Muu opetustilaan tai välineisiin liittyvä seikka, mikä					

1	2	3	4	5	HENKILÖSTÖ JA YHTEISTYÖ	1	2	3	4	5
					19. Lukiopettajalla on riittävä koulutus.					
					20. Lukiopettajalla on tarpeeksi kokemusta.					
					21. Lukiopettaja on innostunut työstään.					
					22. Lukiopettaja on kiinnostunut oppilaansa edistymisestä.					
					23. Lukiopettaja on tarvittaessa yhteydessä oppilaan huoltajaan.					
					24. Koulussa on riittävästi erityisopettajia.					
					25. Keskustelemme lukiopettajan kanssa säännöllisesti oppilaidemme tarpeista.					
					26. Seuraamme lukiopettajan kanssa toistemme oppitunteja.					
					27. Koulun johtajalla on riittävästi tietoa lukiopetuksesta.					
					28. Koulun johtajalla on myönteinen asenne lukiopetukseen.					
					29. Lukiopettaja tekee yhteistyötä koulun muiden erityisopettajien kanssa.					
					30. Lukiopettaja tekee yhteistyötä muiden koulujen lukiopettajien kanssa.					
					31. Muu henkilöstöön ja yhteistyöhön liittyvä seikka, mikä					

LIITE 3. Huoltajan lähete ja kyselylomake

Jyväskylän yliopisto
Erityispedagogiikan laitos
Pitkäkatu 1 C
40351 JYVÄSKYLÄ

Hyvä huoltaja,

19. helmikuuta 2002

Olen erityisopettajaopiskelija Jyväskylän yliopistosta. Teen pro gradu –tutkimusta aiheenani lukemis- ja kirjoittamisopetuksen laatu. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mitkä tekijät muodostavat laadukkaan lukiopetuksen. Tutkimuksessa käytetään monitahoarviointia, jossa lukiopettajana toimiva erityisopettaja, luokanopettaja sekä lukioppilas ja tämän huoltaja arvioivat käsityksiään ja kokemuksiaan lukiopetuksesta.

Toivon sinun vastaavan oheiseen kyselyyn (huoltajan versio). Siinä kartoitetaan huoltajan odotuksia hyvältä lukiopetukselta sekä kokemuksia lapsen saamasta lukiopetuksesta. Kuoressa on myös oppilaan täytettäväksi tarkoitettu lomake. Toivon sinun tarvittaessa auttavan lastasi sen täyttämässä. Palauta molemmat lomakkeet oheisessa kirjekuoressa lapsen mukana kouluun mahdollisimman pian. Sulje kuori, sillä vaikka lukiopettaja kerää kaikkien arviointiin osallistuneiden vastaukset, tiedot on tarkoitettu vain tutkijan käyttöön.

Saatu aineisto käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti eivätkä yksittäisten vastaajien tiedot tule missään esille. Mikäli sinulla on kysyttävää tutkimukseen liittyen, ota yhteyttä puh. XXX-XXXXXXX.

Osallistumisestasi kiittäen
Jyväskylässä, 19. helmikuuta 2002

Satu Koivumäki

Olen
nainen ___
mies ___

Ikä ___

Pyydän sinua täyttämään ensin oheisen kyselyn vasemmanpuoleisen sarakkeen sen mukaan, mitä seikkoja *pidät tärkeänä* lukiopetuksen onnistumiseksi. Jos mielestäsi lukiopetuksessa on erittäin tärkeää se, että opetus on yksilöllistä, merkitse rasti numeron viisi alapuolelle samalle riville väitteen 1 kanssa.

Täytä seuraavaksi oikeanpuoleinen sarake *kokemuksesi* mukaan. Jos käsityksesi lapsesi saamasta lukiopetuksesta on, että se on aina yksilöllistä, laita rasti oikeanpuoleiseen sarakkeeseen numeron viisi alle.

- 1 = ei lainkaan tärkeää
- 2 = hiukan tärkeää
- 3 = en osaa sanoa, miten tärkeää
- 4 = melko tärkeää
- 5 = erittäin tärkeää

- 1 = ei koskaan totta
- 2 = joskus totta
- 3 = en osaa sanoa, miten totta
- 4 = usein totta
- 5 = täysin totta

ODOTUS

TODELLISUUS

1	2	3	4	5	LUKIOPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN	1	2	3	4	5
					1. Lukiopetus on yksilöllistä.					
					2. Lapseni lukitaitojen kehittymistä seurataan järjestelmällisesti.					
					3. Lukiopetustunti/-tunnit on/ovat lapselleni sopivaan aikaan.					
					4. Lapseni ei jää lukiopetuksen vuoksi ilman luokassa annettavaa opetusta.					
					5. Lukiopetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan.					
					6. Lukiopetusta on riittävästi.					
					7. Lukitunti käytetään ainoastaan lukiasioiden opiskeluun.					
					8. Lukiopetusryhmässä on sopiva määrä oppilaita.					
					9. Kaikilla lukiopetusryhmän oppilailta on samankaltaisia oppimisvaikeuksia.					
					10. Muu opetusjärjestelyihin liittyvä seikka, mikä _____					

1 = ei lainkaan tärkeää
 2 = hiukan tärkeää
 3 = en osaa sanoa,
 miten tärkeää
 4 = melko tärkeää
 5 = erittäin tärkeää

1 = ei koskaan totta
 2 = joskus totta
 3 = en osaa sanoa,
 miten totta
 4 = usein totta
 5 = täysin totta

ODOTUS

TODELLISUUS

1	2	3	4	5	TILA JA OPETUSVÄLINEET	1	2	3	4	5
					11. Lukiopetusluokka on asianmukainen opetustila.					
					12. Lukiopetustila on rauhallinen ja viihtyisä.					
					13. Lukiopettaja laatii tai muokkaa käyttämänsä opetusmateriaalin itse.					
					14. Lukiopettajan käyttämä opetusmateriaali on motivoivaa.					
					15. Tietotekniikkaa ja muita teknisiä apuvälineitä on saatavilla lukiopetuksen käyttöön.					
					16. Lukiopettaja osaa käyttää teknisiä apuvälineitä (esim. Lexia, Aleksis, tekstinkäsittely).					
					17. Lukiopettaja käyttää opetuksen apuna teknisiä laitteita ja opetusohjelmia (esim. Lexia, Aleksis, tekstinkäsittely).					
					18. Muu tilaan tai välineisiin liittyvä seikka, mikä _____					

1	2	3	4	5	HENKILÖSTÖ JA YHTEISTYÖ	1	2	3	4	5
					19. Lukiopettajalla on riittävä koulutus.					
					20. Lukiopettajalla on tarpeeksi kokemusta.					
					21. Lukiopettaja on innostunut työstään.					
					22. Lukiopettaja on kiinnostunut lapseni edistymisestä.					
					23. Lukiopettaja on tarvittaessa yhteydessä oppilaan huoltajaan.					
					24. Koulussa on riittävästi erityisopettajia.					
					25. Lukiopettaja ja luokanopettaja keskustelevat säännöllisesti oppilaan tarpeista.					
					26. Lukiopettaja ja luokanopettaja seuraavat toistensa oppitunteja.					
					27. Koulun johtajalla on riittävästi tietoa lukiopetuksesta.					
					28. Koulun johtajalla on myönteinen asenne lukiopetukseen.					
					29. Lukiopettaja tekee yhteistyötä koulun muiden erityisopettajien kanssa.					
					30. Lukiopettaja tekee yhteistyötä muiden koulujen lukiopettajien kanssa.					

					31. Muu henkilöstöön ja yhteistyöhön liittyvä seikka, mikä					
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

1 = ei lainkaan tärkeää
 2 = hiukan tärkeää
 3 = en osaa sanoa,
 miten tärkeää
 4 = melko tärkeää
 5 = erittäin tärkeää

1 = ei koskaan totta
 2 = joskus totta
 3 = en osaa sanoa,
 miten totta
 4 = usein totta
 5 = täysin totta

ODOTUS

TODELLISUUS

1	2	3	4	5	KOULUVIIHTYVYYS JA OPPIMISTULOKSET	1	2	3	4	5
					32. Lapseni käy mielellään lukiopetuksessa.					
					33. Lapseni haluaa tehdä parhaansa lukiopetuksessa.					
					34. Lapseni arvostaa lukiopettajaa.					
					35. Lapseni tuntee olevansa hyväksytty luokkatovereidensa keskuudessa.					
					36. Lastani ei kiusata lukiopetuksessa käynnin johdosta.					
					37. Muu viihtyvyyteen liittyvä seikka, mikä					
					38. Lukiopetuksen vastuulla on, että lapseni koulumenestys on yhtä hyvä kuin muilla oppilailla.					
					39. Lapseni käy lukiopetuksessa oppiakseen sujuvan lukutaidon.					
					40. Lapseni käy lukiopetuksessa, jotta hänen kirjoituksensa olisi virheetöntä.					
					41. Lukiopetuksen tavoitteena on, että lapsi nauttisi lukemisesta.					
					42. Muu oppimistuloksiin liittyvä seikka, mikä					

Kerro vielä lisäksi, mitä tiedät lapsesi lukiopetuksesta.

	Kyllä	Ei
Tiesin lapseni saavan lukiopetusta.		
Olen keskustellut lapseni lukiopettajan kanssa.		
Olen tavannut lapseni lukiopettajan.		
Olen nähnyt lapseni lukiopetustilan.		
Olen seurannut lapseni lukiopetusta.		
Olen keskustellut lapseni kanssa lukiopetuksesta.		

KIITOS VASTAAMISESTA!

Mikäli haluat kommentoida jotakin tähän kyselyyn tai yleensä lukiopetuksen laatuun liittyvää, voit kirjoittaa tähän ja jatkaa tarvittaessa kääntöpuolelle.

LIITE 4. Oppilaan kyselylomake

LUKIOPETUKSEN LAADUN ARVIOINTI

Oppilas

Olen

tyttö ___

poika ___

Ikä: ___ vuotta

Lukiryhmässäni käy yleensä ___ (kuinka monta) oppilasta.

- Keskity ajattelemaan lukiopetusta, jossa sinä käyt. Lue ensin väittämä. Täytä ruudukko kuten vastaisit kysymykseen: *"Onko väite totta minun lukiopetuksessani?"*

1 = ei koskaan totta, 2 = joskus totta, 3 = en osaa sanoa miten totta, 4 = useimmiten totta ja 5 = täysin totta

- Jos et ymmärrä ohjeita tai jotakin kysymystä, pyydä apua aikuiselta.

1 = ei koskaan totta
2 = joskus totta
3 = en osaa sanoa,
miten totta
4 = usein totta
5 = täysin totta

LUKIOPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN	1	2	3	4	5
1. Lukiopetuksessa saan yksilöllistä opetusta.					
2. Lukitunti on minulle sopivaan aikaan.					
3. En jää ilman luokassa annettavaa opetusta.					
4. Lukiopetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan.					
5. Saan riittävästi lukiopetusta.					
6. Lukitunti käytetään ainoastaan lukiasioiden opiskeluun.					
7. Lukiopetusryhmässä on sopiva määrä oppilaita.					

TILA JA OPETUSVÄLINEET	1	2	3	4	5
8. Lukiopetustila on rauhallinen ja viihtyisä.					
9. Lukiopettaja suunnittelee tehtävät vain minua varten.					
10. Lukiopetustehtävät ovat kiinnostavia.					
11. Lukiopetuksessa käytetään myös tietokonetta ja muita laitteita.					

1 = ei koskaan totta
 2 = joskus totta
 3 = en osaa sanoa,
 miten totta
 4 = usein totta
 5 = täysin totta

HENKILÖSTÖ JA YHTEISTYÖ	1	2	3	4	5
12. Lukiopettaja on kiinnostunut minun oppimisestani.					
13. Oma opettajani kertoo lukiopettajalle, miten teen työtä omassa luokassani.					
14. Lukiopettaja käy välillä auttamassa omassa luokassani.					

KOULUVIIHTYVYYS JA OPPIMISTULOKSET	1	2	3	4	5
15. Käyn mielelläni lukiopetuksessa.					
16. Yritän parastani lukiopetuksessa.					
17. Lukiopettaja osaa auttaa minua.					
18. Minulla on kavereita omalla luokallani.					
19. Minua ei kiusata lukiopetuksessa käymisestä.					
20. Käyn lukiopetuksessa oppiakseni lukemaan sujuvasti.					
21. Käyn lukiopetuksessa, jotta kirjoitukseni olisi virheetöntä.					
22. Lukiopetus vaikuttaa siihen, nautinko aikuisena lukemisesta.					

Kiitos vastaamisesta!

Jos haluat, voit kirjoittaa tähän, millainen lukiopetus on sinusta hyvää.

LIITE 5. Erityisopettajien käsitys lukiopetuksen laadusta

LAATUTEKIJÄ	n	Odotus		Todellisuus		t	p
		\bar{x}	s	\bar{x}	s		
1. Opetus on yksilöllistä.	30	4,69	0,64	3,93	0,98	5,11	***
2. Oppilaan lukitaitojen kehittymistä seurataan järjestelmällisesti.	29	4,81	0,40	4,31	0,66	4,52	***
3. Lukitunnit ovat oppilaalle sopivaan aikaan.	30	4,65	0,49	3,77	1,07	4,26	***
4. Oppilas ei jää lukiopetuksen vuoksi ilman luokassa annettavaa opetusta.	23	3,72	1,25	2,84	1,28	2,34	*
5. Lukiopetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan.	23	1,92	0,91	2,21	0,92	-1,81	n.s.
6. Lukiopetusta on riittävästi.	28	4,87	0,34	2,39	1,37	8,97	***
7. Lukitunti käytetään ainoastaan lukiasioiden opiskeluun.	26	3,86	1,08	3,73	0,94	1,00	n.s.
8. Lukiopetusryhmässä on sopiva määrä oppilaita.	29	4,83	0,38	3,69	1,04	5,16	***
9. Kaikilla lukiopetusryhmän oppilailta on samankaltaisia oppimisvaikeuksia.	27	3,61	1,20	3,03	1,45	1,82	n.s.
11. Lukiopetusluokka on asianmukainen opetustila.	29	4,90	0,30	3,66	1,45	4,59	***
12. Lukiopetustila on rauhallinen ja viihtyisä.	28	4,84	0,73	3,32	1,47	6,01	***
13. Laadin tai muokkaan käyttämäni opetusmateriaalin itse.	28	3,75	1,11	3,60	1,04	1,00	n.s.
14. Käyttämäni opetusmateriaali on motivoivaa.	27	4,71	0,46	4,04	0,52	5,86	***
15. Tietotekniikkaa ja muita teknisiä apuvälineitä on saatavilla lukiopetuksen käyttöön.	29	4,50	0,82	4,03	1,32	2,51	*
16. Osaan käyttää teknisiä apuvälineitä.	28	4,71	0,46	4,38	0,94	1,80	n.s.
17. Käytän opetuksen apuna teknisiä laitteita ja opetusohjelmia.	28	4,21	1,01	4,14	1,21	0,38	n.s.
19. Minulla on riittävä koulutus.	29	4,81	0,60	4,28	1,03	3,36	**
20. Minulla on tarpeeksi kokemusta.	30	4,68	0,65	4,27	1,11	2,35	*
21. Olen innostunut työstäni.	30	4,81	0,75	4,40	0,81	4,39	***
22. Olen kiinnostunut oppilaani edistymisestä.	31	4,87	0,34	4,71	0,46	1,97	*
23. Olen tarvittaessa yhteydessä oppilaan huoltajaan.	29	4,84	0,37	4,55	0,69	2,81	**
24. Koulussa on riittävästi erityisopettajia.	30	4,81	0,60	2,30	1,51	9,64	***
25. Keskustelen luokanopettajan kanssa säännöllisesti oppilaamme tarpeista.	30	4,81	0,40	4,47	0,51	3,80	***
26. Seuraamme luokanopettajan kanssa toistemme oppitunteja.	26	3,15	1,49	1,83	0,75	4,76	***
27. Koulun johtajalla on riittävästi tietoa lukiopetuksesta.	20	4,20	1,00	2,81	1,33	3,85	***
28. Koulun johtajalla on myönteinen asenne lukiopetukseen.	29	4,84	0,37	3,86	1,16	4,40	***
29. Teen yhteistyötä koulun muiden erityisopettajien kanssa.	23	4,64	0,68	3,17	1,59	4,49	***

30. Teen yhteistyötä muiden koulujen erityisopettajien kanssa.	24	4,42	0,86	2,92	1,49	5,14	***
32. Oppilas tulee mielellään lukiopetukseen.	29	4,59	0,67	3,97	0,63	6,38	***
33. Oppilas haluaa tehdä parhaansa lukiopetuksessa.	25	4,71	0,46	4,08	0,57	5,62	***
34. Oppilas arvostaa lukiopettajaa.	25	4,39	0,67	4,08	0,57	3,16	**
35. Oppilas tuntee olevansa hyväksytty luokkatovereidensa keskuudessa.	29	4,77	0,43	3,93	0,75	4,80	***
36. Oppilasta ei kiusata lukiopetuksessa käynnin johdosta.	28	4,90	0,30	4,43	0,50	4,26	***
38. Lukiopetuksen vastuulla on, että oppilaan koulumenestys on yhtä hyvä kuin muilla oppilailla.	22	3,20	1,32	2,73	1,12	1,62	n.s.
39. Oppilas käy lukiopetuksessa oppiakseen sujuvan lukutaidon.	28	4,45	0,69	4,04	1,07	2,46	*
40. Oppilas käy lukiopetuksessa, jotta hänen kirjoituksensa olisi virheetöntä.	27	4,45	0,69	3,93	1,12	2,74	**
41. Lukiopetuksen tavoitteena on, että oppilas nauttisi lukemisesta.	27	4,58	0,81	4,26	0,94	2,50	*

*** = $p \leq 0,001$ ** = $0,001 < p \leq 0,01$ * = $0,01 < p \leq 0,05$

LIITE 6. Luokanopettajien käsitys lukiopetuksen laadusta

LAATUTEKIJÄ	n	Odotus		Todellisuus		t	p
		\bar{x}	s	\bar{x}	s		
1. Opetus on yksilöllistä.	26	4,70	0,47	4,15	0,77	3,26	**
2. Oppilaan lukitaitojen kehittymistä seurataan järjestelmällisesti.	24	4,85	0,37	4,28	0,68	4,30	***
3. Lukitunnit ovat oppilaalle sopivaan aikaan.	22	4,39	0,89	4,20	0,82	1,00	n.s.
4. Oppilas ei jää lukiopetuksen vuoksi ilman luokassa annettavaa opetusta.	24	3,92	1,19	3,56	1,19	0,65	n.s.
5. Lukiopetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan.	22	2,54	1,50	2,52	1,19	0,53	n.s.
6. Lukiopetusta on riittävästi.	21	4,89	0,31	2,29	1,31	8,19	***
7. Lukitunti käytetään ainoastaan lukiasioiden opiskeluun.	19	3,26	1,74	3,64	1,09	-1,37	n.s.
8. Lukiopetusryhmässä on sopiva määrä oppilaita.	22	4,74	0,45	4,17	0,98	2,63	*
9. Kaikilla lukiopetusryhmän oppilailta on samankaltaisia oppimisvaikeuksia.	18	3,61	1,16	3,62	1,24	-0,14	n.s.
11. Lukiopetusluokka on asianmukainen opetustila.	26	4,27	1,19	4,07	1,30	0,54	n.s.
12. Lukiopetustila on rauhallinen ja viihtyisä.	24	4,77	0,43	4,12	1,17	3,09	**
13. Lukiopettaja laatii tai muokkaa käyttämänsä opetusmateriaalin itse.	11	3,74	1,28	3,86	1,10	0,80	n.s.
14. Lukiopettajan käyttämä opetusmateriaali on motivoivaa.	19	4,77	0,43	4,21	0,71	4,15	***
15. Tietotekniikkaa ja muita teknisiä apuvälineitä on saatavilla lukiopetuksen käyttöön.	23	4,38	0,71	4,29	1,00	0,15	n.s.
16. Lukiopettaja osaa käyttää teknisiä apuvälineitä.	21	4,58	0,72	4,50	0,74	0,00	n.s.
17. Lukiopettaja käyttää opetuksen apuna teknisiä laitteita ja opetusohjelmia.	18	4,17	1,09	4,50	0,95	-0,52	n.s.
19. Lukiopettajalla on riittävä koulutus.	24	4,89	0,32	4,79	0,83	0,94	n.s.
20. Lukiopettajalla on tarpeeksi kokemusta.	22	4,36	0,99	4,58	0,88	0,49	n.s.
21. Lukiopettaja on innostunut työstään.	24	4,81	0,40	4,75	0,44	0,81	n.s.
22. Lukiopettaja on kiinnostunut lapseni edistymisestä.	24	4,78	0,42	4,79	0,41	0,56	n.s.
23. Lukiopettaja on tarvittaessa yhteydessä oppilaan huoltajaan.	23	4,81	0,40	4,42	0,88	2,32	*
24. Koulussa on riittävästi erityisopettajia.	21	4,77	0,43	2,43	1,43	6,85	***
25. Keskustelen lukiopettajan kanssa säännöllisesti oppilaamme tarpeista.	24	4,58	0,50	4,04	1,02	2,60	**
26. Seuraamme lukiopettajan kanssa toistemme oppitunteja.	17	2,90	1,45	1,52	0,73	2,91	**
27. Koulun johtajalla on riittävästi tietoa lukiopetuksesta.	12	4,18	0,85	3,77	1,09	1,03	n.s.

28. Koulun johtajalla on myönteinen asenne lukiopetukseen.	23	4,74	0,45	4,30	0,70	2,23	*
29. Lukiopettaja tekee yhteistyötä koulun muiden erityisopettajien kanssa.	16	4,45	0,74	3,59	1,42	2,78	**
30. Lukiopettaja tekee yhteistyötä muiden koulujen erityisopettajien kanssa.	16	4,19	1,03	4,24	0,75	1,43	n.s.
32. Oppilas tulee mielellään lukiopetukseen.	23	4,56	0,51	4,30	0,70	1,90	n.s.
33. Oppilas haluaa tehdä parhaansa lukiopetuksessa.	18	4,74	0,45	4,17	0,71	3,00	**
34. Oppilas arvostaa lukiopettajaa.	24	4,74	0,45	4,46	0,51	3,01	**
35. Oppilas tuntee olevansa hyväksytty luokkatovereidensa keskuudessa.	23	4,93	0,27	4,48	0,73	3,53	**
36. Oppilasta ei kiusata lukiopetuksessa käynnin johdosta.	26	4,96	0,19	4,46	0,71	3,60	***
38. Lukiopetuksen vastuulla on, että oppilaan koulumenestys on yhtä hyvä kuin muilla oppilailta.	18	2,24	1,34	1,90	1,17	0,67	n.s.
39. Oppilas käy lukiopetuksessa oppiakseen sujuvan lukutaidon.	20	4,33	0,48	3,65	1,04	3,39	**
40. Oppilas käy lukiopetuksessa, jotta hänen kirjoituksensa olisi virheetöntä.	19	4,05	0,97	3,90	1,07	1,18	n.s.
41. Lukiopetuksen tavoitteena on, että oppilas nauttisi lukemisesta.	20	4,30	0,88	4,09	0,97	0,56	n.s.

*** = $p \leq 0,001$ ** = $0,001 < p \leq 0,01$ * = $0,01 < p \leq 0,05$

LIITE 7. Oppilaan huoltajien käsitys lukioetuksen laadusta

LAATUTEKIJÄ	n	Odotus		Todellisuus		t	p
		\bar{x}	s	\bar{x}	s		
1. Lukioetus on yksilöllistä.	19	4,69	0,47	4,26	0,45	4,47	***
2. Lapseni lukitaitojen kehittymistä seurataan järjestelmällisesti.	21	4,85	0,37	4,38	0,74	2,91	**
3. Lukitunnit ovat lapselleni sopivaan aikaan.	14	4,57	0,51	3,93	1,28	1,72	n.s.
4. Lapseni ei jää lukioetuksen vuoksi ilman luokassa annettavaa opetusta.	17	4,54	0,72	3,12	1,41	4,07	***
5. Lukioetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan.	6	3,50	1,42	3,43	1,72	0,00	n.s.
6. Lukioetusta on riittävästi.	19	4,85	0,37	3,53	1,39	4,08	***
7. Lukitunti käytetään ainoastaan lukiasioiden opiskeluun.	9	4,38	0,92	4,36	0,50	-1,0	n.s.
8. Lukioetusryhmässä on sopiva määrä oppilaita.	16	4,80	0,41	4,69	0,48	2,23	*
9. Kaikilla lukioetusryhmän oppilailla on samankaltaisia oppimisvaikeuksia.	4	3,78	1,22	4,20	1,30	-0,39	n.s.
11. Lukioetusluokka on asianmukainen opetustila.	18	4,69	0,47	4,44	0,98	1,28	n.s.
12. Lukioetustila on rauhallinen ja viihtyisä.	20	4,88	0,33	4,45	0,76	2,93	**
13. Lukioettaja laatii tai muokkaa käyttämänsä opetusmateriaalin itse.	7	4,18	1,13	4,78	0,44	-1,00	n.s.
14. Lukioettajan käyttämä opetusmateriaali on motivoivaa.	17	4,85	0,37	4,12	0,70	3,77	**
15. Tietotekniikkaa ja muita teknisiä apuvälineitä on saatavilla lukioetuksen käyttöön.	15	4,17	1,20	4,40	0,83	-0,19	n.s.
16. Lukioettaja osaa käyttää teknisiä apuvälineitä.	10	4,14	1,15	4,80	0,42	-1,46	n.s.
17. Lukioettaja käyttää opetuksen apuna teknisiä laitteita ja opetusohjelmia.	10	3,84	1,34	4,70	0,48	-0,42	n.s.
19. Lukioettajalla on riittävä koulutus.	19	4,92	0,28	4,95	0,23	0,00	n.s.
20. Lukioettajalla on tarpeeksi kokemusta.	20	4,81	0,40	4,85	0,37	0,00	n.s.
21. Lukioettaja on innostunut työstään.	19	4,88	0,33	4,79	0,42	1,37	n.s.
22. Lukioettaja on kiinnostunut lapseni edistymisestä.	22	4,96	0,20	4,59	0,73	2,61	*
23. Lukioettaja on tarvittaessa yhteydessä oppilaan huoltajaan.	24	4,85	0,37	3,83	1,63	3,36	**
24. Koulussa on riittävästi erityisopettajia.	16	4,69	0,84	3,00	1,63	4,39	***
25. Lukioettaja ja luokanopettaja keskustelevat säännöllisesti oppilaan tarpeista.	13	4,80	0,41	4,08	1,26	2,54	*
26. Lukioettaja ja luokanopettaja seuraavat toistensa oppitunteja.	5	3,79	1,18	3,20	2,05	1,63	n.s.
27. Koulun johtajalla on riittävästi tietoa lukioetuksesta.	6	4,55	0,51	4,67	0,52	0,00	n.s.
28. Koulun johtajalla on myönteinen							

asenne lukiopetukseen.	12	4,76	0,44	4,58	0,51	1,77	n.s.
29. Lukiopettaja tekee yhteistyötä koulun muiden erityisopettajien kanssa.	4	4,55	0,94	4,80	0,45		1)
30. Lukiopettaja tekee yhteistyötä muiden koulujen erityisopettajien kanssa.	5	4,56	0,51	4,83	0,41		1)
32. Lapseni käy mielellään lukiopetuksessa.	25	4,76	0,44	4,38	0,98	2,00	n.s.
33. Lapseni haluaa tehdä parhaansa lukiopetuksessa.	25	4,73	0,45	4,64	0,70	0,72	n.s.
34. Lapseni arvostaa lukiopettajaa.	22	4,65	0,49	4,68	0,48	0,43	n.s.
35. Lapseni tuntee olevansa hyväksytty luokkatovereidensa keskuudessa.	22	4,88	0,33	4,43	0,90	2,21	*
36. Lastani ei kiusata lukiopetuksessa käynnin johdosta.	24	4,96	0,20	4,58	0,72	2,58	*
38. Lukiopetuksen vastuulla on, että lapseni koulumenestys on yhtä hyvä kuin muilla oppilailla.	11	3,45	1,61	3,08	1,56	1,93	n.s.
39. Lapseni käy lukiopetuksessa oppiakseen sujuvan lukutaidon.	24	4,76	0,44	4,50	0,51	2,76	*
40. Lapseni käy lukiopetuksessa, jotta hänen kirjoituksensa olisi virheetöntä.	24	4,83	0,38	4,35	0,98	2,14	*
41. Lukiopetuksen tavoitteena on, että lapsi nauttisi lukemisesta.	20	4,72	0,46	4,45	0,76	1,31	n.s.

*** = $p \leq 0,001$ ** = $0,001 < p \leq 0,01$ * = $0,01 < p \leq 0,05$

1) T-testiä ei voi tehdä, koska eron keskivirhe on 0.

LIITE 8. Erityisopettajien ja luokanopettajien lukiopetusodotusten erot

LAATUTEKIJÄ	n	Erityis- opettajat		Luokan- opettajat		t	p
		\bar{x}	s	\bar{x}	s		
1. Lukiopetus on yksilöllistä.	27	4,63	0,69	4,70	0,47	0,46	n.s.
2. Oppilaan lukitaitojen kehittymistä seurataan järjestelmällisesti.	26	4,85	0,37	4,85	0,37	0,00	n.s.
3. Lukitunnit ovat oppilaalle sopivaan aikaan.	23	4,65	0,49	4,39	0,89	1,29	n.s.
4. Oppilas ei jää lukiopetuksen vuoksi ilman luokassa annettavaa opetusta.	23	3,70	1,22	3,91	1,24	0,61	n.s.
5. Lukiopetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan.	20	1,90	0,85	2,60	1,57	1,65	n.s.
6. Lukiopetusta on riittävästi.	27	4,89	0,32	4,89	0,32	0,00	n.s.
7. Lukitunti käytetään ainoastaan lukiasioiden opiskeluun.	20	4,05	1,00	3,45	1,70	1,45	n.s.
8. Lukiopetusryhmässä on sopiva määrä oppilaita.	26	4,85	0,37	4,73	0,45	1,00	n.s.
9. Kaikilla lukiopetusryhmän oppilailta on samankaltaisia oppimisvaikeuksia.	20	3,55	1,10	3,50	1,19	0,16	n.s.
11. Lukiopetusluokka on asianmukainen opetustila.	25	4,92	0,28	4,24	1,20	2,72	*
12. Lukiopetustila on rauhallinen ja viihtyisä.	25	5,00	0,00	4,76	0,44	2,75	*
13. Lukiopettaja laatii tai muokkaa käyttämänsä opetusmateriaalin itse.	17	3,82	0,95	3,71	1,36	0,38	n.s.
14. Lukiopettajan käyttämä opetusmateriaali on motivoivaa.	25	4,76	0,44	4,80	0,41	0,32	n.s.
15. Tietotekniikkaa ja muita teknisiä apuvälineitä on saatavilla lukiopetuksen käyttöön.	22	4,68	0,48	4,36	0,73	1,91	n.s.
16. Lukiopettaja osaa käyttää teknisiä apuvälineitä.	21	4,76	0,44	4,62	0,74	0,90	n.s.
17. Lukiopettaja käyttää opetuksen apuna teknisiä laitteita ja opetusohjelmia.	22	4,27	1,03	4,18	1,14	0,32	n.s.
19. Lukiopettajalla on riittävä koulutus.	26	4,85	0,61	4,88	0,33	0,29	n.s.
20. Lukiopettajalla on tarpeeksi kokemusta.	24	4,71	0,69	4,33	1,01	1,51	n.s.
21. Lukiopettaja on innostunut työstään.	26	4,81	0,80	4,81	0,40	0,00	n.s.
22. Lukiopettaja on kiinnostunut oppilaan edistymisestä.	26	4,92	0,27	4,77	0,43	2,13	*
23. Lukiopettaja on tarvittaessa yhteydessä oppilaan huoltajaan.	25	4,92	0,28	4,80	0,41	1,36	n.s.
24. Koulussa on riittävästi erityisopettajia.	26	4,92	0,27	4,77	0,43	1,69	n.s.
25. Lukiopettaja ja luokanopettaja keskustelevat säännöllisesti oppilaan tarpeista.	25	4,88	0,33	4,60	0,50	2,58	*
26. Lukiopettaja ja luokanopettaja seuraavat toistensa oppitunteja.	19	3,21	1,58	3,05	1,43	0,37	n.s.
27. Koulun johtajalla on riittävästi tietoa lukiopetuksesta.	20	4,25	1,07	4,15	0,88	0,33	n.s.
28. Koulun johtajalla on myönteinen							

asenne lukiopetukseen.	26	4,92	0,27	4,73	0,45	1,99	n.s.
29. Lukiopettaja tekee yhteistyötä koulun muiden erityisopettajien kanssa.	20	4,80	0,41	4,45	0,76	1,92	n.s.
30. Lukiopettaja tekee yhteistyötä muiden koulujen erityisopettajien kanssa.	18	4,56	0,78	4,22	1,11	1,45	n.s.
32. Oppilas käy mielellään lukiopetuksessa.	27	4,59	0,69	4,56	0,51	0,25	n.s.
33. Oppilas haluaa tehdä parhaansa lukiopetuksessa.	26	4,73	0,45	4,73	0,45	0,00	n.s.
34. Oppilas arvostaa lukiopettajaa.	27	4,37	0,69	4,74	0,45	2,29	*
35. Oppilas tuntee olevansa hyväksytty luokkatovereidensa keskuudessa.	27	4,78	0,42	4,93	0,27	1,44	n.s.
36. Oppilasta ei kiusata lukiopetuksessa käynnin johdosta.	27	4,93	0,27	4,96	0,19	0,57	n.s.
38. Lukiopetuksen vastuulla on, että oppilaan koulumenestys on yhtä hyvä kuin muilla oppilailta.	18	3,17	1,38	2,11	1,28	3,21	**
39. Oppilas käy lukiopetuksessa oppiakseen sujuvan lukutaidon.	22	4,59	0,50	4,36	0,49	1,41	n.s.
40. Oppilas käy lukiopetuksessa, jotta hänen kirjoituksensa olisi virheetöntä.	18	4,50	0,79	4,00	1,03	1,58	n.s.
41. Lukiopetuksen tavoitteena on, että oppilas nauttisi lukemisesta.	22	4,82	0,66	4,27	0,88	2,16	*

** = 0,001 < p ≤ 0,01 * = 0,01 < p ≤ 0,05

LIITE 9. Erityisopettajien ja huoltajien lukioetusodotusten erot

LAATUTEKIJÄ	n	Erityis- opettajat		Oppilaan huoltajat		t	p
		\bar{x}	s	\bar{x}	s		
1. Lukioetus on yksilöllistä.	26	4,62	0,70	4,69	0,47	0,57	n.s.
2. Oppilaan lukitaitojen kehittymistä seurataan järjestelmällisesti.	26	4,85	0,37	4,85	0,37	0,00	n.s.
3. Lukitunnit ovat oppilaalle sopivaan aikaan.	20	4,75	0,44	4,60	0,50	1,00	n.s.
4. Oppilas ei jää lukioetuksen vuoksi ilman luokassa annettavaa opetusta.	21	3,95	1,20	4,52	0,75	1,87	n.s.
5. Lukioetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan.	14	1,86	1,03	3,43	1,34	4,38	**
6. Lukioetusta on riittävästi.	25	4,92	0,28	4,84	0,37	0,81	n.s.
7. Lukitunti käytetään ainoastaan lukiasioiden opiskeluun.	19	3,89	1,10	4,32	0,95	1,19	n.s.
8. Lukioetusryhmässä on sopiva määrä oppilaita.	23	4,83	0,39	4,83	0,39	0,00	n.s.
9. Kaikilla lukioetusryhmän oppilailta on samankaltaisia oppimisvaikeuksia.	17	3,24	1,39	3,76	1,25	1,23	n.s.
11. Lukioetusluokka on asianmukainen opetustila.	25	4,92	0,28	4,72	0,46	1,73	n.s.
12. Lukioetustila on rauhallinen ja viihtyisä.	25	5,00	0,00	4,88	0,33	1,80	n.s.
13. Lukioetuttaja laatii tai muokkaa käyttämänsä opetusmateriaalin itse.	15	3,80	1,01	4,33	1,05	1,33	n.s.
14. Lukioetuttajan käyttämä opetusmateriaali on motivoivaa.	25	4,76	0,44	4,88	0,33	1,00	n.s.
15. Tietotekniikkaa ja muita teknisiä apuvälineitä on saatavilla lukioetuksen käyttöön.	22	4,50	0,74	4,23	1,15	1,18	n.s.
16. Lukioetuttaja osaa käyttää teknisiä apuvälineitä.	18	4,78	0,43	4,17	1,10	2,50	*
17. Lukioetuttaja käyttää opetuksen apuna teknisiä laitteita ja opetusohjelmia.	17	4,06	1,09	3,88	1,32	0,56	n.s.
19. Lukioetuttajalla on riittävä koulutus.	24	4,83	0,64	4,92	0,28	0,56	n.s.
20. Lukioetuttajalla on tarpeeksi kokemusta.	25	4,72	0,68	4,84	0,37	0,90	n.s.
21. Lukioetuttaja on innostunut työstään.	24	4,79	0,83	4,88	0,34	0,44	n.s.
22. Lukioetuttaja on kiinnostunut oppilaan edistymisestä.	25	4,92	0,28	4,96	0,20	0,56	n.s.
23. Lukioetuttaja on tarvittaessa yhteydessä oppilaan huoltajaan.	25	4,88	0,33	4,84	0,37	0,44	n.s.
24. Koulussa on riittävästi erityisopettajia.	25	4,92	0,28	4,68	0,85	1,29	n.s.
25. Lukioetuttaja ja luokanopettaja keskustelevat säännöllisesti oppilaan tarpeista.	24	4,83	0,38	4,79	0,41	0,37	n.s.
26. Lukioetuttaja ja luokanopettaja seuraavat toistensa oppitunteja.	17	3,12	1,54	3,94	1,03	1,77	n.s.
27. Koulun johtajalla on riittävästi tietoa lukioetuksesta.	20	4,10	1,02	4,55	0,51	2,13	*
28. Koulun johtajalla on myönteinen							

asenne lukiopetukseen.	24	4,92	0,28	4,75	0,44	1,69	n.s.
29. Lukiopettaja tekee yhteistyötä koulun muiden erityisopettajien kanssa.	19	4,84	0,37	4,53	0,96	1,24	n.s.
30. Lukiopettaja tekee yhteistyötä muiden koulujen erityisopettajien kanssa.	14	4,43	0,85	4,57	0,51	0,45	n.s.
32. Oppilas käy mielellään lukiopetuksessa.	25	4,60	0,71	4,76	0,44	1,07	n.s.
33. Oppilas haluaa tehdä parhaansa lukiopetuksessa.	25	4,72	0,46	4,76	0,44	0,32	n.s.
34. Oppilas arvostaa lukiopettajaa.	26	4,31	0,68	4,65	0,49	2,08	*
35. Oppilas tuntee olevansa hyväksytty luokkatovereidensa keskuudessa.	25	4,80	0,41	4,88	0,33	0,70	n.s.
36. Oppilasta ei kiusata lukiopetuksessa käynnin johdosta.	26	4,92	0,27	4,96	0,20	0,57	n.s.
38. Lukiopetuksen vastuulla on, että oppilaan koulumenestys on yhtä hyvä kuin muilla oppilailla.	15	3,27	1,44	3,60	1,68	0,67	n.s.
39. Oppilas käy lukiopetuksessa oppiakseen sujuvan lukutaidon.	23	4,48	0,73	4,78	0,42	1,90	n.s.
40. Oppilas käy lukiopetuksessa, jotta hänen kirjoituksensa olisi virheetöntä.	21	4,48	0,75	4,86	0,36	2,35	*
41. Lukiopetuksen tavoitteena on, että oppilas nauttisi lukemisesta.	24	4,67	0,70	4,71	0,46	0,27	n.s.

** = 0,001 < p ≤ 0,01 * = 0,01 < p ≤ 0,05

LIITE 10. Luokanopettajien ja huoltajien lukioetusodotusten erot

LAATUTEKIJÄ	n	Luokanopettajat		Oppilaan huoltajat		t	p
		\bar{x}	s	\bar{x}	s		
1. Lukioetus on yksilöllistä.	26	4,69	0,47	4,69	0,47	0,00	n.s.
2. Oppilaan lukitaitojen kehittymistä seurataan järjestelmällisesti.	24	4,83	0,38	4,83	0,38	0,00	n.s.
3. Lukitunnit ovat oppilaalle sopivaan aikaan.	18	4,33	0,97	4,61	0,50	1,09	n.s.
4. Oppilas ei jää lukioetuksen vuoksi ilman luokassa annettavaa opetusta.	21	3,95	1,20	4,52	0,75	2,16	*
5. Lukioetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan.	14	2,79	1,48	3,29	1,54	0,95	n.s.
6. Lukioetusta on riittävästi.	26	4,88	0,33	4,85	0,37	0,44	n.s.
7. Lukitunti käytetään ainoastaan lukiasioden opiskeluun.	17	3,18	1,70	4,24	0,97	2,07	n.s.
8. Lukioetusryhmässä on sopiva määrä oppilaita.	24	4,79	0,41	4,83	0,38	0,32	n.s.
9. Kaikilla lukioetusryhmän oppilailla on samankaltaisia oppimisvaikeuksia.	14	3,50	1,22	3,57	1,28	0,15	n.s.
11. Lukioetusluokka on asianmukainen opetustila.	24	4,38	1,01	4,71	0,46	1,31	n.s.
12. Lukioetustila on rauhallinen ja viihtyisä.	24	4,79	0,41	4,92	0,28	1,14	n.s.
13. Lukioetuttaja laatii tai muokkaa käyttämänsä opetusmateriaalin itse.	13	3,69	1,25	3,92	1,19	0,42	n.s.
14. Lukioetuttajan käyttämä opetusmateriaali on motivoivaa.	24	4,75	0,44	4,83	0,38	0,81	n.s.
15. Tietotekniikkaa ja muita teknisiä apuvälineitä on saatavilla lukioetuksen käyttöön.	21	4,38	0,74	4,14	1,28	0,75	n.s.
16. Lukioetuttaja osaa käyttää teknisiä apuvälineitä.	19	4,74	0,45	4,11	1,20	2,46	*
17. Lukioetuttaja käyttää opetuksen apuna teknisiä laitteita ja opetusohjelmia.	16	4,19	0,98	3,69	1,40	1,14	n.s.
19. Lukioetuttajalla on riittävä koulutus.	24	4,88	0,34	4,92	0,28	0,44	n.s.
20. Lukioetuttajalla on tarpeeksi kokemusta.	24	4,33	1,01	4,79	0,41	1,96	n.s.
21. Lukioetuttaja on innostunut työstään.	24	4,83	0,38	4,88	0,34	0,37	n.s.
22. Lukioetuttaja on kiinnostunut oppilaan edistymisestä.	25	4,80	0,41	4,96	0,20	1,69	n.s.
23. Lukioetuttaja on tarvittaessa yhteydessä oppilaan huoltajaan.	24	4,83	0,38	4,83	0,38	0,00	n.s.
24. Koulussa on riittävästi erityisopettajia.	24	4,79	0,41	4,71	0,86	0,41	n.s.
25. Lukioetuttaja ja luokanopettaja keskustelevat säännöllisesti oppilaan tarpeista.	23	4,61	0,50	4,83	0,39	2,01	n.s.
26. Lukioetuttaja ja luokanopettaja seuraavat toistensa oppitunteja.	15	3,20	1,37	3,80	1,01	1,12	n.s.
27. Koulun johtajalla on riittävästi tietoa lukioetuksesta.	17	4,06	0,90	4,47	0,51	1,44	n.s.
28. Koulun johtajalla on myönteinen							

asenne lukiopetukseen.	24	4,75	0,44	4,79	0,41	0,32	n.s.
29. Lukiopettaja tekee yhteistyötä koulun muiden erityisopettajien kanssa.	17	4,65	0,49	4,76	0,44	0,62	n.s.
30. Lukiopettaja tekee yhteistyötä muiden koulujen erityisopettajien kanssa.	13	4,00	1,22	4,54	0,52	1,39	n.s.
32. Oppilas käy mielellään lukiopetuksessa.	24	4,58	0,50	4,75	0,44	1,07	n.s.
33. Oppilas haluaa tehdä parhaansa lukiopetuksessa.	25	4,72	0,46	4,72	0,46	0,00	n.s.
34. Oppilas arvostaa lukiopettajaa.	25	4,72	0,46	4,64	0,49	0,56	n.s.
35. Oppilas tuntee olevansa hyväksytty luokkatovereidensa keskuudessa.	24	4,92	0,28	4,88	0,34	0,44	n.s.
36. Oppilasta ei kiusata lukiopetuksessa käynnin johdosta.	25	4,96	0,20	4,96	0,20	0,00	n.s.
38. Lukiopetuksen vastuulla on, että oppilaan koulumenestys on yhtä hyvä kuin muilla oppilailla.	15	2,33	1,29	3,60	1,55	2,17	*
39. Oppilas käy lukiopetuksessa oppiakseen sujuvan lukutaidon.	21	4,29	0,46	4,76	0,44	3,62	**
40. Oppilas käy lukiopetuksessa, jotta hänen kirjoituksensa olisi virheetöntä.	19	3,95	0,97	4,84	0,37	3,72	**
41. Lukiopetuksen tavoitteena on, että oppilas nauttisi lukemisesta.	20	4,20	0,89	4,70	0,47	2,12	*

** = 0,001 < p ≤ 0,01 * = 0,01 < p ≤ 0,05

LIITE 11. Erityisopettajien ja luokanopettajien lukiopetuskokemusten erot.

LAATUTEKIJÄ	n	Erityis- opettajat		Luokan- opettajat		t	p
		\bar{x}	s	\bar{x}	s		
1. Lukiopetus on yksilöllistä.	25	4,00	1,00	4,24	0,66	1,03	n.s.
2. Oppilaan lukitaitojen kehittymistä seurataan järjestelmällisesti.	24	4,38	0,49	4,29	0,69	0,52	n.s.
3. Lukitunnit ovat oppilaalle sopivaan aikaan.	24	3,88	0,95	4,21	0,83	1,78	n.s.
4. Oppilas ei jää lukiopetuksen vuoksi ilman luokassa annettavaa opetusta.	20	2,95	1,36	3,50	1,32	1,56	n.s.
5. Lukiopetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan.	21	2,10	0,89	2,57	1,21	1,45	n.s.
6. Lukiopetusta on riittävästi.	19	2,42	1,43	2,21	1,32	0,48	n.s.
7. Lukitunti käytetään ainoastaan lukiasioiden opiskeluun.	21	4,00	0,55	3,62	1,12	1,50	n.s.
8. Lukiopetusryhmässä on sopiva määrä oppilaita.	20	3,75	1,12	4,15	1,04	1,28	n.s.
9. Kaikilla lukiopetusryhmän oppilailla on samankaltaisia oppimisvaikeuksia.	21	3,24	1,26	3,62	1,24	1,03	n.s.
11. Lukiopetusluokka on asianmukainen opetustila.	25	3,88	1,36	4,00	1,32	0,42	n.s.
12. Lukiopetustila on rauhallinen ja viihtyisä.	21	3,57	1,43	3,95	1,20	0,98	n.s.
13. Lukiopettaja laatii tai muokkaa käyttämänsä opetusmateriaalin itse.	13	3,77	0,83	4,00	1,00	0,58	n.s.
14. Lukiopettajan käyttämä opetusmateriaali on motivoivaa.	15	4,13	0,35	4,20	0,77	0,25	n.s.
15. Tietotekniikkaa ja muita teknisiä apuvälineitä on saatavilla lukiopetuksen käyttöön.	22	4,45	0,91	4,45	0,74	0,00	n.s.
16. Lukiopettaja osaa käyttää teknisiä apuvälineitä.	20	4,55	0,76	4,55	0,76	0,00	n.s.
17. Lukiopettaja käyttää opetuksen apuna teknisiä laitteita ja opetusohjelmia.	18	4,56	0,78	4,67	0,77	0,80	n.s.
19. Lukiopettajalla on riittävä koulutus.	21	4,48	0,93	4,76	0,89	2,33	*
20. Lukiopettajalla on tarpeeksi kokemusta.	22	4,50	0,91	4,59	0,91	0,31	n.s.
21. Lukiopettaja on innostunut työstään.	23	4,35	0,88	4,74	0,45	2,23	*
22. Lukiopettaja on kiinnostunut oppilaan edistymisestä.	23	4,74	0,45	4,78	0,42	0,32	n.s.
23. Lukiopettaja on tarvittaessa yhteydessä oppilaan huoltajaan.	21	4,57	0,75	4,38	0,92	0,72	n.s.
24. Koulussa on riittävästi erityisopettajia.	15	2,47	1,64	2,62	1,39	0,52	n.s.
25. Lukiopettaja ja luokanopettaja keskustelevat säännöllisesti oppilaan tarpeista.	23	4,52	0,51	4,04	1,07	1,80	n.s.
26. Lukiopettaja ja luokanopettaja seuraavat toistensa oppitunteja.	22	1,82	0,85	1,50	0,74	1,50	n.s.
27. Koulun johtajalla on riittävästi tietoa lukiopetuksesta.	8	2,88	1,25	4,13	0,99	2,37	*
28. Koulun johtajalla on myönteinen							

asenne lukiopetukseen.	20	4,00	1,12	4,30	0,73	1,14	n.s.
29. Lukiopettaja tekee yhteistyötä koulun muiden erityisopettajien kanssa.	12	3,92	1,24	3,33	1,61	1,16	n.s.
30. Lukiopettaja tekee yhteistyötä muiden koulujen erityisopettajien kanssa.	13	3,08	1,44	4,23	0,83	3,09	**
32. Oppilas käy mielellään lukiopetuksessa.	22	3,95	0,72	4,32	0,72	1,78	n.s.
33. Oppilas haluaa tehdä parhaansa lukiopetuksessa.	15	4,00	0,65	4,27	0,46	1,74	n.s.
34. Oppilas arvostaa lukiopettajaa.	20	4,10	0,64	4,45	0,51	1,92	n.s.
35. Oppilas tuntee olevansa hyväksytty luokkatovereidensa keskuudessa.	21	3,90	0,89	4,52	0,75	2,35	*
36. Oppilasta ei kiusata lukiopetuksessa käynnin johdosta.	24	4,46	0,51	4,54	0,51	0,62	n.s.
38. Lukiopetuksen vastuulla on, että oppilaan koulumenestys on yhtä hyvä kuin muilla oppilailla.	14	2,93	1,14	1,79	1,05	3,30	**
39. Oppilas käy lukiopetuksessa oppiakseen sujuvan lukutaidon.	17	3,88	1,17	3,71	1,05	0,48	n.s.
40. Oppilas käy lukiopetuksessa, jotta hänen kirjoituksensa olisi virheetöntä.	17	3,71	1,21	4,06	0,90	0,87	n.s.
41. Lukiopetuksen tavoitteena on, että oppilas nauttisi lukemisesta.	19	4,21	1,08	4,16	0,90	0,18	n.s.

** = 0,001 < p ≤ 0,01 * = 0,01 < p ≤ 0,05

LIITE 12. Erityisopettajien ja huoltajien lukioetuskokemusten erot

LAATUTEKIJÄ	n	Erityis- opettajat		Oppilaan huoltajat		t p	
		\bar{x}	s	\bar{x}	s		
1. Lukioetus on yksilöllistä.	18	4,11	0,90	4,28	0,46	0,82	n.s.
2. Oppilaan lukitaitojen kehittymistä seurataan järjestelmällisesti.	19	4,42	0,51	4,37	0,76	0,29	n.s.
3. Lukitunnit ovat oppilaalle sopivaan aikaan.	14	3,93	0,92	3,93	1,33	0,00	n.s.
4. Oppilas ei jää lukioetuksen vuoksi ilman luokassa annettavaa opetusta.	12	2,42	1,24	2,83	1,47	0,86	n.s.
5. Lukioetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan.	7	1,86	0,38	3,43	1,72	2,56	*
6. Lukioetuusta on riittävästi.	16	2,25	1,29	3,63	1,36	2,96	**
7. Lukitunti käytetään ainoastaan lukiasioiden opiskeluun.	11	3,64	1,12	4,36	0,50	1,78	n.s.
8. Lukioetuksryhmässä on sopiva määrä oppilaita.	14	3,57	1,09	4,79	0,43	4,32	***
9. Kaikilla lukioetuksryhmän oppilailla on samankaltaisia oppimisvaikeuksia.	5	3,20	1,10	4,20	1,30	1,82	n.s.
11. Lukioetuksluokka on asianmukainen opetustila.	16	3,56	1,46	4,56	0,81	2,58	*
12. Lukioetuksutila on rauhallinen ja viihtyisä.	18	3,56	1,46	4,56	0,51	2,63	*
13. Lukioetuksija laatii tai muokkaa käyttämänsä opetusmateriaalin itse.	8	3,25	1,39	4,88	0,35	3,87	**
14. Lukioetuksijan käyttämä opetusmateriaali on motivoivaa.	13	4,08	0,28	4,15	0,80	0,32	n.s.
15. Tietotekniikkaa ja muita teknisiä apuvälineitä on saatavilla lukioetuksen käyttöön.	13	4,31	1,11	4,62	0,51	1,00	n.s.
16. Lukioetuksija osaa käyttää teknisiä apuvälineitä.	10	4,80	0,42	4,80	0,42	0,00	n.s.
17. Lukioetuksija käyttää opetuksen apuna teknisiä laitteita ja opetusohjelmia.	10	4,40	0,97	4,70	0,48	1,15	n.s.
19. Lukioetuksijalla on riittävä koulutus.	16	4,25	1,18	4,94	0,25	2,30	*
20. Lukioetuksijalla on tarpeeksi kokemusta.	19	4,32	1,11	4,84	0,37	1,88	n.s.
21. Lukioetuksija on innostunut työstään.	18	4,50	0,51	4,78	0,43	1,56	n.s.
22. Lukioetuksija on kiinnostunut oppilaan edistymisestä.	21	4,81	0,40	4,57	0,75	1,22	n.s.
23. Lukioetuksija on tarvittaessa yhteydessä oppilaan huoltajaan.	22	4,55	0,74	3,77	1,69	2,26	*
24. Koulussa on riittävästi erityisopettajia.	15	2,47	1,64	2,93	1,67	0,72	n.s.
25. Lukioetuksija ja luokanopettaja keskustelevat säännöllisesti oppilaan tarpeista.	12	4,50	0,52	4,08	1,31	1,04	n.s.
26. Lukioetuksija ja luokanopettaja seuraavat toistensa oppitunteja.	5	2,00	0,00	3,20	2,05	1,30	n.s.
27. Koulun johtajalla on riittävästi tietoa lukioetuksesta.	5	2,40	1,52	4,80	0,45	3,53	*
28. Koulun johtajalla on myönteinen							

asenne lukioopetukseen.	9	3,78	1,39	4,78	0,44	2,00	n.s.
29. Lukioopettaja tekee yhteistyötä koulun muiden erityisopettajien kanssa.	3	2,00	1,73	4,67	0,58	3,02	n.s.
30. Lukioopettaja tekee yhteistyötä muiden koulujen erityisopettajien kanssa.	6	3,17	1,72	4,83	0,41	2,07	n.s.
32. Oppilas käy mielellään lukioopetuksessa.	25	3,96	0,68	4,40	1,00	2,03	n.s.
33. Oppilas haluaa tehdä parhaansa lukioopetuksessa.	21	4,10	0,62	4,71	0,72	3,52	**
34. Oppilas arvostaa lukioopettajaa.	18	4,06	0,64	4,78	0,43	3,70	**
35. Oppilas tuntee olevansa hyväksytty luokkatovereidensa keskuudessa.	22	3,91	0,87	4,41	0,91	1,71	n.s.
36. Oppilasta ei kiusata lukioopetuksessa käynnin johdosta.	21	4,43	0,51	4,67	0,48	1,55	n.s.
38. Lukioopetuksen vastuulla on, että oppilaan koulumenestys on yhtä hyvä kuin muilla oppilailta.	9	2,33	1,00	3,22	1,72	1,35	n.s.
39. Oppilas käy lukioopetuksessa oppiakseen sujuvan lukutaidon.	21	4,00	1,22	4,57	0,51	2,03	n.s.
40. Oppilas käy lukioopetuksessa, jotta hänen kirjoituksensa olisi virheetöntä.	23	3,87	1,22	4,30	1,02	1,22	n.s.
41. Lukioopetuksen tavoitteena on, että oppilas nauttii lukemisesta.	17	4,18	0,95	4,47	0,80	0,96	n.s.

*** = $p \leq 0,001$ ** = $0,001 < p \leq 0,01$ * = $0,01 < p \leq 0,05$

LIITE 13. Luokanopettajien ja huoltajien lukiopetuskokemusten erot

LAATUTEKIJÄ	n	Luokanopettajat		Oppilaan huoltajat		t	p
		\bar{x}	s	\bar{x}	s		
1. Lukiopetus on yksilöllistä.	18	4,00	0,84	4,28	0,46	1,23	n.s.
2. Oppilaan lukitaitojen kehittymistä seurataan järjestelmällisesti.	18	4,50	0,51	4,33	0,77	1,00	n.s.
3. Lukitunnit ovat oppilaalle sopivaan aikaan.	12	4,25	0,45	4,08	1,08	0,51	n.s.
4. Oppilas ei jää lukiopetuksen vuoksi ilman luokassa annettavaa opetusta.	16	3,38	1,15	3,06	1,44	0,75	n.s.
5. Lukiopetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan.	5	2,60	1,34	3,80	1,64	1,00	n.s.
6. Lukiopetusta on riittävästi.	15	2,40	1,40	3,53	1,36	2,37	*
7. Lukitunti käytetään ainoastaan lukiasioiden opiskeluun.	9	3,67	1,32	4,33	0,50	1,41	n.s.
8. Lukiopetusryhmässä on sopiva määrä oppilaita.	12	4,00	1,04	4,67	0,49	2,15	n.s.
9. Kaikilla lukiopetusryhmän oppilailta on samankaltaisia oppimisvaikeuksia.	5	3,80	1,10	4,20	1,30	0,40	n.s.
11. Lukiopetusluokka on asianmukainen opetustila.	18	3,83	1,50	4,44	0,98	1,50	n.s.
12. Lukiopetustila on rauhallinen ja viihtyisä.	18	4,06	1,06	4,44	0,78	1,23	n.s.
13. Lukiopettaja laatii tai muokkaa käyttämänsä opetusmateriaalin itse.	3	3,67	1,53	5,00	0,00	1,51	n.s.
14. Lukiopettajan käyttämä opetusmateriaali on motivoivaa.	14	4,21	0,80	4,07	0,73	0,56	n.s.
15. Tietotekniikkaa ja muita teknisiä apuvälineitä on saatavilla lukiopetuksen käyttöön.	13	4,31	1,11	4,46	0,88	0,80	n.s.
16. Lukiopettaja osaa käyttää teknisiä apuvälineitä.	8	4,75	0,46	4,88	0,35	0,55	n.s.
17. Lukiopettaja käyttää opetuksen apuna teknisiä laitteita ja opetusohjelmia.	7	4,43	1,13	4,86	0,38	1,44	n.s.
19. Lukiopettajalla on riittävä koulutus.	15	4,67	1,05	5,00	0,00	1,23	n.s.
20. Lukiopettajalla on tarpeeksi kokemusta.	16	4,50	1,03	4,88	0,34	1,56	n.s.
21. Lukiopettaja on innostunut työstään.	16	4,75	0,45	4,81	0,40	0,56	n.s.
22. Lukiopettaja on kiinnostunut oppilaan edistymisestä.	19	4,79	0,42	4,58	0,77	1,00	n.s.
23. Lukiopettaja on tarvittaessa yhteydessä oppilaan huoltajaan.	20	4,45	0,76	3,60	1,70	2,09	*
24. Koulussa on riittävästi erityisopettajia.	13	2,62	1,39	2,62	1,56	0,00	n.s.
25. Lukiopettaja ja luokanopettaja keskustelevat säännöllisesti oppilaan tarpeista.	12	4,17	1,11	4,33	0,89	0,37	n.s.
26. Lukiopettaja ja luokanopettaja seuraavat toistensa oppitunteja.	5	1,40	0,55	3,20	2,05	1,85	n.s.
27. Koulun johtajalla on riittävästi tietoa lukiopetuksesta.	2	3,50	2,12	4,00	0,00	0,33	n.s.
28. Koulun johtajalla on myönteinen							

asenne lukiopetukseen.	12	4,17	0,83	4,58	0,51	1,82	n.s.
29. Lukiopettaja tekee yhteistyötä koulun muiden erityisopettajien kanssa.	3	4,33	0,58	5,00	0,00	2,00	n.s.
30. Lukiopettaja tekee yhteistyötä muiden koulujen erityisopettajien kanssa.	4	4,25	0,50	5,00	0,00	3,00	n.s.
32. Oppilas käy mielellään lukiopetuksessa.	22	4,27	0,70	4,45	0,91	1,07	n.s.
33. Oppilas haluaa tehdä parhaansa lukiopetuksessa.	17	4,12	0,70	4,59	0,80	2,21	*
34. Oppilas arvostaa lukiopettajaa.	19	4,47	0,51	4,74	0,45	1,56	n.s.
35. Oppilas tuntee olevansa hyväksytty luokkatovereidensa keskuudessa.	18	4,50	0,79	4,33	0,97	0,49	n.s.
36. Oppilasta ei kiusata lukiopetuksessa käynnin johdosta.	22	4,36	0,73	4,55	0,74	0,74	n.s.
38. Lukiopetuksen vastuulla on, että oppilaan koulumenestys on yhtä hyvä kuin muilla oppilalla.	9	1,33	0,50	2,78	1,48	2,49	*
39. Oppilas käy lukiopetuksessa oppiakseen sujuvan lukutaidon.	17	3,76	0,90	4,47	0,51	2,78	*
40. Oppilas käy lukiopetuksessa, jotta hänen kirjoituksensa olisi virheetöntä.	19	3,89	1,10	4,21	1,08	0,87	n.s.
41. Lukiopetuksen tavoitteena on, että oppilas nauttisi lukemisesta.	15	4,00	0,93	4,47	0,52	1,70	n.s.

* = 0,01 < p ≤ 0,05

LIITE 14. Erityisopettajien ja oppilaiden lukiopetuskokemusten erot

LAATUTEKIJÄ	n	Erityis- opettaja		Oppilas		t	p
		\bar{x}	s	\bar{x}	s		
1. Lukiopetuksessa oppilas saa yksilöllistä opetusta.	21	3,90	1,04	4,10	1,26	0,51	n.s.
2. Lukitunti on oppilaalle sopivaan aikaan.	22	3,95	1,05	4,05	1,43	0,25	n.s.
3. Oppilas ei jää ilman luokassa annettavaa opetusta.	19	3,00	1,37	3,00	1,70	0,00	n.s.
4. Lukiopetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan.	16	2,19	0,98	1,81	1,33	0,84	n.s.
5. Oppilas saa riittävästi lukiopetusta.	18	2,22	1,22	4,83	0,38	9,27	***
6. Lukitunti käytetään ainoastaan lukiasioiden opiskeluun.	23	3,96	0,71	4,52	0,73	2,51	*
7. Lukiopetusryhmässä on sopiva määrä oppilaita.	23	3,70	1,11	4,74	0,86	3,35	**
8. Lukiopetustila on rauhallinen ja viihtyisä.	23	3,52	1,41	4,35	1,03	2,41	*
9. Lukiopettaja suunnittelee tehtävät yksilöllisesti.	16	3,75	1,13	3,56	1,46	0,35	n.s.
10. Lukiopetustehtävät ovat kiinnostavia.	20	4,00	0,56	3,40	1,57	1,50	n.s.
11. Lukiopetuksessa käytetään myös tietokonetta ja muita laitteita.	23	4,26	1,14	3,48	1,81	2,13	*
12. Lukiopettaja on kiinnostunut oppilaan oppimisestani.	15	4,20	1,01	4,47	0,83	0,71	n.s.
13. Lukiopettaja ja luokanopettaja keskustelevat säännöllisesti oppilaansa tarpeista.	12	4,50	0,52	4,17	1,34	0,88	n.s.
14. Lukiopettaja ja luokanopettaja seuraavat toistensa tunteja.	23	1,74	0,69	1,96	1,58	0,63	n.s.
15. Oppilas käy mielellään lukiopetuksessa.	22	3,91	0,68	4,05	1,53	0,44	n.s.
16. Oppilas yrittää parastaan lukiopetuksessa.	20	4,05	0,60	4,75	0,72	3,39	**
17. Oppilas arvostaa lukiopettajaa.	19	4,05	0,62	4,89	0,32	4,80	***
18. Oppilas tuntee olevansa hyväksytty luokkatoverien keskuudessa.	22	3,91	0,87	4,68	0,89	3,40	**
19. Oppilasta ei kiusata lukiopetuksessa käymisestä.	20	4,50	0,51	4,85	0,37	2,33	*
20. Oppilas käy lukiopetuksessa oppiakseen lukemaan sujuvasti.	19	4,05	1,18	4,32	1,25	0,70	n.s.
21. Oppilas käy lukiopetuksessa, jotta hänen kirjoituksensa olisi virheetöntä.	21	3,90	1,18	5,00	0,00	4,25	***
22. Lukiopetuksen tavoitteena on, että oppilas nauttisi lukemisesta.	14	4,50	0,52	4,43	0,85	0,22	n.s.

*** = $p \leq 0,001$ ** = $0,001 < p \leq 0,01$ * = $0,01 < p \leq 0,05$

LIITE 15. Luokanopettajien ja oppilaiden lukiopetuskokemusten erot

LAATUTEKIJÄ	n	Luokanopettaja		Oppilas		t	p
		\bar{x}	s	\bar{x}	s		
1. Lukiopetuksessa oppilas saa yksilöllistä opetusta.	21	4,10	0,83	4,00	1,34	0,40	n.s.
2. Lukitunti on oppilaalle sopivaan aikaan.	21	4,24	0,89	4,24	1,30	0,00	n.s.
3. Oppilas ei jää ilman luokassa annettavaa opetusta.	23	3,52	1,20	3,13	1,71	0,78	n.s.
4. Lukiopetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan.	19	3,47	1,22	2,02	1,51	3,12	**
5. Oppilas saa riittävästi lukiopetusta.	15	2,40	1,24	4,73	0,46	6,71	***
6. Lukitunti käytetään ainoastaan lukiasioiden opiskeluun.	20	3,80	1,01	4,55	0,76	2,59	*
7. Lukiopetusryhmässä on sopiva määrä oppilaita.	20	4,20	0,89	4,90	0,31	3,03	**
8. Lukiopetustila on rauhallinen ja viihtyisä.	22	4,00	1,20	4,27	1,03	0,94	n.s.
9. Lukiopettaja suunnittelee tehtävät yksilöllisesti.	8	3,63	1,41	3,50	1,60	0,20	n.s.
10. Lukiopetustehtävät ovat kiinnostavia.	16	4,31	0,48	3,56	1,59	2,15	*
11. Lukiopetuksessa käytetään myös tietokonetta ja muita laitteita.	18	4,50	0,99	3,67	1,64	2,23	*
12. Lukiopettaja on kiinnostunut oppilaan oppimisestani.	13	4,69	0,48	4,38	0,87	1,00	n.s.
13. Lukiopettaja ja luokanopettaja keskustelevat säännöllisesti oppilaansa tarpeista.	12	4,17	0,83	4,00	1,48	0,36	n.s.
14. Lukiopettaja ja luokanopettaja seuraavat toistensa tunteja.	20	1,55	0,76	1,85	1,53	0,75	n.s.
15. Oppilas käy mielellään lukiopetuksessa.	18	4,22	0,73	4,22	1,52	0,00	n.s.
16. Oppilas yrittää parastaan lukiopetuksessa.	15	4,07	0,70	4,93	0,26	4,51	***
17. Oppilas arvostaa lukiopettajaa.	20	4,45	0,51	4,85	0,37	2,99	**
18. Oppilas tuntee olevansa hyväksytty luokkatoverien keskuudessa.	19	4,42	0,77	4,63	0,96	0,65	n.s.
19. Oppilasta ei kiusata lukiopetuksessa käymisestä.	21	4,43	0,75	4,67	0,91	0,83	n.s.
20. Oppilas käy lukiopetuksessa oppiakseen lukemaan sujuvasti.	16	3,69	0,87	4,56	0,81	2,67	*
21. Oppilas käy lukiopetuksessa, jotta hänen kirjoituksensa olisi virheetöntä.	17	3,82	1,13	5,00	0,00	4,28	**
22. Lukiopetuksen tavoitteena on, että oppilas nauttisi lukemisesta.	12	4,16	0,90	4,50	0,90	0,96	n.s.

*** = $p \leq 0,001$ ** = $0,001 < p \leq 0,01$ * = $0,01 < p \leq 0,05$

LIITE 16. Huoltajien ja oppilaiden lukiopetuskokemusten erot

LAATUTEKIJÄ	n	Huoltaja		Oppilas		t	p
		\bar{x}	s	\bar{x}	s		
1. Lukiopetuksessa oppilas saa yksilöllistä opetusta.	18	4,28	0,46	3,94	1,43	0,97	n.s.
2. Lukitunti on oppilaalle sopivaan aikaan.	13	3,85	1,34	4,08	1,61	0,67	n.s.
3. Oppilas ei jää ilman luokassa annettavaa opetusta.	15	2,93	1,39	3,60	1,68	1,23	n.s.
4. Lukiopetuksessa käsitellään samaa aihetta kuin luokassa samaan aikaan.	6	3,83	1,47	2,67	1,86	1,15	n.s.
5. Oppilas saa riittävästi lukiopetusta.	15	3,27	1,44	4,73	0,46	4,36	***
6. Lukitunti käytetään ainoastaan lukiasioiden opiskeluun.	10	4,40	0,52	4,90	0,32	3,00	*
7. Lukiopetusryhmässä on sopiva määrä oppilaita.	15	4,73	0,46	4,67	1,05	0,21	n.s.
8. Lukiopetustila on rauhallinen ja viihtyisä.	20	4,45	0,76	4,40	0,94	0,18	n.s.
9. Lukiopettaja suunnittelee tehtävät yksilöllisesti.	6	4,83	0,41	4,17	1,60	0,93	n.s.
10. Lukiopetustehtävät ovat kiinnostavia.	15	4,13	0,74	3,67	1,45	1,16	n.s.
11. Lukiopetuksessa käytetään myös tietokonetta ja muita laitteita.	10	4,70	0,48	4,30	1,25	1,00	n.s.
12. Lukiopettaja on kiinnostunut oppilaan oppimisestani.	10	4,70	0,48	4,60	0,52	0,55	n.s.
13. Lukiopettaja ja luokanopettaja keskustelevat säännöllisesti oppilaansa tarpeista.	9	3,78	1,39	4,22	1,30	0,66	n.s.
14. Lukiopettaja ja luokanopettaja seuraavat toistensa tunteja.	5	3,20	2,05	3,20	2,05	0,00	n.s.
15. Oppilas käy mielellään lukiopetuksessa.	22	4,45	0,91	4,05	1,53	1,90	n.s.
16. Oppilas yrittää parastaan lukiopetuksessa.	23	4,61	0,72	4,87	0,34	1,66	n.s.
17. Oppilas arvostaa lukiopettajaa.	19	4,63	0,50	4,89	0,32	2,04	n.s.
18. Oppilas tuntee olevansa hyväksytty luokkatoverien keskuudessa.	21	4,43	0,93	4,67	0,91	1,15	n.s.
19. Oppilasta ei kiusata lukiopetuksessa käymisestä.	21	4,62	0,74	4,71	0,90	0,81	n.s.
20. Oppilas käy lukiopetuksessa oppiakseen lukemaan sujuvasti.	21	4,52	0,51	4,38	1,20	0,53	n.s.
21. Oppilas käy lukiopetuksessa, jotta hänen kirjoituksensa olisi virheetöntä.	24	4,50	0,72	5,00	0,00	3,39	**
22. Lukiopetuksen tavoitteena on, että oppilas nauttisi lukemisesta.	12	4,50	0,90	4,50	0,90	0,00	n.s.

*** = $p \leq 0,001$ ** = $0,001 < p \leq 0,01$ * = $0,01 < p \leq 0,05$